

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ «ΚΛΙΝΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ»

Η Σχέση της Κατανάλωσης Πορνογραφικού Υλικού με τη Σφοδρή Επιθυμία Θέαςης
Πορνογραφίας και τη Σεξουαλική Ονειροπόληση: μια Περιγραφική Ομαδοποίηση σε

Ελληνικό Δείγμα

Χαράλαμπος Κ. Ρισβάς

A.M. ΚΛΨ1011906

Διπλωματική Διατριβή που υποβάλλεται στο σώμα των καθηγητών για τη μερική εκπλήρωση
των προαπαιτούμενων απόκτησης του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης
στην Κλινική Ψυχολογία από το ΠΜΣ «Κλινική Ψυχολογία» του Τμήματος Ψυχολογίας
του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

ΑΘΗΝΑ 2023

Φύλλο Εξέτασης

Τα Μέλη της Τριμελούς Επιτροπής

Κωνσταντίνος Μυλωνάς (Επόπτης)

Καθηγητής στη Μεθοδολογία Επιστημονικής Έρευνας και Στατιστική στην Ψυχολογία, Τμήμα Ψυχολογίας, Φιλοσοφική Σχολή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Βασιλική Λίσσυ Κανελλοπούλου

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια στην Ψυχαναλυτική Προσέγγιση στην Κλινική Ψυχολογία, Τμήμα Ψυχολογίας, Φιλοσοφική Σχολή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Ελένη Βούσουρα

Επίκουρη Καθηγήτρια στην Κλινική Ψυχοπαθολογία, Τμήμα Ψυχολογίας, Φιλοσοφική Σχολή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Ημερομηνία Εξέτασης: .....

Βαθμός: .....

Σημείωμα του Συγγραφέα

Το δοκίμιο αυτό συνιστά τη Διπλωματική Διατριβή του μεταπτυχιακού φοιτητή Χαράλαμπου Κ. Ρισβά και παραδόθηκε στις **02/03/2023**. Βεβαιώνεται ότι το περιεχόμενό της διατριβής αυτής είναι αποτέλεσμα προσωπικής εργασίας και ότι έχει γίνει η κατάλληλη αναφορά στην εργασία τρίτων, όπου κάτι τέτοιο ήταν απαραίτητο, σύμφωνα με τους κανόνες της ακαδημαϊκής δεοντολογίας.

«[...]

*Πορνογραφία σημαίνει ανταρσία,
απελπισία, σκοτάδι και μαγεία.*

*Πορνογραφία σημαίνει στην ουσία
φωτογραφία σημάδι των καιρών».*

~ «Πορνογραφία», από το ομώνυμο άλμπουμ (1982),
στίχοι: Άρης Δαβαράκης, μουσική: Μάνος Χατζιδάκις

\

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	6
Abstract.....	7
Πρόλογος.....	8
Ευχαριστίες.....	12
Εισαγωγή.....	13
Ορισμός και Σύντομη Ιστορία της Πορνογραφίας ως τη Σύγχρονη Εποχή.....	13
Το Μοντέλο των Εξαρτήσεων και η «Υπερσεξουαλικότητα» στην «Προβληματική Χρήση Πορνογραφίας»: η Έννοια της Σφοδρής Επιθυμίας Θέαςης Πορνογραφίας (Pornography Craving).....	21
Η Φαντασίωση, η Ονειροπόληση και η Σχέση τους με τη Συμπεριφορά Κατανάλωσης Πορνογραφίας.....	31
Η Σχέση της Πορνογραφικής Κατανάλωσης με τα Στοιχεία του Κοινωνικοοικονομικού Επιπέδου και μια Μεθοδολογική Πρόταση για τη Διαπολιτισμική Ομαδοποίηση.....	41
Ερευνητικά Ερωτήματα.....	47
Μέθοδος.....	49
Συμμετέχοντες.....	49
Μέσα Συλλογής Δεδομένων.....	54
Στατιστική Επεξεργασία και Ανάλυση.....	58
Διαδικασία Συλλογής των Δεδομένων.....	60
Ευρήματα.....	61
Ανάλυση Παραγόντων.....	61
Περιγραφικά στατιστικά στοιχεία.....	73
Συσχετίσεις Μεταξύ των Μεταβλητών.....	79

Αναλύσεις Διακύμανσης.....	83
Αναλύσεις Παλινδρόμησης.....	92
Μοντελοποίηση Δομικών Εξισώσεων και Διερεύνηση Διαμεσολαβητικής Επίδρασης Μοντέλο Δομικών Εξισώσεων Παλινδρομικού Τύπου.....	95
Ομαδοποίηση των Συμμετεχόντων Βάσει Οικολογικών Δεικτών του Τόπου Κατοικίας και Σύγκρισή τους ως προς τις Μετρήσεις Πορνογραφίας.....	104
Συζήτηση.....	114
Φύλο και Σφοδρή Επιθυμία Θέασης Πορνογραφίας, Σεξουαλική Ονειροπόληση και Κατανάλωση Πορνογραφίας.....	114
Σχεσιακή Κατάσταση, Σφοδρή Επιθυμία Θέασης Πορνογραφίας και Κατανάλωση Πορνογραφίας.....	117
Κοινωνικοοικονομικό Επίπεδο και Σφοδρή Επιθυμία Θέασης Πορνογραφίας, Σεξουαλική Ονειροπόληση και Κατανάλωση Πορνογραφίας.....	119
Επίδραση του Κοινωνικά Επιθυμητού στην Κατανάλωση Πορνογραφίας.....	121
Πρόβλεψη της Κατανάλωση Πορνογραφίας από τη Σφοδρή Επιθυμία Θέασης Πορνογραφίας: η Σεξουαλική Ονειροπόληση ως Διαμεσολαβητής.....	123
Τόπος Κατοικίας και Κατανάλωση Πορνογραφίας.....	127
Περιορισμοί και Ερευνητικές Προτάσεις.....	129
Βιβλιογραφία.....	133
Παράρτημα.....	149

Περίληψη

Η μελέτη αυτή αναφέρεται στη διερεύνηση της σχέσης μεταξύ της σφοδρής επιθυμίας θέασης πορνογραφίας, της σεξουαλικής ονειροπόλησης και της κατανάλωσης πορνογραφίας, αλλά και στη πολυμεταβλητή ομαδοποίηση περιοχών μόνιμης κατοικίας και τη σύγκρισή τους ως προς τις ανωτέρω μεταβλητές. Αναμενόταν πως η σφοδρή επιθυμία θα προέβλεπε την κατανάλωση πορνογραφίας και πως η σχέση αυτή θα διαμεσολαβούνταν από τη σεξουαλική ονειροπόληση. Παράλληλα, αναμενόταν πως άτομα από τόπους κατοικίας συγκεκριμένων οικολογικών χαρακτηριστικών θα διέφεραν ως προς την κατανάλωση πορνογραφίας. Στη μελέτη έλαβαν μέρος 451 μόνιμοι κάτοικοι της ελληνικής επικράτειας. Χορηγήθηκαν οι κλίμακες The Pornography Questionnaire (Kraus & Rosenberg, 2014), Sexual Daydreaming Scale of the Imaginal Processes Inventory (Giambra & Singer, 1980), The Consumption of Pornography Scale – General (Hatch et al., 2020), Ελληνική Προσαρμογή της Σύντομης Μορφής Κλίμακας Marlowe-Crowne Social Desirability Scale (Lavidas & Gialamas, 2019), Μέτρηση Κοινωνικο-Οικονομικού Επιπέδου (Μυλωνάς & Ξανθοπούλου, 2007), και ένα Αυτοσχέδιο Ερωτηματολόγιο Δημογραφικών Στοιχείων. Τα ευρήματα επιβεβαίωσαν πως η κατανάλωση πορνογραφίας προβλέπεται από τη σφοδρή επιθυμία θέασης, και η σχέση αυτή διαμεσολαβείται από τη σεξουαλική ονειροπόληση. Παράλληλα, φάνηκε πως οι άνδρες και τα άτομα που βρίσκονταν σε μια μη θεσμικά κατοχυρωμένη σχέση είχαν μεγαλύτερη επιθυμία για πορνογραφία και την κατανάλωναν περισσότερο. Τέλος, φάνηκε πως κάτοικοι του Δήμου Αθηναίων και περιοχών με έντονη βροχόπτωση και χαμηλές θερμοκρασίες κατανάλωναν περισσότερο πορνογραφία. Τα ευρήματα συζητούνται στη βάση παλαιότερης ψυχοδυναμικής βιβλιογραφίας αλλά και σύγχρονων μεταγνωστικών μοντέλων διαμεσολάβησης της σχέσης κινητήριας ώσης και συμπεριφοράς.

Λέξεις-κλειδιά: πορνογραφία, σεξουαλική ονειροπόληση, pornography craving

Abstract

This study refers to the investigation the relationship between pornography craving, sexual daydreaming and pornography consumption, but also to a multivariate grouping of areas of permanent residence in order to compare them in terms of the aforementioned variables. It was expected that pornography craving would predict pornography consumption and that this relationship would be mediated by sexual daydreaming. At the same time, it was expected that residents of areas with specific ecological characteristics would differ in their consumption of pornography. The study involved 451 residents of the Greek territory. The following scales were utilized: The Pornography Questionnaire (Kraus & Rosenberg, 2014), Sexual Daydreaming Scale of the Imaginal Processes Inventory (Giambra & Singer, 1980), The Consumption of Pornography Scale - General (Hatch et al, 2020), Greek Adaptation of the Short Form Marlowe-Crowne Social Desirability Scale (Lavidas & Gialamas, 2019), Socio-Economic Status Measurement (Mylonas & Xanthopoulou, 2007), and an Improvised Questionnaire of Demographics. The findings confirmed that pornography consumption is predicted by pornography craving, and that this relationship is mediated by sexual daydreaming. At the same time, it was shown that males and people in non-institutionalized relationships had an enhanced craving for pornography and consumed more of it. Finally, it emerged that residents of the Municipality of Athens and areas with heavy rainfall and low temperatures consumed more pornography. The findings are discussed on the basis of older psychodynamic literature and modern metacognitive models which investigate the mediation of the relationship between motivational drive and behavior.

Keywords: pornography, pornography craving, sexual daydreaming

Πρόλογος

Γιατί υπάρχει πορνογραφία; Γιατί – συνήθως – η εισαγωγή στην εμπράγματη σεξουαλικότητα γίνεται μέσα από τα προκατασκευασμένα σενάρια που η πορνογραφία ξέρει τόσο καλά να φτιάχνει; Γιατί η πορνογραφική σύλληψη έχει τόσο μεγάλη δύναμη, γιατί εξάπτει τη φαντασία, γιατί γνωρίζει πότε και πώς να ενεργοποιήσει φαντασιακά σενάρια που βρίσκονται μόνιμα κρυμμένα στις προσωπικές σεξουαλικές εφεδρείες, μέσω μιας φαινομενικά ανεξάντλητης ποικιλίας; Γιατί η πορνογραφία αξιοποιεί τους ίδιους μηχανισμούς με τις ουσιοεξαρτήσεις και, εάν τα μοντέλα των εξαρτήσεων μπορούν κάπως να εξηγήσουν την επαναληπτική έκθεση στο πορνογραφικό φαινόμενο, γιατί ο θεατής αξιοποιεί το πορνογραφικό προϊόν όπως ο χρήστης τη ναρκωτική ουσία; Τι εξυπηρετεί αυτό το «ξανά και ξανά» στην πορνογραφική κατανάλωση; Τι ψάχνουμε να βρούμε ως θεατές εκεί; Και, κυρίως, τι βλέπουμε εκεί και τι θέλουμε να ξαναδούμε;

Αν κάποιος στεκόταν μακροσκοπικά και έβλεπε τη διαχείριση της σεξουαλικότητας στην εποχή της μετανεωτερικότητας, σίγουρα θα συμπέραινε πως ο 21^{ος} αιώνας είναι ο «αιών της πορνογραφίας». Πολλά φιλοσοφικά επιχειρήματα θα είχαμε στο οπλοστάσιό μας για να πλαισιώσουμε μια τέτοια προκλητική παραδοχή, δυστυχώς όμως κάτι τέτοιο άλλοι πιο χαρισματικοί νόες το έχουν αποδώσει καλύτερα. Επιφανειακά θα μπορούσε να λεχθεί πως η αφειδώλευτη πρόσβαση σε κάτι που ευαγγελίζεται μια ηδονή δίχως περιγράμματα, μια ηδονή ωμή, ασυγκέραστη, δίχως τίμημα, είναι ένα σημείο μιας εποχής που δεν καταφέρνει και τόσο καλά να μεταβολίσει τις πολλαπλές αποτυχίες του πολιτισμού. Και ποια η θέση του σώματος ή των σωμάτων μέσα σε ένα πεδίο όπου η σεξουαλικότητα, έχοντας αποκτήσει μια πολλαπλότητα άνευ προηγουμένου, συμπυκνώνεται στις δυο διαστάσεις μιας ψηφιακά παντοδύναμης εικόνας; Αυτό φυσικά δεν μπορεί – και δεν έχει νόημα – να επιβεβαιωθεί από μετρικά θετικιστικά εργαλεία. Υπογραμμίζει, ωστόσο, το χρέος των κοινωνικών επιστημόνων να σκέφτονται ευρύτερα, έχοντας καλή γνώση των τάσεων της διάνοησης, να

αφουγκράζονται με προσοχή, πριν καταδυθούν στη δυναμική των αριθμητικών τους υποδειγμάτων.

Τα ανωτέρω ερωτήματα παραπέμπουν σε ένα πιο ψυχαναλυτικό πλαίσιο, βάσει του οποίου κάποιος μπορεί να μάθει να σκέφτεται την ψυχοπαθολογία και γενικότερα την ψυχική εμπειρία. Ωστόσο, ορισμένες φορές τα εργαλεία της ψυχαναλυτικής σκέψης αποδεικνύονται υπερβολικά διεισδυτικά και χαοτικά για να μας βοηθήσουμε να στρέψουμε την προσοχή μας σε απλά φαινόμενα, τα οποία μπορούμε να τεμαχίσουμε και να περιγράψουμε, κάνοντας οικονομία στους πόρους μας. Ίσως αυτό να είναι και μια υπεκφυγή απέναντι στο ότι η ψυχαναλυτική σκέψη και ο θετικισμός είναι αμοιβαία αποκλειόμενα μεγέθη, παρά το γεγονός πως η ψυχανάλυση εγκαλείται ασταμάτητα, από τη γένεσή της, για το ότι «δεν είναι αρκετά θετική». Παλαιό, συνεχώς παρόν πρόβλημα...

Η θεωρητική βάση αυτής της μελέτης βρίσκεται περισσότερο σε μια πιο κογκνιτιβιστική αφετηρία, παρά ψυχαναλυτική, ωστόσο τα μεταψυχολογικά ψυχαναλυτικά εργαλεία, ειδικά για τη μελέτη της φαντασιωτικής λειτουργίας και της ονειροπόλησης, είναι παρόντα, ακολουθώντας με σεβασμό τη φροϋδική παράδοση. Από την άλλη, οι μετρικές απόπειρες που στηρίζονται σε μοντελοποιήσεις απαιτούν μια σφριγηλότητα, την οποία αποδεχόμαστε, ενίοτε άκριτα, ως αδιαπραγμάτευτη εγγύηση μιας αξιοπιστίας. Η αξιοπιστία βέβαια αυτή είναι πάντα επισφαλής, ενίοτε δημιουργώντας υποδείγματα που είναι τόσο περιχαρακωμένα στους περιορισμούς των εκάστοτε δεδομένων, που κανένα νόημα δεν έχουν. Ωστόσο, αυτό δε σημαίνει πως παύουμε να εκτιμούμε την ισχύ τους και την πιθανοθεωρητική τους βάση, αλλά και τη δυνατότητα που έχουν να διαμορφώνουν γόνιμο έδαφος για περαιτέρω ερευνητικές καταδύσεις.

Η πορνογραφία είναι μια εξαιρετικά πολυδιάστατη θεματική και γνωρίζει ραγδαία αύξηση στις μελέτες της. Και αντιμετωπίζεται πλέον αρκετά ως πεδίο ανάπτυξης παθολογίας, ως πεδίο διαμόρφωσης συμπεριφορών εξαρτήσεων, «παθολογικής

κατανάλωσης». Αυτό απορρέει φυσικά από την πανταχού παρουσία τους ως προϊόντος που γνωρίζει να υπόσχεται την ικανοποίηση στις ανάγκες που διατείνεται πως καλύπτει. Και έχει ενδιαφέρον να σκεφτούμε το ότι η πρόσδεση στις υποσχέσεις της πορνογραφίας έχει τις ρίζες της στις βαθιά ιδιογραφικές σεξουαλικές μας φαντασιώσεις, ως εκφράσεων της υποκειμενικής μας επιθυμίας, ως απόρροια της παρουσίας της σεξουαλικότητας στο νου, ακόμη και όταν δεν έχουμε τη συνειδητή επίγνωση του γεγονότος. Αυτοί οι παράγοντες συναπαρτίζουν το φαινόμενο μιας πορνογραφίας που παρεισφρέει τόσο στα συστήματα της φυσιολογίας όσο και στα συστήματα της ψυχικής οικονομίας.

Στην Ελλάδα το φαινόμενο έχει μελετηθεί κυρίως από την παθολογική του οπτική σε εφηβικό πληθυσμό, πράγμα εύλογο εφόσον είναι πια πάγια ατραπός να εισαγόμεστε στη σεξουαλικότητα μέσω της πορνογραφικής κατανάλωσης, λησμονώντας φυσικά πως έχουμε ήδη εισαχθεί στη σεξουαλικότητα πολύ πιο πριν στη ζωή μας, και πάντοτε πρώιμα, αναπάντεχα. Αυτή η μελέτη είναι μια επιδερμική απόπειρα διερεύνησης των μηχανισμών που συνδέουν τη συμπεριφορά της παρακολούθησης πορνογραφίας με την επιθυμητική βάση υπό τη μορφή της σφοδρής ώσης (craving ή – ελληνιστί – «λαχτάρα») και με μεσολαβητικούς παράγοντες της ψυχικής σκευής, που διαδραματίζουν το ρόλο των μηχανισμών ψυχικού μεταβολισμού. Παράλληλα υπάρχει το ερώτημα του εάν συγκεκριμένα κοινωνικά γνωρίσματα σχετίζονται με αυτή τη συμπεριφορά, αν ο τόπος κατοικίας και τα χαρακτηριστικά του συνυπάρχουν με συμπεριφορές πορνογραφικής κατανάλωσης. Αυτά τα ερωτήματα καλούμαστε να απαντήσουμε στην παρούσα μελέτη, προσπαθώντας να δημιουργήσουμε εύφορο έδαφος για πιο συστηματική μελέτη της πορνογραφίας στη χώρα μας, με εργαλεία που να αξιοποιούν πιο εμβριθείς στατιστικές τεχνικές και να ξεφεύγουν από τις παγίδες απλών δημοσκοπήσεων.

Η προσωπική επιθυμία μελέτης της πορνογραφίας προφανώς και απορρέει από προσωπικό ενδιαφέρον που προσαρτάται σε στοιχεία της υποκειμενικής μου ιστορίας.

Ελπίζω η μελέτη αυτή να αποτελεί χρήσιμη αφετηρία τόσο για μένα όσο και στις/στους συναδέλφους που θα εμπνευστούν και ξεκινήσουν να ερευνούν τον πραγματικά συναρπαστικό αυτό τομέα, τη δύναμη του οποίου δεν έχουμε ακόμα επαρκώς συλλάβει ως ερευνητές.

Με αυτή τη διπλωματική διατριβή ολοκληρώνεται ο – αναπάντεχα – τετραετής κύκλος σπουδών μου στο ΠΜΣ «Κλινικής Ψυχολογίας» του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, ο οποίος περισσότερα ερωτήματα δημιούργησε παρά απάντησε. Μένει να φανεί η επίδραση όλων των εφοδίων που αποκόμισα στα μετέπειτα ερευνητικά και επαγγελματικά βήματα. Οπωσδήποτε, όμως, έχει μεγαλυνθεί μέσα μου η αγάπη μου και τα εργαλεία μου για την ψυχολογική έρευνα.

Χαράλαμπος Κ. Ρισβάς

Φεβρουάριος 2023

Ευχαριστίες

Θα ήθελα, πρώτα και κύρια, να ευχαριστήσω από καρδιάς τον επόπτη μου Καθηγητή Κώστα Μυλωνά, για την καθοδήγησή του σε όλη τη διάρκεια του εγχειρήματος, για το ενδιαφέρον, την υπομονή, και τις πολύτιμες συμβουλές, την έμφασή του στη λεπτομέρεια και τη μεθοδική οργάνωση της αποδοτικής στατιστικής συλλογιστικής. Πρόκειται για δεξιότητες απαραίτητες για κάθε κοινωνικό επιστήμονα, οι οποίες μου μεταδόθηκαν και αποτελούν πια τους συντελεστές του ερευνητικού μου στίγματος. Οφείλω αναμφίβολα στον κύριο Μυλωνά τη γένεση της αγάπης μου για τη στατιστική, για την ψυχολογική έρευνα και για τη μαγεία που υπάρχει στη σύμφυτη με τα δεδομένα ισορροπία του χάους και της τάξης.

Στη συνέχεια, θα ήθελα να απευθύνω ειλικρινείς ευχαριστίες στην Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Λίσσυ Κανελλοπούλου και την Επίκουρη Καθηγήτρια Ελένη Βούσουρα για την προθυμία τους να επισκοπήσουν και να εξετάσουν την ερευνητική μου εργασία, στα πλαίσια της ολοκλήρωσης των εγκύκλιων υποχρεώσεών μου. Θα παραμένω πάντα ευγνώμων απέναντι στην κυρία Κανελλοπούλου, για τη βαθιά αγάπη και το ήθος που γνωρίζει να μεταδίδει στους μαθητές της για την πράξη της ψυχανάλυσης, αλλά και για την ειλικρινή βοήθεια που μου έχει προσφέρει στη δεκαετή πλέον παρουσία μου ως φοιτητή στο Τμήμα Ψυχολογίας. Είμαι, παράλληλα, ευγνώμων απέναντι στην κυρία Βούσουρα για την υπομονή της και την πολύτιμη βοήθειά της όταν χρειάστηκα τις συμβουλές της σε εκπαιδευτικά ζητήματα.

Τέλος, θα ήθελα από καρδιάς να ευχαριστήσω όλα τα εγγύς μου πρόσωπα που συνέδραμαν με οιονδήποτε τρόπο στην ολοκλήρωση αυτού του εγχειρήματος, από τη σύλληψη έως τη συγγραφή του δοκιμίου, στα πλαίσια εξαιρετικά δύσκολων και αβέβαιων εκπαιδευτικών συνθηκών, κατά τη διάρκεια της Πανδημίας και έπειτα.

Η Σχέση της Κατανάλωσης Πορνογραφικού Υλικού με τη Σφοδρή Επιθυμία Θέαςης και τη Σεξουαλική Ονειροπόληση: μια Περιγραφική Ομαδοποίηση σε Ελληνικό Δείγμα

Ορισμός και Σύντομη Ιστορία της Πορνογραφίας ως τη Σύγχρονη Εποχή

Η στοιχειοθέτηση ενός εν γένει αποδεκτού ορισμού για την πορνογραφία έχει αποδειχτεί πολύ δύσκολο έργο, καθώς η λεξικογραφική της επεξεργασία εξαρτάται από το πώς μπορεί να αποδελτιώσει την πλειάδα των φαντασιώσεων που εμπλέκονται μέσα στα ίδια τα πορνογραφικά σενάρια. Στην Εισαγωγή του *Λεξικού της Πορνογραφίας* (Benderson et al., 2008) υπογραμμίζεται πως «[η] πορνογραφία δεν περιορίζεται αλλά ούτε και ανάγεται στις αναπαραστάσεις ανθρώπινων σωμάτων τα οποία παίρνουν (ή παίρνονται από) άλλα σώματα. (...) Θα ήταν, επομένως, πιο σωστό να μιλάμε για ‘πορνογραφίες’» (σελ. vi). Το σχόλιο αυτό αναδεικνύει τις πολλαπλές διαστάσεις του όρου ως έννοιας άρρηκτα συνδεδεμένης με τις κοινωνικο-πολιτικές συνθήκες, τις ιστορικές συγκυρίες και την κοινωνική επένδυση πάνω στα σώματα των ατόμων. Τονίζει, επίσης, πως η πορνογραφία αντανακλά ένα σύμπλοκο μωσαϊκό ερωτικών επιθυμιών των οποίων ροοστάτης είναι η εκάστοτε πολιτισμική πραγματικότητα. Το πρόβλημα αποτυπώνεται από τον Kohut (2014) στη διδακτορική του διατριβή, όπου όχι μόνο αναδεικνύεται η εξαιρετικά μεγάλη δυσκολία να συγκεραστούν όλες οι εμπειρίες του επιστητού που θα μπορούσαν να απαρτίζουν την «πορνογραφία» σε έναν ορισμό, αλλά και η μεγάλη ανομοιογένεια ορισμών που υιοθετούνται από την επιστημονική κοινότητα (π.χ. πόσο γυμνό πρέπει να είναι ένα σώμα για να θεωρηθεί πορνογραφικό; Αρκεί το γυμνό ή απαιτείται η εικονοποίηση να είναι μιας σεξουαλικής πράξης;).

Ο όρος «πορνογραφία» προέρχεται από το γαλλικό ουσιαστικό «pornographe» (εκ του αρχαίου ελληνικού «πορνογράφος») με την έννοια του «συγγραφέως πραγματείας περί της πορνείας», και απαντάται – πιθανότατα για πρώτη φορά – με αυτή τη σημασία, στο έργο του Restif de la Bretonne με τίτλο *Le Pornographe ou la Prostitution réformée* του 1769 (Dictionnaire de l’Académie française, χ.χ.). Παράλληλα, οι Benderson et al. (2008)

υποστηρίζουν πως ο Pierre-Claude-Victor Boiste ήταν ο λεξικογράφος στον οποίο οφείλεται η συμπερίληψη της λέξης «πορνογραφία» στο *Γενικό Λεξικό της Γαλλικής Γλώσσας* που εκδόθηκε το 1800, και πως τα ύστερα λεξικογραφικά λήμματα του όρου προσέθεταν μια ηθικοπλαστική επεξήγηση, νοώντας πια την πορνογραφία ως «περιγραφή άσεμνων πραγμάτων» (Benderson et al., 2008, σελ. x). Στα Ελληνικά συναντούμε αυτόν τον ορισμό:

περιγραφή, αναπαράσταση, με λόγο ή / και με εικόνα, σεξουαλικών πράξεων, με μονόπλευρο και υπερβολικό τονισμό των γενετήσιων στοιχείων και με υποβάθμιση (ή και αποκλεισμό) των ψυχικών, συναισθηματικών και συντροφικών πλευρών της σεξουαλικότητας (Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα, χ.χ.).

Αξίζει να παρατηρήσει κανείς πώς οι πολιτισμικές συνθήκες επέβαλαν στο πορνογραφικό φαινόμενο το χαρακτήρα του άσεμνου (γαλλ. *ob-scène*), του αισχρού, εν τέλει του κρυφού, του «εκτός σκηνής» (*ob-scène*), μεταθέτοντας τη σημασία από κάτι που είχε σχέση με την πορνεία σε κάτι που περιστοιχίζει την ιδιωτική σεξουαλική απόλαυση (Benderson et al., 2008).

Από την Αρχαιότητα ως τη Διαδικτυακή Έκρηξη του Ύστερου 20^{ου} Αιώνα

Η ιστορία αυτού αποκαλείται «πορνογραφία», με την έννοια της λεκτικής περιγραφής ή οπτικοποίησης καταστάσεων σεξουαλικής συνεύρεσης, απαντάται ήδη στους αρχαίους πολιτισμούς, φυσικά εξυπηρετώντας διαφορετική λειτουργία. Για παράδειγμα, στην Αρχαία Ελλάδα, αυτές οι περιγραφές περιορίζονταν σε γραπτά κείμενα, συνήθως επιγράμματα στις πρώιμες μορφές τους, για τις ιερόδουλες της θεάς Αφροδίτης, δίχως ηθικοπλαστικό χαρακτήρα, αλλά αποδομένα μέσα σε ένα πλέγμα υπαινιγμών και μεταφορών (Eko, 2016). Η Ιαπωνία του 17^{ου} αιώνα, κατά τον Jenkins (2021), εμφάνισε μια πολύ ανεπτυγμένη κουλτούρα εικονοποίησης της ερωτικής ζωής, έχοντας μάλιστα σκοπό τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση ιατρών, εταίρων αλλά και συζύγων, με χαρακτηριστικά παραδείγματα τα *makura-e* (εικόνες σε μαξιλάρια) και τις έγχρωμες ξυλογραφίες *shunga* («εικόνες της

άνοιξης»). Στο δυτικό ευρωπαϊκό χώρο, η εξέλιξη της τυπογραφίας και η διάδοση έντυπου υλικού σε στρώματα όλων των τάξεων, έδωσε νέα ώθηση στην πορνογραφική παραγωγή, με τη μορφή που είναι γνωστή σήμερα, από την εποχή του Διαφωτισμού και ύστερα.

Χαρακτηριστικό έργο της εποχής είναι το *Fanny Hill, Απομνημονεύματα μιας γυναίκας της ηδονής* (1748-49), ερωτικό μυθιστόρημα του John Cleland, το οποίο λογοκρίθηκε ήδη από την έκδοσή του ως τα μέσα του 20^{ου} αιώνα (The Editors of Encyclopaedia Britannica, 2019).

Άλλο σημαντικό παράδειγμα της εποχής εκείνης είναι η, συν τοις άλλοις φιλοσοφίζουσα, λογοτεχνική παραγωγή του Marquis de Sade στη Γαλλία, με τα έργα του *120 ημέρες στα Σόδομα* (1785/1901), *Justine ή Τα βάσανα της αρετής* (1791) κ.λπ. Τα έργα του de Sade συνιστούν μια απόπειρα φιλοσοφικής αποτίμησης μιας «ελευθέριας» σεξουαλικότητας, όπου αγγίζεται ο βίαιος πυρήνας της σεξουαλικής απόλαυσης ως εκ των ων ουκ άνευ προϋπόθεση για την ηδονή, με απώτερο στόχο μια σεξουαλικότητα όπου η οποιαδήποτε σχεσιακή επικοινωνία των εμπλεκόμενων διαταράσσει της πιθανότητες άντλησης υπέρτατης ευχαρίστησης. Πρόκειται για μια εις βάθος αποτύπωση της ψυχικής οικονομίας της διαστροφής, με εργαλεία πορνογραφικής εικονοποιείας, έχοντας σε υψηλή διαθεσιμότητα και τη λειτουργία του κωμικού. Όπως εύστοχα γράφει ο Jean-François Revel:

Όπως και να 'ναι, η ανάγκη να μας εγκρίνει αυτός ή αυτή που μας χαρίζει την ηδονή είναι μια δημοκρατική ανάγκη της εποχής μας και όχι το αντίθετο. Η μεγαλοφυΐα του Sade είναι ότι φρόντισε να υποτάξει σε μια σεξουαλικότητα ουσιαστικά ξεπερασμένη, με λογοτεχνικά μέσα, μια διαλεκτική ικανότητα και ένα φιλοσοφικό οπλισμό που του χάρισε μια εποχή μεγάλου πολιτισμού (2017, σελ. 634).

Η Κατανάλωση Πορνογραφίας στην Εποχή της Πληροφορίας

Ο αιώνας της πληροφορίας και της εκρηκτικής ανάπτυξης των τεχνολογιών της έφερε τον παγκόσμιο ιστό δίπλα σε όλο και περισσότερους ανθρώπους. Το γεγονός αυτό έδωσε στη διαδικτυακή μορφή της πορνογραφίας το μέσο για την ευκολότερη και ευρύτερη αποδοχή

και κατανάλωσή της (Kor, 2014). Μάλιστα, η ανάπτυξη του Ιστού στις αρχές της δεκαετίας του 1990 κατέστησε σταδιακά την πορνογραφία ως μια από τις πιο προσοδοφόρες δραστηριότητες του Διαδικτύου, όχι μόνο παρέχοντας μια αγορά επαγγελματικών πορνογραφικών προϊόντων για ποικίλες προτιμήσεις αλλά και «[προτρέποντας] ερασιτέχνες να μεταφορτώνουν εικόνες του εαυτού τους, εικόνες που συχνά προκαλούσαν παραδοσιακές έννοιες της ομορφιάς και της ερωτικής ελκυστικότητας» (Jenkins, 2021, παρ. 10). Έτσι, η πορνογραφία κατέστη αυξανόμενα πανταχού παρούσα, ξεκινώντας από έντυπα προνογραφήματα περιοδικών και φτάνοντας ως τα τηλεοπτικά ένθετα, τις βιντεοκασέτες και τις εκτενείς λίστες των πορνογραφικών ιστοσελίδων.

Η ευρύτατη παρουσία των πορνογραφικών προϊόντων οδήγησε σταδιακά στην όλο και μεγαλύτερη κοινωνική αποδοχή τους (Kor et al., 2014). Ενδεικτικά, το 2019 στις Ηνωμένες Πολιτείες, η κατανάλωση εκτιμήθηκε 36-75% για τους άνδρες και 16-41% για τις γυναίκες, με το 36% των Αμερικανών να τη θεωρούν ηθικά αποδεκτή (Berger et al., 2019). Με αυτά ως δεδομένα, αναδύθηκε η έννοια της Διαδικτυακής Πορνογραφίας, στο εξής **ΔΠ** (Internet Pornography – IP), ως ενός νέου πλέον και ξεχωριστού πεδίου μελέτης του πορνογραφικού φαινομένου, καθώς διαφοροποιείται από τα υπόλοιπα μέσα διάδοσης της πορνογραφίας, δίδοντας πρόσβαση σε εκατομμύρια ενήλικες (Kraus & Rosenberg, 2014) αλλά και ανηλίκους. Κατά τον Cooper (1998) και τους Kor et al. (2014), η ΔΠ είναι κατά το πλείστον δωρεάν, εύκολα προσβάσιμη και προσφέρει ανωνυμία στους χρήστες της. Έτσι, μια εκτίμηση θέλει το 42,7% των χρηστών του διαδικτύου να παρακολουθούν πορνογραφικό περιεχόμενο και περίπου το ένα τέταρτο των αναζητήσεων σε μηχανές αναζήτησης να σχετίζεται με την πορνογραφία (Allen et al. 2017). Σε έρευνα επί πολωνικού δείγματος φαίνεται πώς η μαζική πρόσβαση στον Ιστό, οδήγησε σε μια εκρηκτική αύξηση (310 %) του τμήματος του πληθυσμού που κατανάλωνε πορνογραφία, από το 2004 ως το 2016, με βασικά ερείσματα για ερμηνεία την εμφάνιση συστηματοποιημένων διευθύνσεων πορνογραφικού

υλικού γύρω στο 2006, την εισαγωγή της ανώνυμης περιήγησης στους φυλλομετρητές για το διαδίκτυο το 2008, και τη σταδιακή μετάβαση της πρόσβασης στον Ιστό από τον ηλεκτρονικό υπολογιστή στις φορητές ηλεκτρονικές συσκευές (Lewczuk et al., 2022). Παράλληλα, οι άνδρες παρακολουθούν πορνογραφικό υλικό πολύ περισσότερο από ότι οι γυναίκες, γεγονός που επιβεβαιώνεται από τη βιβλιογραφία. Σε μελέτη του 2014 στις ΗΠΑ, 46% των ανδρών και 16% των γυναικών, ηλικιακού εύρους 18-39 ετών, είδαν εκουσίως πορνογραφικό υλικό εντός δεδομένης εβδομάδας (Ostrander, 2021· Regnerus et al., 2016). Επίσης, οι χρήστες του Ιστού έρχονται σε επαφή ήδη από την εφηβική ηλικία, οπότε και αναμένεται αναπτυξιακά η είσοδος στη σεξουαλικότητα αλλά και η πρόθεση για τον πειραματισμό με σχετικές εμπειρίες. Κατά τους Sabina et al. (2008), σε ακόμη μια μελέτη στις ΗΠΑ, 93% των αγοριών και 62% των κοριτσιών έρχονται σε άμεση επαφή με πορνογραφικό υλικό κατά την εφηβεία τους, με τα αγόρια να εκτίθενται σε μικρότερη ηλικία.

Η σχεσιακή κατάσταση, σε αρκετές μελέτες, έχει ερευνηθεί στα πλαίσια συμπεριφορών κατανάλωσης πορνογραφίας. Ενδεικτικά, οι Perry & Davis (2017) εντόπισαν πως υπήρχε σημαντική σύνδεση μεταξύ της κατανάλωσης πορνογραφίας και της πιθανότητας οι συμμετέχοντες να βιώσουν χωρισμό από ρομαντική σχέση, στο διάστημα έξι ετών, και αυτό ίσχυε περισσότερο για τους άνδρες και για τους ανύπανδρους Αμερικανούς συμμετέχοντες. Παράλληλα, στη μελέτη των Willoughby et al. (2016), βρέθηκε πως μεγαλύτερες διαφορές στη στάση των μελών μιας συντροφικής σχέσης απέναντι στην πορνογραφία οδηγούσαν σε περισσότερη επιθετικότητα των ανδρών, λιγότερη ικανοποίηση των γυναικών και λιγότερη θετική επικοινωνία μεταξύ των συντρόφων. Τέλος, η κατανάλωση πορνογραφίας έχει συστηματικά συνδεθεί με τη μοναξιά στη μελέτη των Butler et al. (2018), καθώς επιβεβαιώνεται η πρόβλεψη της μοναξιάς από την πορνογραφία και αντιστρόφως.

Τα δεδομένα για την πορνογραφική κατανάλωση ενηλίκων χρηστών στην Ελλάδα δεν είναι συστηματικά. Στην περίπτωση των ανηλίκων χρηστών (9-18 έτη) αξίζει να αναφερθεί η αναφορά της Tsaliki (2011) για το ερευνητικό πρόγραμμα GR Kids Go Online («Παιδιά και Διαδίκτυο στην Ελλάδα: Ευκαιρίες και Κίνδυνοι»), που σχεδιάστηκε στα πρότυπα της αγγλικής μελέτης UK Kids Go Online (Livingstone & Bober, 2005). Αξίζει να σημειωθεί πως 44% των νεαρών αγοριών (έναντι 28% των κοριτσιών) ήρθαν τυχαία σε επαφή με κάποιο προϊόν ΔΠ, ενώ 56,5% των αγοριών (και 11% των κοριτσιών) το αναζήτησαν εκουσίως, με το 16% των μεγαλύτερων αγοριών να αξιοποιεί κινητό τηλέφωνο για το σκοπό αυτό (Tsaliki, 2011). Παράλληλα, η συχνότητα έκθεσης στην πορνογραφία είναι εξαρτώμενη του φύλου, καθώς μεγαλύτερα αγόρια έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα σε σχέση με τα κορίτσια να αναζητήσουν πορνογραφικό υλικό όχι μόνο στο διαδίκτυο αλλά και σε άλλα μέσα (τηλεόραση, ψηφιακούς δίσκους, περιοδικά), με τα αρκετά μεγαλύτερα κορίτσια, σε σχέση με τα αγόρια, να εκτίθενται εκουσίως σε πορνογραφία μια έως τέσσερις φορές (Tsaliki, 2011).

Για τους ενήλικες χρήστες αρκετά περιεκτική είναι η οπτικοποιημένη αναφορά (insights report) της πορνογραφικής ιστοσελίδας Pornhub για την επισκεψιμότητα Ελλήνων χρηστών σε αυτή το 2017. Παρατίθενται τα σημαντικότερα αποτελέσματα, χωρίς βέβαια να είναι αντιπροσωπευτικά του πληθυσμού: (1) Ο μέσος όρος επισκεψιμότητας των Ελλήνων χρηστών είναι περίπου 10 λεπτά, ένα λεπτό δηλαδή περισσότερο από το διεθνή μέσο όρο και η μέση ηλικία τα 34 έτη, (2) οι γυναίκες αντιστοιχούν στο 21% του συνόλου των επισκεπτών, 5% λιγότερο δηλαδή από το διεθνή μέσο όρο, (3) η ηλικιακή κλάση 25-34 ετών αντιστοιχεί στην πλειοψηφία, δηλαδή στο 36% του συνόλου των επισκεπτών, η κλάση 18-24 έτη στο 28% και η κλάση 35-44 έτη στο 18% (Pornhub, 2017).

Τέλος, έχει αρκετό ενδιαφέρον η ανασκόπηση της ιστοσελίδας για το έτος 2022 με διεθνή δεδομένα. Ενδεικτικά, οι γυναίκες θεατές αγγίζουν το 36% του συνόλου, με μικρή

αύξηση του ποσοστού σε σχέση με το μικρότερο έτος, ενώ παράλληλα, οι χρήστες είχαν μέση ηλικία τα 37 έτη, με πλειοψηφούσες τις ηλικιακές κλάσεις της Γενιάς Z (18-24 ετών) σε ποσοστό 27%, και της Γενιάς Y (25-44 ετών) σε ποσοστό 26%. Η ανασκόπηση της ιστοσελίδας περιλαμβάνει περισσότερες αναφορές για την κατανομή προτιμήσεων κατηγοριών στους χρήστες ανά φύλο, ηλικιακή ομάδα, και διάφορες περιοχές της ελληνικής επικράτειας, ωστόσο κρίνεται μεθοδολογικά επισφαλές τα στοιχεία να συμπεριληφθούν εδώ, λόγω μη αντιπροσωπευτικότητας.

Είναι αξιοσημείωτη η ποιοτική διαφορά μεταξύ της κατανάλωσης πορνογραφικών προϊόντων (κυρίως περιοδικών και βιντεοταινιών) πριν την έλευση του διαδικτύου και της κατανάλωσης στην εποχή της πληροφορίας. Για τα ελληνικά δεδομένα, η σημερινή πολύ μεγάλη ευκολία πρόσβασης σε μια εκτεταμένη ποικιλία πορνογραφικού υλικού αντιδιαστέλλεται με τη σημαντική δυσκολία πρόσβασης στο υλικό αυτό πριν τη δεκαετία του 1990. Η δυσκολία αυτή φαίνεται πως κινητοποιούσε τους θεατές του υλικού (κατά κόρον νεαρούς άνδρες), οι οποίοι συνήθιζαν να παρακολουθούν το υλικό μαζί, στα πλαίσια μιας κοινωνικής εμπειρίας. Από την άλλη, σε ένα πιο ιδιωτικό επίπεδο, καθώς η συζήτηση της σεξουαλικότητας μεταξύ των παιδιών και των γονέων ήταν επενδυμένη με αμηχανία και ενοχές, η πορνογραφία αυτής της μορφής συνέδραμε στην είσοδο των νεαρών ανδρών στη σεξουαλικότητα (Κανάκης, 2023, 1:33:52).

Η ολοένα και αυξανόμενη ποικιλία του περιεχομένου των πορνογραφικών ιστοσελίδων εξυπηρετεί ολοένα και περισσότερο την αρχή Triple-A όπως τη διατύπωσε ο Cooper (1998): *Access, Affordability, Anonymity*, δηλαδή πρόσβαση, χαμηλό κόστος και ανωνυμία, με αποτέλεσμα να επιτρέπει στους χρήστες μια παράλληλη διερεύνηση της σεξουαλικότητάς τους, αφήνοντας χώρο και στην ικανοποίηση φαντασιώσεων με περιεχόμενο που ενίοτε καταδικάζεται κοινωνικά ως «έκτροπο» (π.χ. φετιχιστικές, αιμομικτικές, κτηνοβατικές, σαδομαζοχιστικές φαντασιώσεις κ.λπ.). Δίπλα σε αυτές της

συμπεριφορές, η εκτεταμένη πρόσβαση στο πορνογραφικό προϊόν επιτρέπει την ανάπτυξη μοτίβων υπερβολικής και «προβληματικής» χρήσης (Kor, 2014). Στη βιβλιογραφία, το επικρατέστερο σενάριο συνδέει αυτή την «προβληματική χρήση πορνογραφίας» με την εξάρτηση στην πορνογραφία, καθώς οι ψυχοφυσιολογικοί μηχανισμοί φαίνεται να είναι κοινοί με αυτούς των ουσιοεξαρτήσεων. Όπως όμως θα φανεί εναργέστερα παρακάτω, οι εννοιολογική οριοθέτηση αυτών των φαινομένων είναι δύσκολη, καθώς όχι μόνο οι ορισμοί της πορνογραφίας αλλά και η ένταξή της σε ένα περιγεγραμμένο θεωρητικό σύστημα παρουσιάζουν προκλήσεις. Οι Kohut et al. (2019) σημειώνουν πως το πρόβλημα αυτό οδηγεί σε ακατάλληλους λειτουργικούς ορισμούς και επηρεάζει σοβαρά την ψυχομετρική αντιμετώπιση του ζητήματος.

Το Κοινωνικά Επιθυμητό

Δίπλα στα μετρικά ζητήματα που αναδύονται, ένα ουσιαστικό πρόβλημα είναι αυτό της πόλωσης αποκρίσεων για ζητήματα ιδιωτικού ενδιαφέροντος, όπως η σεξουαλικότητα, από την επίδραση του κοινωνικά επιθυμητού. Ο Paulhus (2002) ορίζει την κοινωνικά επιθυμητή απόκριση ως «την τάση να δίδει κανείς θετικές περιγραφές του εαυτού του» (σελ. 49). Μέσω παραγοντικής ανάλυσης, ο Paulhus κατέληξε σε δυο μορφές κοινωνικά επιθυμητού, την αυταπάτη, όπου το άτομο έχει μια εν γένει θετική άποψη για τον εαυτό του και την αναπαράγει στις αποκρίσεις του, και τον έλεγχο εντυπώσεων, μέσω του οποίου το άτομο θέλει συνειδητά να εξαπατήσει τον δέκτη των αποκρίσεών του (Paulhus, 1984).

Η επίδραση του κοινωνικά επιθυμητού είναι φανερή και σε έρευνες για τη σεξουαλική συμπεριφορά. Οι συμμετέχοντες τείνουν να πολώνουν τις απαντήσεις τους προς το κοινωνικά αποδεκτό σε τομείς όπως οι ομόφυλες σεξουαλικές συνευρέσεις, το πρωκτικό σεξ, η χρήση του προφυλακτικού, το μέγεθος του πέους, και οι εξωσυζυγικές σχέσεις, όπως φαίνεται από την ερευνητική χρήση ημερολογίων αυτοαναφοράς ή κλιμάκων μέτρησης του κοινωνικά επιθυμητού (King, 2022). Ειδικά ως προς την έκθεση σε πορνογραφία και την

πρόσφατη κατανάλωση πορνογραφίας, η υψηλότερη τάση των συμμετεχόντων για το κοινωνικά επιθυμητό συνδεόταν με χαμηλότερη εμπλοκή στις εν λόγω σεξουαλικές συμπεριφορές (Rasmussen et al., 2018).

Το Μοντέλο των Εξαρτήσεων και η «Υπερσεξουαλικότητα» στην «Προβληματική Χρήση Πορνογραφίας»: η Έννοια της Σφοδρής Επιθυμίας Θέαςης Πορνογραφίας (Pornography Craving)

Η έρευνα για τις κλινικές εκφάνσεις της κατανάλωσης ΔΠ αντιλαμβάνεται το φαινόμενο με ένα διττό εννοιολογικό πλαίσιο, καθώς συνδέει την πορνογραφία ως εξάρτηση αλλά και ως υπερσεξουαλική συμπεριφορά με απουσία των αναστολών και του ενσυνείδητου ελέγχου. Παρακάτω, η σύγκλιση των δυο αυτών πλαισίων θα αναδείξει την έννοια της σφοδρής επιθυμίας (craving) που συνιστά σημαντική μεταβλητή αυτής της μελέτης.

Η Αλόγιστη Χρήση της ΔΠ ως Εξάρτηση

Η χρήση της ΔΠ γίνεται καθημερινά από εκατομμύρια ανθρώπους στον κόσμο. Ωστόσο, ενίοτε, υπό συγκεκριμένες συνθήκες, λαμβάνει τη μορφή της αλόγιστης χρήσης (unregulated Internet pornography), υπό μια μορφή που ευνοεί τη θεωρητική της αντιμετώπιση ως εξάρτησης, ιδίως εάν ιδωθεί πώς η πορνογραφική κατανάλωση επιδρά στις ντοπαμινεργικές οδούς και τα κυκλώματα ανταμοιβών του εγκεφάλου (Antons et al., 2019). Πιο συγκεκριμένα, οι de Alarcón et al. (2019) υποστηρίζουν πως μια τέτοια άποψη βρίσκει ερείσματα στη διεύρυνση των συμπεριφορών που μπορούν να νοηθούν ως εξαρτήσεις από την ψυχιατρική. Για παράδειγμα, η διαμόρφωση της νοσογραφικής κατηγορίας της Διαταραχής Τζόγου (Gambling Disorder) και η τοποθέτηση της Διαταραχής Διαδικτυακών Παιχνιδιών (Internet Gaming Disorder) στις ερευνητικές προτάσεις του εγχειριδίου DSM-V (American Psychiatric Association, 2013· Menning et al., 2020), δείχνουν αυτή τη σταδιακή μεταβολή παραδείγματος που επιτρέπει τη μελέτη των επιδράσεων των νέων τεχνολογιών

στην ψυχιατρική νοσογραφία και αναδεικνύει ένα σύνολο συμπεριφορών στα πλαίσια εφαρμογών του διαδικτύου (παιχνίδια, τζόγος, πορνογραφία, κυβερνοσέξ) ως δυνάμει εξαρτητικών (de Alarcón et al., 2019). Πράγματι, το διαδίκτυο μπορεί να διαμορφώσει το έδαφος ανάπτυξης συμπεριφορικών εξαρτήσεων, καθώς, κατά τους Brand et al. (2014), η διαδικτυακή εξάρτηση (Internet Addiction – IA) και οι ουσιοεξαρτήσεις εδράζονται σε κοινούς μηχανισμούς ευαισθητοποίησης, απόσυρσης και ανοχής, ενώ παράλληλα η εκδήλωση ή όχι της εξάρτησης διαμεσολαβείται από παρεμφερείς γνωστικούς μηχανισμούς επεξεργασίας του άγχους. Η αντίληψη αυτή οδήγησε στη δημιουργία του όρου «Προβληματική Διαδικτυακή Χρήση Πορνογραφίας» (Problematic Online Pornography Use - POPU), όπου η αρνητική φόρτιση του όρου στηρίζεται στο χαρακτηριστικό της συμπεριφοράς ως εξάρτησης και της διατάραξης της λειτουργικότητας του πάσχοντα (Menning et al., 2020). Για τους de Alarcón et al. (2019), σημαντικοί προβλεπτικοί παράγοντες της συμπεριφοράς αυτής είναι (1) οι χρήστες της πορνογραφίας να είναι άνδρες, (2) να είναι νεαροί ενήλικες, (3) και να χρησιμοποιούν με μεγάλη συχνότητα το διαδίκτυο λόγω σεξουαλικής ανίας, κακής διάθεσης ή αναζήτησης νέων εμπειριών. Η ύπαρξη του φαινομένου περισσότερο ως συμπεριφοράς ανδρών παρά γυναικών επιβεβαιώνεται και από τους Kadavala et al. (2021). Ωστόσο, το εννοιολογικό περιεχόμενο του όρου της «προβληματικής χρήσης πορνογραφίας» παραμένει αμφιλεγόμενο, με ασταθείς διαγνωστικές κατευθύνσεις (Chen et al., 2021).

Η Χρήση ΔΠ και η «Υπερσεξουαλικότητα»

Γίνεται γρήγορα φανερό πως η αντιμετώπιση της «προβληματικής χρήσης πορνογραφίας» μόνο ως συμπεριφορικής εξάρτησης είναι θεωρητικά ελλιπής. Άλλωστε, πρόκειται για μια σεξουαλική συμπεριφορά που συνοδεύεται, συν τοις άλλοις, και από απώλεια των αναστολών, αλλά και καταναγκαστικά στοιχεία, γεγονός που καθιστά την «υπερσεξουαλικότητα» (hypersexuality) ως παθολογική κατάσταση ένα πιθανό ερμηνευτικό

πλαίσιο για το φαινόμενο της «προβληματικής χρήσης πορνογραφίας». Μάλιστα, ο χαρακτήρας της ως εξάρτησης συνιστά την εκβολή του συνδυασμού μιας καταναγκαστικής (compulsive) συμπεριφοράς, με σκοπό τη μείωση του άγχους, και μιας παρορμητικής (impulsive) συμπεριφοράς, με σκοπό την εύρεση ικανοποιητικών εμπειριών ανταμοιβής (de Alarcón et al., 2019).

Η «υπερσεξουαλικότητα» συνιστά μια ευρεία κλινική έννοια που περιλαμβάνει πτυχές τόσο των εξαρτήσεων όσο και των καταναγκασμών. Βασικό γνώρισμα είναι η παρορμητικότητα και η απώλεια του ελέγχου (Antons et al., 2019) σε ένα σύνολο σεξουαλικών συμπεριφορών (π.χ. εκτεταμένος αυνανισμός, κατανάλωση πορνογραφίας, κυβερνοσέξ, διαδοχική εναλλαγή πολλών συντρόφων κ.ά.) που καθίστανται έντονα επαναλαμβανόμενες, με μεγάλη συχνότητα και ένταση συνοδών ώσεων και φαντασιώσεων, και προκαλούν έκπτωση της καθημερινής λειτουργικότητας (de Alarcón et al., 2019). Οι διάφορες συμπεριφορικές εκφάνσεις της «υπερσεξουαλικότητας» ειδικά στην περίπτωση του διαδικτυακού περιβάλλοντος, διογκώνονται και αλληλεπικαλύπτονται, και μάλιστα ο Coleman, ήδη από το 1992, τις είχε συμπεριλάβει στο φαινότυπο της παρορμητικής σεξουαλικής συμπεριφοράς (compulsive sexual behavior). Ο Kafka (2010) αποπειράθηκε να προτείνει ένα σχέδιασμα για την υιοθέτηση της «υπερσεξουαλικότητας» ως διαταραχής στο DSM-V. Στο σχέδιασμα τα προτεινόμενα μοντέλα παρουσίαζαν την «υπερσεξουαλικότητα» ως: (1) διαταραχή με σεξουαλικό κίνητρο, (2) ως συμπεριφορική εξάρτηση, (3) ως μέρος του φάσματος των ιδεοψυχαναγκαστικών διαταραχών, (4) ως μέρος του φάσματος των διαταραχών των παρορμήσεων, και (5) ως σεξουαλική συμπεριφορά «εκτός ελέγχου», παρουσιάζοντας έτσι μια κλινική οντότητα που συνδυάζει τόσο το χαρακτήρα της εξάρτησης όσο και τα κλινικά στοιχεία της παρορμητικότητας - καταναγκασμού. Η πρόταση του Kafka φυσικά μπορεί να απορρίφθηκε, ωστόσο στη νέα έκδοση του ICD-11^η Έκδοση (World Health Organization, 2022), πρόκειται να περιλαμβάνεται η Διαταραχή Καταναγκαστικής

Σεξουαλικής Συμπεριφοράς (6C72-Compulsive Sexual Behaviour Disorder) στην ομάδα των διαταραχών ελέγχου των παρορμήσεων, και θα χαρακτηρίζεται από «ένα εμμένον μοτίβο αποτυχημένου ελέγχου έντονων, επαναλαμβανόμενων σεξουαλικών παρορμήσεων, με αποτέλεσμα επαναλαμβανόμενη σεξουαλική συμπεριφορά» (WHO, 2022, παρ. 1)

Το στοιχείο της παρορμητικότητας ως κομβικό μιας «υπερσεξουαλικής» συμπεριφοράς μελετήθηκε στην έρευνα των Antons et al. (2019). Συγκεκριμένα, η χαρακτηριστική τάση για παρορμητικότητα συνδεόταν με την αλόγιστη χρήση ΔΠ και εν γένει με προδιάθεση για τη Διαταραχή Χρήσης του Διαδικτύου, ενώ συνοδοί παράγοντες όπως η σφοδρή επιθυμία (craving), οι στάσεις, και η δυσκολία αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων (coping) συνιστούσαν παράγοντες επικινδυνότητας για αλόγιστες και εξαρτητικές συμπεριφορές, όπως η αλόγιστη χρήση ΔΠ. Αξιοσημείωτο είναι πως η παρορμητικότητα και το μη λειτουργικό στυλ αντιμετώπισης του άγχους απαντώνται και σε χρήστες ΔΠ που μεν κάνουν αλόγιστη χρήση αλλά δίχως αυτό να χαρακτηρίζεται εξάρτηση. Οι Antons et al. (2019) εντόπισαν πως άτομα με αλόγιστη χρήση ΔΠ είχαν αρνητική στάση απέναντι στην κατανάλωση ΔΠ, και ήταν επιρρεπή στις παρορμητικές επιλογές και στην παρορμητική διάσπαση της προσοχής (attentional impulsivity), ενώ παράλληλα παρουσίαζαν τη μεγαλύτερη σφοδρή επιθυμία θέασης (craving). Η σφοδρή επιθυμία βρίσκεται και στη θεωρητική αποτίμηση των Allen et al. (2017), και χαρακτηρίζει την «προβληματική χρήση πορνογραφίας», μαζί με την εκτεταμένη εμπλοκή στη συμπεριφορά, την απουσία του γνωστικού ελέγχου της συμπεριφοράς και την καταναγκαστική συνέχιση της χρήσης πορνογραφίας παρά τις δυσκολίες στη λειτουργικότητα του ατόμου.

Σε αυτό το σημείο, αξίζει να σημειωθεί ένα μεθοδολογικό και μετρικό ζήτημα. Η συχνότερη διαγνωστική μεθοδολογία σε έρευνες που εμπλέκουν την εξάρτηση στη θέαση πορνογραφία είναι η προσλαμβανόμενη εξάρτηση (perceived addiction), η οποία συνίσταται στην τάση του ατόμου να χαρακτηρίσει τον εαυτό του ως εξαρτημένο στην πορνογραφία,

δίχως αυτό να είναι ακριβές, και συνδέεται με μορφές ψυχολογικής δυσφορίας (Grubbs et al., 2015), άρα και με κάποιο πιθανό θεραπευτικό αίτημα. Κατά τους Hatch et al. (2020), υπάρχει το επιχείρημα πως μια προσέγγιση που αξιολογεί την προσλαμβανόμενη εξάρτηση πορνογραφίας ή και τη συνοδό ενοχή από τη συμπεριφορά αυτή αφορμάται από μια εστιασμένη-στη-βλάβη αφηγηματική, δίχως να επιτρέπει την ανάδυση συμπεριφορικών μοτίβων χρήσης, με αποτέλεσμα να μετρά την αντίληψη των χρηστών για τη χρήση τους και όχι την ίδια τη συμπεριφορά. Έτσι δημιουργείται η ανάγκη για αντικειμενικές μετρικές απόπειρες που θα παρέχουν λειτουργικούς ορισμούς για την εξάρτηση από την πορνογραφία μέσω της ίδιας της παρατηρούμενης συμπεριφοράς.

To Craving ως Συνδεδειγμένος Κρίκος

Η σφοδρή επιθυμία θέασης πορνογραφίας (pornography craving), λοιπόν, φαίνεται πως βρίσκεται στο σημείο τομής της εξάρτησης και της παρορμητικότητας-καταναγκασμού ως γνωρισμάτων της αλόγιστης χρήσης ΔΠ. Πρόκειται για ένα υποκειμενικό αίσθημα έντονης ώσης προς ικανοποίηση μιας ανάγκης, απαντάται στις περιπτώσεις ουσιοεξαρτήσεων και στα Ελληνικά θα μπορούσε να αποδοθεί με τον όρο «λαχτάρα». Για τους Kraus & Rosenberg (2014) «[η σφοδρή επιθυμία θέασης πορνογραφίας] θα μπορούσε να εννοηθεί ως μια παροδική αλλά έντονη ώση ή επιθυμία που αυξομειώνεται με την πάροδο του χρόνου και ως μια σχετικά σταθερή ενασχόληση ή κλίση προς τη χρήση πορνογραφίας» (παρ. 5), συνιστώντας μια συμπεριφορά που συνδυάζει σωματικά, συναισθηματικά και γνωστικά στοιχεία, με ή χωρίς συνοδό ψυχολογική δυσφορία. Μετρικά, οι Kraus & Rosenberg (2014) θεωρούν πως μεθοδολογικά ορθότερη είναι η υιοθέτηση μιας αυτοαναφορικής μέτρησης πολλών ερωτημάτων, μιας και η χρήση ενός μόνο ερωτήματος, αν και βαθμολογικά ευκολότερη, δεν μπορεί να αποτυπώσει τον γνωστικά πολυδιάστατο χαρακτήρα της υποκειμενικής σφοδρής επιθυμίας. Από την άλλη, η χρήση πολλών ερωτημάτων για το ίδιο φαινόμενο, το οποίο ενίοτε είναι αρκετά συγκεκριμένο, μπορεί να

πολώνεται από την ερμηνεία των ερωτημάτων, την επίδραση του κοινωνικά επιθυμητού (Kraus & Rosenberg, 2014), αλλά και από διαπολιτισμικές επιδράσεις.

Οι Casselli & Spada (2015) πρότειναν ένα μεταγνωστικό μοντέλο του οποίου οι ψυχολογικές διεργασίες μπορούν να εκβάλλουν στην υποκειμενική εμπειρία της σφοδρής επιθυμίας μέσω της σκέψης επιθυμίας (desire thinking), σε περιπτώσεις συμπεριφορικών εξαρτήσεων. Συγκεκριμένα υποστήριξαν πως περιβαλλοντικές ενδείξεις πυροδοτούν θετικές μεταγνωσίες για τη σκέψη επιθυμίας, οι οποίες προδιαθέτουν το άτομο να ελέγξει τις σκέψεις και τα συναισθήματά του, αποφεύγοντας αρνητικές σκέψεις. Αυτές οι θετικές μεταγνωσίες σχετίζονται με νοερές εικόνες και λεκτικές ενασχολήσεις με την επιθυμία (φαντασιώσεις, νοερός λόγος προς τον εαυτό κ.λπ.) και, κατ' αυτόν τον τρόπο, διογκώνουν και συντηρούν το υποκειμενικό αίσθημα της σφοδρής επιθυμίας ως ώσης προς την εν λόγω συμπεριφορά. Παράλληλα, η λεκτική ενασχόληση με την επιθυμία σκέψης μπορεί να πυροδοτήσει αρνητικές μεταγνωσίες για τη συμπεριφορά, αποσυνδέοντάς τη από τη σφοδρή επιθυμία, μιας και το άτομο πιστεύει πως θα χάσει τον έλεγχο της συμπεριφοράς του. Το μεταγνωστικό αυτό μοντέλο εφαρμόστηκε στην περίπτωση συμμετεχόντων με «προβληματική χρήση πορνογραφίας» από τους Allen et al. (2017), αναδεικνύοντας τη συμβολή της σκέψης επιθυμίας και των συνδεδεμένων αρνητικών και θετικών μεταγνωσιών στον έλεγχο της συμπεριφοράς, στην πυροδότηση και διατήρηση της σφοδρής επιθυμίας θέασης πορνογραφίας, αλλά και στην ανάπτυξη ψυχοπαθολογίας, όπως άγχους και κατάθλιψης.

Η σφοδρή επιθυμία θέασης πορνογραφίας διαφοροποιείται βάσει του φύλου κατά τρόπο ανάλογο της πορνογραφικής κατανάλωσης: οι άνδρες σημειώνουν περισσότερη σφοδρή επιθυμία από τις γυναίκες για σεξουαλικές δραστηριότητες στο διαδίκτυο που εμπλέκουν οπτικά ερεθίσματα, όπως το κυβερνοσέξ και η ΔΠ (Chen et al., 2021· Marino et al., 2023· Weinstein et al., 2015). Παράλληλα, φαίνεται πως η σφοδρή επιθυμία θέασης πορνογραφίας σχετίζεται αρνητικά με την ικανοποίηση από τη σχεσιακή κατάσταση (Jain et

al., 2020) ενώ οι πολλαπλές προσπάθειες ανδρών συμμετεχόντων να σταματήσουν την πορνογραφική κατανάλωση, ως ένδειξη του εξαρτητικού χαρακτήρα της σφοδρής επιθυμίας, ή το να είναι άγαμοι/δίχως σχέση, προβλέπουν την αναζήτηση θεραπείας σχετικής με την πορνογραφική κατανάλωση (Kraus et al., 2016). Ως προς τη σχέση της σφοδρής επιθυμίας θέασης και της σχεσιακής κατάστασης, τα δεδομένα είναι ελλιπή: τόσο οι Antons et al. (2019) όσο και οι Jain et al. (2020) δεν εντόπισαν κάποια διαφοροποίηση της κατανάλωσης ως προς το εάν οι συμμετέχοντες ήταν σε σχέση ή όχι. Από την άλλη, ο Popovic (2010) είχε επισημάνει πως οι χρήστες πορνογραφίας παρουσίαζαν μεγαλύτερους μέσους όρους γενικής διαπροσωπικής εγγύτητας σε σχέση με μη χρήστες, αναδεικνύοντας μια έντονη ώση των συμμετεχόντων για κοινωνικές συναναστροφές με ενήλικες, πιθανόν σε μια προσπάθεια συστηματικότερης αναζήτησης σεξουαλικών συντρόφων.

Περισσότερα Γνωστικά Μοντέλα Διαμεσολάβησης της Σχέσης Ώσης και Κατανάλωσης

Θα ήταν αποδοτικό να εξεταστεί εάν η διαδρομή της ώσης από το κίνητρο έως στην ίδια την πορνογραφική κατανάλωση μπορεί να ιδωθεί στα πλαίσια μοντελοποιήσεων που συνδυάζουν διαμεσολαβητικούς και ρυθμιστικούς. Όπως εξηγήθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, η προβληματική κατανάλωση πορνογραφίας, ως συγκεκριμένη μορφή εξάρτησης από το διαδίκτυο, μπορεί να γίνει κατανοητή στα πλαίσια εννοιολογικής οριοθέτησης της «προβληματικής» χρήσης του διαδικτύου ως γενικευμένης εξάρτησης (General Internet Addiction - GIA). Ο Davis (2001) ορίζει αυτή τη γενικευμένη εξάρτηση ως μια πολυδιάστατη υπερβολή στη χρήση του διαδικτύου, η οποία είναι χρονοβόρα και κατά κόρον μη στοχο-κατευθυνόμενη. Οι συγκεκριμένοι χρήστες χαρακτηρίζονται από κοινωνικά ελλείμματα και αυτό-απομόνωση, άγχος, στρες, χαμηλή αυτοπεποίθηση, ενώ το εάν θα προβούν στην αλόγιστη χρήση του διαδικτύου εξαρτάται αφενός από αντισταθμιστικούς μηχανισμούς που ενεργοποιούν (coping mechanisms) αλλά και από τις πεποιθήσεις και προσδοκίες τους για τη χρήση του διαδικτύου (Davis, 2001). Στη βιβλιογραφία, έχουν

προταθεί μοντελοποιήσεις και για τη συγκεκριμένη εξάρτηση από το διαδίκτυο (Specific Internet Addiction - SIA), όπου τα άτομα φαίνεται να δείχνουν εξαρτητική προτίμηση σε συγκεκριμένα πεδία δραστηριοποίησης στον Ιστό (π.χ. αγορές, προνογραφία/κυβερνοσέξ, ηλεκτρονικά παιχνίδια, μέσα δικτύωσης κ.λπ.), κατ' αναλογία με την «ουσία προτίμησης» στις διαταραχές χρήσης ουσιών (Brand et al., 2014, 2016).

Ένα τέτοιο μοντέλο είναι αυτό των Dong & Potenza (2014) για τη διαταραχή διαδικτυακών παιχνιδιών. Στο μοντέλο αυτό κυριαρχούν τρεις βασικές γνωστικές περιοχές που συμβάλλουν στην ανάπτυξη και διατήρηση της διαταραχής. Πρόκειται για κινητήριες ώσεις με σκοπό την εύρεση ανταμοιβών και τη μείωση του άγχους (craving), οι οποίες εκβάλλουν στη συμπεριφορά. Παράλληλα, γνωστικοί μηχανισμοί όπως οι εκτελεστικές λειτουργίες (διαχείριση σφαλμάτων, καθυστέρηση της ικανοποίησης, συμπεριφορική αναστολή και γνωστική ευελιξία) αλλά και η διαδικασία λήψης αποφάσεων (εξέταση του ισοζυγίου άμεσης ικανοποίησης και μακροπρόθεσμων συνεπειών) είναι ελλειμματικά σε άτομα με διαταραχή διαδικτυακών παιχνιδιών. Οι συγγραφείς περιγράφουν την αλληλεπίδραση των γνωστικών τομέων: Η κινητήρια ώση εκβάλλει στη συμπεριφορά εξάρτησης, η οποία με τη σειρά της ενισχύει το κίνητρο εμπλοκής σε αυτή, καθώς παρέχει μικρές βραχύβιες ανταμοιβές. Η ελλειμματική εκτελεστική λειτουργία διαταράσσει τον έλεγχο των έντονων επιθυμιών εμπλοκής, γεγονός που με τη σειρά του μπορεί να οδηγεί σε δυσλειτουργικές λήψεις αποφάσεων, και, εν τέλει, πάλι στη συμπεριφορά εξάρτησης (Dong & Potenza, 2014). Το μοντέλο αυτό φαίνεται να τοποθετεί μεταβλητές διαμεσολάβησης ή ρυθμιστικής επίδρασης, όπως τον εκτελεστικό έλεγχο και τις διεργασίες λήψης αποφάσεων, ως μονάδες που ενεργούν πριν το σχηματισμό της κινητοποίησης προς ανταμοιβή και τις απορρέουσας συμπεριφοράς. Από την άλλη, στο μοντέλο αυτό, δεν είναι ξεκάθαρο εάν η κινητήρια ώση προηγείται και κατά πόσο οι γνωστικές αυτές μεταβλητές επηρεάζονται από τις πιθανές ανταμοιβές που παρέχει η εξαρτητική συμπεριφορά.

Το Μοντέλο I-PACE. Η εικόνα αυτή φαίνεται να ξεκαθαρίζει στο μοντέλο Interaction of Person-Affect-Cognition-Execution (I-PACE) των Brand et al. (2016) που μπορεί να εφαρμοστεί για διαταραχές συγκεκριμένης χρήσης του διαδικτύου. Αυτό το υπόδειγμα υποθέτει πως η αιτιολογία της «προβληματικής» χρήσης του διαδικτύου είναι κοινή για μια πληθώρα εφαρμογών διαδικτυακής χρήσης, βοηθώντας έτσι τη διατύπωση κοινών διαγνωστικών κριτηρίων και τη μελέτη του επιπολασμού του φαινομένου (Menning et al., 2020). Το μοντέλο περιλαμβάνει ως συνιστώσες (1) τα χαρακτηριστικά προδιάθεσης, (2) τις συναισθηματικές και γνωστικές αποκρίσεις σε εσωτερικά και εξωτερικά ερεθίσματα-ενδείξεις, (3) τον εκτελεστικό έλεγχο και την αναστολή της συμπεριφοράς, (4) τη λήψη αποφάσεων για την εμπλοκή ή όχι στη συμπεριφορά, και (5) τη συμπεριφορά καθαυτή. Οι συγγραφείς αναλύουν πως τα χαρακτηριστικά που προδιαθέτουν το άτομο για μια τέτοια συμπεριφορά συνίστανται στη βιο-ψυχολογική του σκευή (ευαλωτότητα στο στρες, τραυματισμοί της πρώιμης παιδικής ηλικίας), σε ορισμένα χαρακτηριστικά προσωπικότητας που ενίοτε συνδέονται με εμπεδωμένη ψυχοπαθολογία, στις κοινωνικές γνώσεις του ατόμου, και σε συγκεκριμένα κίνητρα και προτιμήσεις για την εμπλοκή στην εξαρτητική κατανάλωση συγκεκριμένων διαδικτυακών προϊόντων. Κομμάτια των χαρακτηριστικών προδιάθεσης αποτελούν επίσης τόσο τα γνωστικά στυλ αντιμετώπισης των αγχογόνων καταστάσεων (coping styles) όσο και οι γνωστικές μεροληψίες των χρηστών για το διαδίκτυο και τη συμβολή του στη διατήρηση της εξάρτησής τους (Brand et al., 2016). Ειδικά μάλιστα στην περίπτωση της πορνογραφίας, η προσδοκία πως η συχνή χρήση του διαδικτύου για την εύρεση τέτοιου υλικού θα προσφέρει ηδονή στο χρήστη εγκαθιστά έναν λανθάνοντα συνειρμό που θα ενισχύει θετικά επανάληψη της συμπεριφοράς και την εμπέδωση της εξάρτησης (Snagowski et al., 2015).

Το σύνολο αυτών των χαρακτηριστικών προδιάθεσης φαίνεται πως διαμορφώνει μια υποκειμενική αντίληψη της κατάστασης, η οποία επηρεάζεται από καταστασιακούς

παράγοντες (π.χ. προλαμβανόμενο στρες και δυσφορική διάθεση). Η υποκειμενική σύλληψη της κατάστασης θα οδηγήσει σε γνωστικές και συναισθηματικές αποκρίσεις, με κυριότερη αυτή της σφοδρής επιθυμίας (craving) η οποία βρίσκεται πίσω από τις συμπεριφορές εξάρτησης. Μια τέτοια συναισθηματική και σωματική απόκριση πυροδοτείται από την απαντητικότητα-στην-ένδειξη (cue reactivity), όταν δηλαδή το άτομο έρχεται αντιμέτωπο με ερεθίσματα τα οποία έχουν συνδεθεί με το διαδίκτυο αλλά και με τη συμπεριφορά μέσω εξαρτημένης μάθησης. Σε αυτό το σημείο, διεργασίες όπως η ρύθμιση της διάθεσης είναι εξίσου σημαντικές γιατί θα οδηγήσουν το άτομο στην επιλογή συγκεκριμένων διαδικτυακών δραστηριοτήτων και θα εντείνουν την εξαρτητική συμπεριφορά, ειδικά όταν οι μηχανισμοί αντιμετώπισης του άγχους δυσλειτουργούν (Brand et al., 2016).

Ως αυτό το σημείο, οι Brand et al. (2016) περιγράφουν τους παράγοντες, η συσσώρευση των οποίων μπορεί να εκβάλλει στην εξαρτητική χρήση συγκεκριμένων δραστηριοτήτων του διαδικτύου. Ωστόσο, αναγνωρίζουν πως η σχέση των παραγόντων αυτών με τη συμπεριφορά μπορεί να στοιχειοθετηθεί με την παρουσία γνωστικών διαμεσολαβητικών μεταβλητών, η κυριότερες των οποίων είναι οι εκτελεστικές λειτουργίες και ο ανασταλτικός έλεγχος της συμπεριφοράς, τα οποία συμβάλλουν στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Οι συγγραφείς, αναγνωρίζουν πως αυτοί οι γνωστικοί τομείς είναι ελλειμματικοί σε άτομα με διαταραχή χρήσης του διαδικτύου ή σε άτομα με υψηλό ρίσκο για αυτό και, κατ' ουσίαν, η δυσλειτουργική αλληλεπίδραση μεταξύ του εκτελεστικού ελέγχου και της έντονα αυξανόμενης επιθυμίας για ικανοποίηση, λόγω της σφοδρής επιθυμίας (craving) και της απαντητικότητας-στην-ένδειξη (cue reactivity), οδηγούν σε λανθασμένη λήψη αποφάσεων και προτάσσουν την εμπλοκή του ατόμου σε μια συμπεριφορά με βραχυπρόθεσμα οφέλη αλλά μακροπρόθεσμες αρνητικές συνέπειες (Brand et al., 2016). Τα ευρήματα έρχονται σε συμφωνία με την πειραματική συνθήκη των Laier et al. (2014), στην οποία κυριάρχησαν οι ενδείξεις μειωμένου εκτελεστικού ελέγχου σε άνδρες απέναντι σε

πορνογραφικές εικόνες. Η δυσλειτουργική σχέση εκτελεστικού ελέγχου και επίσπευση της αναζήτησης ικανοποίησης επιβεβαιώθηκε και νευροαπεικονιστικά μέσω λειτουργικών μαγνητικών τομογραφιών στη μελέτη των Dong et al. (2015): άτομα με διαταραχή χρήσης διαδικτυακών παιχνιδιών εμφάνισαν μειωμένη λειτουργική συνδεσιμότητα στα νευρωνικά κυκλώματα εκτελεστικών λειτουργιών (αμφοτερόπλευρα προμετωπιαία και βρεγματικά τμήματα) και αυξημένη συνδεσιμότητα σε περιοχές που σχετίζονται με την αναζήτηση της ικανοποίησης (κυρίως το κοιλιακό ραβδωτό στρώμα).

Μοντέλα όπως αυτό των Casselli & Spada (2015) και των Brand et al. (2016) αναδεικνύουν τις γνωστικές διεργασίες που συμβάλλουν στη νοητική εμπειρία της επιθυμίας και της ώσης προς ικανοποίησή της. Από εκεί και πέρα, η σφοδρή επιθυμία ως ώση μαζί με τη χαρακτηριστική σεξουαλική παρορμητικότητα συνδέονται με την πορνογραφική κατανάλωση, ειδικότερα με τη συναισθηματική πρόσδεση στην πορνογραφία (Kraus & Rosenberg, 2014). Ωστόσο, στους κρίκους αυτής της αλυσίδας χρειάζεται να προστεθούν ψυχολογικές μεταβλητές που αντικατοπτρίζουν τον ψυχοσυναισθηματικό μεταβολισμό μιας κινητήριας ώσης. Για το λόγο αυτό, αμέσως τώρα θα μελετηθεί η συμβολή της φαντασιωτικής λειτουργίας, και ιδιαίτερα της σεξουαλικής ονειροπόλησης, στο φαινόμενο της σφοδρής επιθυμίας και της κατανάλωσης πορνογραφίας.

Η Φαντασίωση, η Ονειροπόληση και η Σχέση τους με τη Συμπεριφορά Κατανάλωσης Πορνογραφίας

Στη μελέτη αυτή θα αξιοποιηθεί η εννοιολογική κατασκευή και μια συνοδός μέτρηση της σεξουαλικής ονειροπόλησης (sexual daydreaming), ωστόσο είναι εύλογο να προκαλείται σύγχυση με την έννοια της σεξουαλικής φαντασίωσης (sexual fantasy), η οποία είναι πιο ευρέως διαδεδομένη στις ψυχολογικές θεωρίες. Τόσο ψυχοδυναμικοί όσο και συμπεριφοριστές ψυχολόγοι αναγνωρίζουν τη συμβολή των φαντασιώσεων στη

διαμεσολάβηση της σεξουαλικής συμπεριφοράς (Wilson, 1988). Θα μπορούσε κανείς να δώσει τους παρακάτω αδρούς ορισμούς: Ως σεξουαλική ονειροπόληση (sexual daydreaming) ορίζεται το σύνολο των συνήθως ακούσιων σκέψεων σεξουαλικού περιεχομένου που μπορεί να είναι φανταστικά ή ρεαλιστικά και συνήθως περιλαμβάνουν γεγονότα και αναμνήσεις από την τρέχουσα καθημερινότητα του ατόμου (π.χ. «όταν περπατάω σκέφτομαι ερωτικά το άλλο φύλο» ή «όταν είμαι στο λεωφορείο, σκέφτομαι έντονα τη συνουσία»). Φαίνεται πως, εν γένει, η ονειροπόληση είναι μια καθημερινή ανθρώπινη νοητική διεργασία (Singer, 2003) και διακριτικό της χαρακτηριστικό είναι πως συχνά ορίζεται σε σχέση με μια εν εξελίξει δραστηριότητα, καθώς πρόκειται για ένα σύνολο σκέψεων ή νοητικών εικόνων που παρεκκλίνουν από τη συνειδητή διαδικασία σε εξέλιξη (Singer & McCraven, 1961), στα πλαίσια της μεταφοράς της προσοχής από εξωτερικά ερεθίσματα στην απάντηση σε εσωτερικά ερεθίσματα, με περισσότερη ή λιγότερη γνωστική προσπάθεια. Αντιθέτως, η φαντασίωση μπορεί να έχει συν τοις άλλοις έντονο μη ρεαλιστικό περιεχόμενο και, σε αντίθεση με την ονειροπόληση, είναι οργανωμένη σε ένα περισσότερο ή λιγότερο περιγεγραμμένο σενάριο (Purifoy et al., 1992), π.χ. «έχω τη φαντασίωση να κάνω έρωτα σε δημόσιο χώρο». Ωστόσο, αμφότερες εμπλέκουν στοιχεία της φαντασιωτικής λειτουργίας και αποτελούν μέρος της ανθρώπινης νοητικής σεξουαλικής εμπειρίας. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί μάλιστα πως η νοητική πράξη της σεξουαλικής ονειροπόλησης μπορεί ενίοτε να εμπεριέχει δομημένες σεξουαλικές φαντασιώσεις. Σε αρκετά σημεία της θεωρητικής αποτίμησης αυτής, οι δυο όροι μπορεί να χρησιμοποιούνται εναλλακτικά για την περιγραφή παρεμφερών φαινομένων.

Φαντασίωση και Ονειροπόληση στη Θεωρία του Sigmund Freud

Μια εννοιολογική διάκριση των δυο φαινομένων υπάρχει στην ψυχαναλυτική παράδοση. Η φαντασίωση, για την ψυχαναλυτική θεωρία, συνιστά ψυχικό μόρφωμα που έρχεται σε αντιδιαστολή με την αντιληπτική πραγματικότητα, από την άποψη της αρχής της

πραγματικότητας, και υπό την επίδραση των νόμων της οποίας μπορεί να καταρρεύσει.

Πρόκειται:

[για] ένα φανταστικό σενάριο, στη πλοκή του οποίου το άτομο είναι παρόν.

Απεικονίζει, με λίγο ως πολύ παραμορφωμένο από τις αμυντικές διεργασίες τρόπο, την εκπλήρωση επιθυμιών, οι οποίες είναι, σε τελευταία ανάλυση, ασυνείδητες. Η φαντασίωση απαντάται με ποικίλες μορφές: συνειδητές φαντασιώσεις ή ονειροπολήσεις, ασυνείδητες φαντασιώσεις που αποκαλύπτονται από την ψυχανάλυση και αποτελούν τη λανθάνουσα υποδομή έκδηλων περιεχομένων, πρωταρχικές φαντασιώσεις (Laplanche & Pontalis, 1986, σελ. 535).

Μέριμνα του Sigmund Freud ήταν να καταδείξει τη σταθερότητα της φαντασιακής οργάνωσης του υποκειμένου και η ανάδειξη των φαντασιώσεων ως συμπαγών μοτίβων που διατρέχουν την ψυχική ζωή και απορρέουν από πυρηνικές ασυνείδητες δομές, δίχως να διαχωρίζει την τοποθέτησή τους σε ένα επίπεδο (πρώτης) τοπικής (συνειδητό, προσυνειδητό ή ασυνείδητο). Για του λόγου το αληθές, στην *Ερμηνεία των Ονείρων*, τοποθετεί τη φαντασίωση σε μια ασυνείδητη αφετηρία, τονίζοντας πως οι μετασχηματισμοί του ονείρου ξεκινούν από φαντασιώσεις συνδεδεμένες με την ασυνείδητη επιθυμία (Freud, 1995). Από την άλλη, στο έργο του *Hysterische Phantasien und ihre Beziehung zur Bisexualität* («Υστερικές Φαντασιώσεις και η Σχέση τους με την Αμφισεξουαλικότητα») τόνισε πως οι φαντασιώσεις ως ασυνείδητα κινήματα βρίσκονται ενίοτε σε σύνδεση με τις προσυνειδητές ονειροπολήσεις, συνιστώντας προάγγελους υστερικών συμπτωμάτων (Freud, 1908). Σε ένα συναφές επίπεδο, πάλι στην *Ερμηνεία των Ονείρων* (1995), ο Freud είχε ήδη μελετήσει τις φαντασιώσεις ως κομμάτι της εγρήγορσης, ως αποτέλεσμα ενός ιδανικού συμβιβασμού των ενδοψυχικών συγκρούσεων (Levy, 1973), και ως ονειροπολήσεις που αξιοποιούν τη δευτερογενή επεξεργασία, όπως και τα όνειρα.

Είτε λοιπόν ως συμπύκνωση ενός πρωταρχικού ασυνείδητου προβληματισμού είτε ως ονειροπολήσεις που εκρέουν από την ασυνείδητη μήτρα, οι φαντασιώσεις αποσκοπούν στην εκδραμάτιση της επιθυμίας, συνιστούν *Wunschphantasien* («φαντασιώσεις επιθυμίας»), όρος που απαντάται στο *Μεταψυχολογικό Συμπλήρωμα στην Ονειρολογία* (Freud, 2005). Ωστόσο, όπως σημειώνουν οι Laplanche & Pontalis (1986), η φαντασίωση δεν μπορεί να αναχθεί γραμμικά στον επιθυμητικό στόχο του υποκειμένου. Και αυτό, διότι, μολονότι πρόκειται για οργανωμένα σενάρια που εκδραματίζονται σε αλληλουχίες εικόνων, στη φαντασίωση δεν απεικονίζεται το αντικείμενο στο οποίο προσβλέπει το υποκείμενο αλλά μια ακολουθία γεγονότων στην οποία το υποκείμενο συμμετέχει και οι ρόλοι μπορούν να εναλλάσσονται. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η έκφραση της επιθυμίας μέσα στη φαντασίωση υφίσταται τις αμυντικές μεταλλαγές λόγω της απαγόρευσης που ρυθμίζει τη φαντασιακή εκδραμάτιση της επιθυμίας.

Για τον Freud, η ονειροπόληση είναι ένα φανταστικό σενάριο σε κατάσταση εγρήγορσης και μοιράζεται κοινούς μηχανισμούς με το όνειρο, με προεξάρχουσα τη λειτουργία της δευτερογενούς επεξεργασίας (Laplanche & Pontalis, 1986), η οποία λειτουργεί στις ονειροπολήσεις πιο συστηματικά, για αυτό και είναι πιο συνεκτικές σε σχέση με τα όνειρα. Οι ονειροπολήσεις συνιστούν εκπληρώσεις επιθυμιών, αξιοποιούν την ελαστικότητα της ψυχικής λογοκρισίας και συνδέονται με ίχνη γεγονότων της παιδικής ηλικίας, αλλάζοντας τη σειρά και τη σύσταση του υλικού (Freud, 1995), και συνιστώντας συνέχιση της επανορθωτικής λειτουργίας του παιδικού παιχνιδιού (Freud, 2011).

Η Ονειροπολήσεις ως Φαντασιακά Μορφώματα Ψευδαισθητικής Ικανοποίησης των Ενορμήσεων

Στο έργο του *Ο Ποιητής και η Φαντασίωση* (2011), ο Freud επεξεργάζεται την ψυχική αφετηρία των μορφωμάτων της φαντασίωσης και της ονειροπόλησης (δεν ξεχωρίζουν συστηματικά στο δοκίμιο αυτό). Ξεκάθαρα, ο Freud τοποθετεί την αφετηρία τους

στις ορμικές δυνάμεις και δη στις ανεκπλήρωτες επιθυμίες: κάθε επιμέρους μόρφωμα «είναι η ... επανόρθωση μιας δυσάρεστης πραγματικότητας» (σελ. 18), η οποία κρατείται μυστική από το άτομο και τυχόν αποκάλυψή της επενδύεται με ενοχές. Ο Freud διαχωρίζει τις φαντασιώσεις σε δυο είδη: αυτές με επίκεντρο τη φιλοδοξία, και τις ερωτικές, δίχως να αποκλείει πως τα δυο ήδη μπορεί να συνενώνονται, ενώ υπογραμμίζει τη σύγκλιση των τριών χρονικών βαθμίδων (παρελθόντος, παρόντος και μέλλοντος) για την οικοδόμηση του φαντασιακού σεναρίου. Ουσιαστικά, η παροντική αφορμή συνδέεται με ένα παρελθοντικό βίωμα, ώστε να συγκροτηθεί μια ικανοποίηση της επιθυμίας στο μέλλον (2011).

Η αντίληψη του Freud για τα φαντασιακά μορφώματα – συμπεριλαμβανομένων των ονειροπολήσεων ως ημερήσιων ονείρων –, πριν τη δεύτερη τοπική θεωρία, εμπλέκει μια οικονομική θεώρηση για τον ψυχισμό, στη μετάβαση από την κυριαρχία της αρχής της ηδονής στον έλεγχο των ενορμητικών ώσεων από την αρχή της πραγματικότητας. Περιγράφει την πορεία αυτή στο δοκίμιό του *Διατυπώσεις για τις Δυο Αρχές της Ψυχικής Λειτουργίας* (1958), υποστηρίζοντας πως τόσο το όνειρο όσο και η προσπάθεια φαντασιακής διαφυγής από την πραγματικότητα στη νεύρωση υπογραμμίζουν την παρουσία της αρχής της ηδονής. Εξηγεί πως οι εσωτερικές διεγέρσεις, ενώ η ικανοποίηση απουσιάζει, στο νεαρό υποκείμενο, οδηγούν στην ικανοποίηση δια της ψευδαίσθησης, μια πράξη που εγκαταλείπεται, όταν η ικανοποίηση που παρέχουν γίνεται ανεπαρκής ή η ένταση του ερεθίσματος αυξάνεται. Σε αυτό το σημείο, το υποκείμενο υποκύπτει στη δυσφορία του με την κινητική εκφόρτιση (οιμωγή, κλάμα κ.λπ.). Για τον Freud (1958) αυτό συμφωνεί με μια γενική τάση της ψυχικής σκευής να ακολουθεί την οικονομική τάση της μείωσης δαπανών ενέργειας, κάτι που επικυρώνεται από την πρόσδεση του ψυχισμού στις πηγές ηδονής και τη δυσκολία αποκήρυξής τους. Κατά λέξη:

Με την εισαγωγή της αρχής της πραγματικότητας, ένα είδος της σκέψης-πράξης διαχωρίζεται. Κρατήθηκε ελεύθερο από τον έλεγχο της πραγματικότητας και

παρέμεινε υφιστάμενο στην αρχή της ηδονής μόνον. Αυτή η δράση είναι η φαντασίωση, που αρχίζει ήδη στο παιδικό παιχνίδι, και αργότερα, συνεχιζόμενη ως ονειροπόληση, εγκαταλείπει την εξάρτηση σε πραγματικά αντικείμενα (Freud, 1907/2011, σελ. 222).

Η φαντασίωση και η ονειροπόληση μπορούν λοιπόν να συντείνουν στη διαχείριση, αν όχι τη μείωση, της ενορμητικής ώσης, άποψη που συμερίζονται και οι μεταφοροϊδικοί. Ενδεικτικά, ο Rapaport (όπως αναφέρεται από τον Levy, 1973) θα συνδέσει την ψευδαισθητική ικανοποίηση με την εικόνα του μητρικού βρέφους, προσθέτοντας πως η παρουσία της εικόνας έχει παροδικά ικανοποιητική, καταπραϊντική επίδραση. Ο Feshbach (1955) αποπειράθηκε να ελέγξει πειραματικά τα επίπεδα επιθετικότητας νεαρών αγοριών και υπογράμμισε πως όντως η έκφραση της επιθετικότητας στη φαντασίωση συνέβαλε στη μείωση των επιθετικών εκδραματίσεων. Αργότερα, ο Levy (1973), στη διδακτορική του διατριβή, εξηγεί πιο καθαρά τις θεωρήσεις αυτές. Με δυναμικό τρόπο, η ενέργεια που θα κατευθυνόταν στην εκδραμάτιση επενδύεται στην οικοδόμηση της φαντασιακής εικόνας, έχοντας τη λειτουργία της μερικής μείωσης της ενορμητικής ώσης. Με την επέκταση των δευτερογενών λειτουργιών, καλλιεργείται η καθυστέρηση της εκφόρτισης μέσω της πράξης, καθώς πλέον το αντικείμενο επανεπενδύεται φαντασιακά. Για τον Levy (1973), αυτό συνιστά έναν προσαρμοστικό μηχανισμό του ψυχισμού αλλά και μια διαμεσολαβητική επιρροή (mediation influence) της φαντασιακής λειτουργίας που επιδρά στη μερική ικανοποίηση των ενορμητικών ώσεων. Παράλληλα, εφόσον οι φαντασιακές εικόνες μειώνουν την ένταση – και δεν εκβάλλουν, παρά μερικώς, στην πράξη – πιθανόν να είναι αυτοενισχυτικές για την ψυχική σκευή, χωρίς να είναι απαραίτητα ηδονιστικές, εξυπηρετώντας εντούτοις τη λειτουργία του συμβιβασμού.

Ενδείξεις για τη Σχέση των Φαντασιωτικών Σκέψεων και του Εκτελεστικού Ελέγχου

Στην παρουσίαση των γνωστικών μοντέλων για τις συγκεκριμένες διαδικτυακές εξαρτήσεις εξηγήθηκε η αλληλεπίδραση των εγγενών χαρακτηριστικών και των συναισθηματικών αντιδράσεων (affects) στις ενδείξεις εξαρτητικών ερεθισμάτων με την συμπεριφορά εξάρτησης, δια μέσου γνωστικών μηχανισμών εκτελεστικού ελέγχου, αναστολής της συμπεριφοράς, και λήψης αποφάσεων. Το εάν ένα άτομο θα οδηγηθεί στη συμπεριφορά εξάρτησης παρουσία ενδείξεων και αφότου έχει ενεργοποιηθεί η ώση εύρεσης ικανοποίησης ως απάντηση στην πραγματικότητα, θα εξαρτηθεί από την αλληλεπίδραση των συστημάτων κινητοποίησης προς ικανοποίηση και των ενδιάμεσων γνωστικών μηχανισμών ελέγχου. Από την άλλη, η ψυχαναλυτική μεταψυχολογία επεφύλαξε μια θέση μεσάζοντα για την ονειροπόληση ως συνειδητή φαντασίωση, ως προς τη μεσολάβηση μεταξύ της ενορμητικής ώσης και της εκδραμάτισης. Αξίζει να διερευνηθεί εάν υπάρχουν ενδείξεις για τη συσχέτιση της φαντασιακής λειτουργίας και των εκτελεστικών λειτουργιών.

Σε δείγμα παιδιών προσχολικής ηλικίας, οι Pierucci et al. (2013) κατέδειξαν συσχετίσεις μεταξύ των γνωστικών εκφάνσεων της φαντασίας (φανταστικές σκέψεις και πίστη σε φανταστικές/παραμυθικές οντότητες) και καλύτερων επιδόσεων σε εκτελεστικές λειτουργίες, συμπεριλαμβανομένων της απόσυρσης της προσοχής και της γνωστικής αναστολής. Από την άλλη, συμπεριφορικά φαντασιακά σενάρια στα παιδιά (π.χ. φαντασιακή εκτύλιξη ενός παιχνιδιού) συνδέθηκαν με χαμηλότερη γνωστική ευελιξία (Pierucci et al., 2013). Στους ενήλικες, φαίνεται πως η σχέση των εκτελεστικών λειτουργιών και της ονειροπόλησης στην καθημερινότητα (mind-wandering) σχετίζεται με την οικονομία των γνωστικών πόρων, σύμφωνα με την υπόθεση της γενικής διαθεσιμότητας (global availability hypothesis) (Marcusson-Clavertz et al., 2022). Κατ' ουσίαν, άτομα με πλεόνασμα πόρων μπορούν να αξιοποιήσουν ένα μέρος από αυτούς στην ονειροπόληση. Έτσι, σε περιπτώσεις κοπιωδών γνωστικών έργων, παρατηρείται μείωση της ημερήσιας ονειροπόλησης όσο

αυξάνεται η απαιτούμενη συγκέντρωση (Kane et al., 2007, 2017· Marcusson-Clavertz et al., 2022). Ειδικά σε περιπτώσεις ονειροπολήσεων με περιεχόμενο που ανακινεί ενοχές και δυσφορία, οι εκτελεστικές λειτουργίες συνδέθηκαν με χαμηλότερη ονειροπόληση, όταν το περιεχόμενο αυτό ήταν εντονότερο (Marcusson-Clavertz et al., 2016), ενώ σε περιπτώσεις όπου το θετικό περιεχόμενο της ονειροπόλησης μειωνόταν, η ονειροπόληση συνδέθηκε με αποτυχίες της γνωστικής αναστολής (Banks & Welhaf, 2022).

Η Συνειδητή Σεξουαλική Φαντασίωση/Ονειροπόληση και η Πορνογραφία

Η κατασκευή σεξουαλικών σεναρίων με σκοπό τη διέγερση κατά τη διάρκεια της κατανάλωσης πορνογραφίας ή ανεξάρτητα αυτής δεν απαιτεί, για τα δεδομένα αυτής της επισκόπησης, μια περαιτέρω διάκριση της φαντασίωσης από την ονειροπόληση, εφόσον αναφέρεται κανείς σε ένα συνειδητό φαντασιακό παράγωγο. Είναι ενδιαφέρον, από κει και πέρα, να εξετάσει κανείς πώς η συνειδητή σεξουαλική φαντασίωση (ή ονειροπόληση) μπορεί να πυροδοτήσει την κατανάλωση πορνογραφίας αλλά και να εξυπηρετήσει ασυνείδητες λειτουργίες στην ψυχική οικονομία, κατά τη διάρκεια θέασης πορνογραφίας. Έτσι, φαίνεται πως ενώ οι συνειδητές φαντασιώσεις/ονειροπολήσεις αναμένεται να συμβάλουν στην απορρόφηση μέρους της ενορμητικής ώσης, με την ιδιότητα μια ψευδαισθητικής ικανοποίησης, μπορούν από την άλλη και να επιτείνουν τη συμπεριφορά, καθώς ο θεατής αναζητά συστηματικά στο πορνογραφικό σενάριο στοιχεία των φαντασιακών σεναρίων που κατασκευάζει.

Επαναδιατυπώνοντας τις φροϋδικές απόψεις, οι Friedman & Downey (2000) τόνισαν πως οι σεξουαλικές φαντασιώσεις, δομημένες σε σενάρια, μεταφορές ή εικόνες, συνιστούν (1) απάντηση σε τραυματογόνα ερεθίσματα, (2) μηχανισμοί για την ενίσχυση της εικόνας του Εγώ, και (3) εκτυλίξεις μιας λειτουργίας πρόβας του ανθρώπου για την εμπράγματη σεξουαλικότητα, όπως το παιχνίδι αποτελεί πρόβα του παιδιού για στοιχεία της ενήλικης ζωής. Οι φαντασιώσεις αυτές δημιουργούνται ενίοτε ως απόρροια μιας συσσωρευμένης

λιβιδινικής ώσης, την οποία το Εγώ αδυνατεί να διαχειριστεί (Giugliano, 2003), η οποία μπορεί να εκβάλλει και σε παρορμητική χρήση πορνογραφίας (McDonald & O' Connor, 2021). Σε αυτό το πλαίσιο, η φαντασίωση θεωρείται ένα διαστροφικό ψυχικό μόρφωμα (κάτι που ο Freud [2014] τόνισε ήδη από το 1905, στις *Τρεις Μελέτες για τη Σεξουαλική Θεωρία*, τουλάχιστον για τη νευρωτική φαντασίωση) και η παρορμητική κατανάλωση πορνογραφίας αντιμετωπίζεται ως διαστροφική συμπεριφορά που λειτουργεί ως άμυνα απέναντι στη σοβαρή διατάραξη των σχέσεων με το αντικείμενο. Κατά τον Glasser (1996), πρόκειται για μια αντίδραση απέναντι στο φόβο συγχώνευσης με το αντικείμενο, μέσω της σεξουαλικοποίησης της επιθετικότητας και του σαδιστικού ελέγχου του αντικειμένου, ώστε να μειωθεί η επιθυμία καταστροφής του. Σε αυτό συμφωνούν και οι Friedman & Downey (2000), υπογραμμίζοντας στην ανασκόπησή τους πως οι παραφιλικές σεξουαλικές φαντασιώσεις που απαντώνται σε άνδρες με διαστροφική οργάνωση, συνδέονται με δυσμενείς πρώιμες παιδικές εμπειρίες από κακοποιητικές τροφούς. Το αποτέλεσμα είναι το σενάριο της φαντασίωσης να συμβάλλει στην απομείωση του αντικειμένου με τη μετατροπή του σε φετίχ, αλλά και στην αντιστάθμιση της ψυχικής ευαλωτότητας των ανδρών αυτών μέσω της παντοδυναμίας που τους προσφέρει η σεξουαλική διέγερση. Παράλληλα, ο Wood (2011) θα υποστηρίξει πως η διαδικτυακή πορνογραφία αποτελεί πολλές φορές το πεδίο αναζήτησης και επεξεργασίας σαδιστικών φαντασιώσεων αλλά και ένας τρόπος ανακούφισης του θεατή από το άγχος της συνειδητοποίησης του ίδιου του του σαδισμού. Πρόκειται για αυτό που ο Campbell αποκάλεσε «σαδισμό με διαμεσολαβητή» ('sadism by proxy') (Wood, 2011, σελ. 132), όπου, κατά κάποιο τρόπο, ο θεατής απεκδύεται της ευθύνης μιας σαδιστικής τάσης, εφόσον κάποιος άλλος είναι ο θύτης ή αυτός που απαθανατίζει το σενάριο.

Σε μη παραφιλικούς άνδρες, που κινητοποιούνται από τη συνειδητή σεξουαλική φαντασίωση για την εύρεση πορνογραφικών εικόνων στο διαδίκτυο, η παρουσία των

φαντασιακών μορφωμάτων εξυπηρετεί την ψυχική τους οικονομία με ιδιογραφικό τρόπο, ενώ σημαντική είναι η συμβολή ψυχοκοινωνικών ζητημάτων σε αυτή τη συμπεριφορά, σε συνδυασμό με τη συχνότητα, την ένταση και την αποκλειστικότητα της πορνογραφικής κατανάλωσης (Friedman & Downey, 2000). Πράγματι, ο Wood (2011) θα επικυρώσει αυτή την άποψη, υποστηρίζοντας πως αυτό που η πορνογραφία προσφέρει στους χρήστες είναι η δυνατότητα αναζήτησης αλλά και εξωτερικής πραγμάτωσης ενός «ελκυστικού σεναρίου» ('compelling scenario') (Wood, 2011, σελ. 133), μιας διεγερτικής σκηνής που διακρίνεται από μια σεξουαλική πράξη με πολύ συγκεκριμένα σκηνοθετικά χαρακτηριστικά. Αυτό το μόρφωμα πλάθεται από τη δευτερογενή διεργασία, όπως το όνειρο, και αποτελεί μια αφηγηματική ως προϊόν συμβιβασμού βαθύτερων ενίοτε συγκρουόμενων ασυνείδητων αναπαραστάσεων: παρεισφρητικές, κακοποιητικές σχέσεις αντικειμένου, μνημονικά υπόλοιπα πρώιμων σεξουαλικών εμπειριών, είτε ευχάριστων είτε τραυματικών, υπολείμματα των παιδικών θεωριών για το σώμα και τη σεξουαλικότητα, και σπαράγματα των πυρηνικών ασυνείδητων φαντασιώσεων που συγκροτούν το οικοδόμημα της ψυχικής σκευής. Η εικονική πραγματοποίηση αυτού του σεναρίου ανακουφίζει τα άτομα, καθώς η απογοήτευση και η διέγερση που προκαλεί το αίνιγμα του έμφυλου και της σεξουαλικότητας, ήδη από την πρώιμη παιδική ηλικία, αναστέλλονται μέσα στα πορνογραφικά σενάρια (McDonald & O'Connor, 2021). Όποιος αναζητά μια πορνογραφική εικόνα αναμένει πως δεν θα εκπλαγεί ούτε θα δυσφορήσει από την αναμονή ή τη ματαίωση μιας εμπράγματης σεξουαλικότητας.

Είναι γεγονός πως η διερεύνηση των συνειδητών σεξουαλικών φαντασιώσεων και της σχέσης τους με την πορνογραφία έχει ερευνηθεί περισσότερο σε άνδρες συμμετέχοντες. Ως προς τις έμφυλες διαφορές στο φαινόμενο αυτό, οι Friedman & Downey (2000) τόνισαν πως ενώ στους άνδρες η σεξουαλική διέγερση και φαντασίωση συνδέονται συνήθως με κάποιο συναίσθημα λαγνείας, διέγερσης και άμεσης επιθυμίας οργασμικής εκτόνωσης, στις γυναίκες το φαινόμενο λαμβάνει πολυποίκιλες διαστάσεις, που έχουν συν τοις άλλοις και

ορμονική αφετηρία, και συνδέονται με την περιοδικότητα της εμμήνου ρύσης (Bendeck & Rubenstein, 1942). Σε περιπτώσεις άλλων μελετών, οι Purifoy et al. εντόπισαν σύνδεση της σεξουαλικής ονειροπόλησης με το σεξουαλικό ενδιαφέρον και επιθυμία σε γυναίκες, ενώ παρατήρησαν πως τα επίπεδα ονειροπόλησης μειώνονται με την ηλικία (1992). Οι άνδρες, ειδικά της ηλικιακής κλάσης 17-29 ετών, έτειναν να αναφέρουν περισσότερα περιστατικά σεξουαλικής ονειροπόλησης από τις γυναίκες (Giambra, 1979-80), και ειδικότερα οι άνδρες που παρουσίαζαν υψηλότερη σεξουαλική δραστηριότητα, δηλαδή μεγαλύτερο αριθμό σεξουαλικών συντρόφων και συχνότερες συνευρέσεις, ονειροπολούσαν σεξουαλικά περισσότερο (Giambra, 1983). Κατ' αναλογία, γυναίκες ηλικίας 40-60 ετών που έδειχναν μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τις σεξουαλικές σχέσεις, αυνανίζονταν περισσότερο και χαρακτηρίζονταν από ψυχοσυναισθηματική ένταση και ευερεθιστότητα, ονειροπολούσαν περισσότερο (Giambra, 1983). Ενδιαφέρον έχουν και οι απόπειρες σύνδεσης της σεξουαλικής ονειροπόλησης με τις συμπεριφορές θέασης πορνογραφίας. Ενδεικτικά, οι Paul & Shim (2008) υπογράμμισαν πως η φαντασίωση ήταν ένα από τα τέσσερα κίνητρα θέασης πορνογραφίας που ενέπλεξαν στη μελέτη τους, και είχε εντονότερη παρουσία στους άνδρες συμμετέχοντες, κάτι που θα επιβεβαιώσουν και οι Böthe et al. (2020)· σε αυτή τη μελέτη μάλιστα η φαντασίωση συνδέθηκε θετικά αν και αδύναμα με την προβληματική πορνογραφική θέαση.

Η Σχέση της Πορνογραφικής Κατανάλωσης με τα Στοιχεία του Κοινωνικοοικονομικού Επιπέδου και μια Μεθοδολογική Πρόταση για τη Διαπολιτισμική Ομαδοποίηση

Κοινωνικοοικονομικό Επίπεδο και Μεταβλητές Κατανάλωσης Πορνογραφίας

Η συμπεριφορά κατανάλωσης πορνογραφίας εντάσσεται μέσα στο οικολογικό πλαίσιο της καθημερινής ζωής, την οποία χαρακτηρίζουν γνωρίσματα του κοινωνικοοικονομικού επιπέδου. Ως κοινωνικοοικονομικό επίπεδο (ΚΟΕ) ορίζεται:

«...η θέση ενός ατόμου ή ομάδας στην κοινωνικοοικονομική κλίμακα, η οποία καθορίζεται από ένα συνδυασμό κοινωνικών και οικονομικών παραγόντων όπως το εισόδημα, η ποσότητα και το είδος της εκπαίδευσης, ο τύπος και το γόητρο του επαγγέλματος, ο τόπος κατοικίας, και – σε μερικές κοινωνίες ή τμήματα της κοινωνίας – η εθνοτική καταγωγή ή το θρησκευτικό υπόβαθρο» (APA, χ. χ.).

Πρόκειται για χρήσιμη μεταβλητή που αξιοποιείται είτε σε διαστρωμάτωση του δείγματος, σε διεργασίες ελέγχου επιδράσεων μέσω αφαίρεσης της επιρροής του στα δεδομένα, αλλά και σε αμιγώς περιγραφικό επίπεδο για την εξαγωγή συμπερασμάτων και την ανάδειξη κοινωνικών ανισοτήτων (APA, χ. χ. · Παρασκευόπουλος, 1993). Εκτός, των ανωτέρων παραγόντων, κατά τους Μυλωνά & Ξανθοπούλου (2007), το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο μπορεί να εκτιμηθεί με βάση και τις δραστηριότητες στον ελεύθερο χρόνο, τις διακοπές και τις κοινωνικές δραστηριότητες.

Το ΚΟΕ μπορεί να εμπλακεί σε μελέτες που αφορούν τη σεξουαλική συμπεριφορά στα πλαίσια της θεωρίας της κοινωνικής ανταλλαγής. Στο άρθρο του, ο Sprecher (1998) περιγράφει τόσο τα γενικά χαρακτηριστικά των μοντέλων ανταλλαγής όσο και την εφαρμογή τους στην αρχή και τη διατήρηση των σεξουαλικών σχέσεων. Ένα μοντέλο ανταλλαγής χαρακτηρίζεται από τις υποθέσεις πως οι κοινωνικές σχέσεις συνιστούν μια αλυσίδα ανταλλαγών, πως οι άνθρωποι θα αποπειραθούν να μεγιστοποιήσουν τα κοινωνικά οφέλη και να ελαχιστοποιήσουν τις κοινωνικές απώλειες, και πως, όταν γίνουν δέκτες ανταμοιβών, κατά πάσα πιθανότητα αισθάνονται υποχρεωμένοι να ανταποδώσουν (Sprecher, 1998). Αυτό επηρεάζει και τη διαδικασία επιλογής συντρόφων: «οι σχέσεις που έχουν τη μεγαλύτερη πιθανότητα να διατηρηθούν και να γίνουν μια συνεπής πηγή σεξουαλικής ικανοποίησης για τα μέλη τους είναι αυτές που δίδουν ανταμοιβές, έχουν υψηλό βαθμό επενδύσεων, και προσλαμβάνονται ως καλύτερες από τις [διαθέσιμες] εναλλακτικές» (Sprecher, 1998, σελ. 35). Ο Yang (2016) επεκτείνει αυτή την ερμηνεία στα πλαίσια της θεωρία της ισότητας στην

ανταλλαγή (equity theory) (Hatfield et al., 1979), και της κατανάλωσης πορνογραφίας, βάζοντας στην εξίσωση το ΚΟΕ. Υπό αυτό το πρίσμα, άτομα με χαμηλό ΚΟΕ, άρα δίχως επαρκείς υλικούς (π.χ. εισόδημα) και συμβολικούς (π.χ. εκπαίδευση) πόρους είναι πιθανό να αποτύχουν στην εύρεση σεξουαλικού συντρόφου, καθώς δεν θα μπορέσουν να παράσχουν στο άλλο μέλος της σχέσης ευνοϊκές συνθήκες, ώστε να τη διατηρήσει στα πλαίσια της ισότητας στην ανταλλαγή. Έτσι, καταφεύγουν στο διαδικτυακό πορνογραφικό υλικό, καθώς εμπεριέχει μικρότερο κόστος ανταλλαγής (exchange cost), για να αντισταθμίσουν την αδυναμία σεξουαλικής ικανοποίησης (Sprecher, 1998). Με λίγα λόγια, η θεωρία της κοινωνικής ανταλλαγής πλαισιώνει ένα κοινό εύρημα στη βιβλιογραφία, πως δηλαδή το χαμηλό ΚΟΕ συνδέεται με υψηλότερη κατανάλωση πορνογραφίας.

Στην έρευνα του Yang (2016), εκφάνσεις του ΚΟΕ όπως μικρότερο εισόδημα, χαμηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης, και μεγαλύτερο ωράριο εργασίας συνδέθηκαν με υψηλότερη κατανάλωση. Οι κοινωνικοί δεσμοί μάλιστα, ως τμήμα ενός υψηλότερου ΚΟΕ, φάνηκαν να λειτουργούν ως μεταβλητές κοινωνικού ελέγχου στη μελέτη των Stack et al. (2004): πιο σθεναροί θρησκευτικοί, συζυγικοί και πολιτικοί δεσμοί συνδέονταν με μικρότερη πορνογραφική κατανάλωση. Παράλληλα, το εισόδημα, ως δείκτης του ΚΟΕ, συνδέεται αρνητικά με την κατανάλωση πορνογραφίας (Buzzell, 2005).

Υπάρχουν όμως και ευρήματα που συνδέουν το υψηλότερο ΚΟΕ με υψηλότερη κατανάλωση, και αυτό στα πλαίσια της μετάβασης από την κινηματογραφική πορνογραφική ταινία στο διαδικτυακό βίντεο. Συνήθως, άτομα υψηλότερου ΚΟΕ έχουν τους οικονομικούς πόρους να υποστηρίξουν σύνδεση στο διαδίκτυο και πρόσβαση σε δωρεάν και επί πληρωμή διαδικτυακή πορνογραφία (Luder et al., 2011). Σε δείγμα εφήβων, οι Efrati & Amichai-Hamburger (2020) έδειξαν πως το ΚΟΕ και η κατανάλωση πορνογραφίας σχετίζονται θετικά, ενώ οι Luder et al. (2011) εντόπισαν πως, ειδικά στις γυναίκες συμμετέχουσες, η ιδιότητά τους ως φοιτητριών και το υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα τους

συνδέονταν με υψηλότερη κατανάλωση πορνογραφίας. Η εκπαίδευση των συμμετεχόντων συνδέθηκε – αν και ασθενώς – με την κατανάλωση πορνογραφίας στις μελέτες των Buzzell (2005) και Traen et al. (2006). Είναι αξιοσημείωτο πως άτομα με υψηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο αναγνώριζαν την πορνογραφία ως ηθικό ζήτημα μέσα στη σεξουαλικότητα, με δυσκολία να το αποδεχθούν ως πηγή ευχαρίστησης, σε αντίθεση με άτομα χαμηλότερου εκπαιδευτικού επιπέδου (Traen et al., 2006). Μπορούσαν δηλαδή να την αποδεχθούν διανοητικά ως μια μορφή έκφρασης της σεξουαλικότητας, αλλά επεδείκνυαν αναστολή στην πρόθεσή τους να εμπλακούν στην κατανάλωσή της.

Τέλος, βασικό κομμάτι του ΚΟΕ είναι ο τόπος μόνιμης κατοικίας και η σχέση του με την κατανάλωση πορνογραφίας έχει μελετηθεί, αν και όχι εκτενώς. Φαίνεται πως μεγαλύτερη κατανάλωση παρατηρείται στα μεγάλα αστικά κέντρα, όπως στη μελέτη των Svedin et al., (2011) σε σουηδικό δείγμα νεαρών ενηλίκων, όπως και στην έρευνα του Buzzell (2005). Ειδικά στην τελευταία, αυτό ίσχυε και για τα τρία είδη διανομής του πορνογραφικού υλικού (κινηματογράφος, VHS, διαδικτυακό βίντεο). Σε επίπεδο ερμηνείας του φαινομένου, έχει διατυπωθεί πως η πορνογραφική κατανάλωση συνδέεται με τη μοναξιά (Stack et al., 2004) που εντοπίζεται σε έντονα αστικοποιημένα περιβάλλοντα (McDonald et al., 2020), με αποτέλεσμα τα άτομα να προστρέχουν στην πορνογραφία ως έναν ιδιωτικό τρόπο σεξουαλικού πειραματισμού και ικανοποίησης.

Η Ομαδοποίηση των Εθνοτικών Ομάδων

Όπως αναπτύχθηκε ανωτέρω, το ΚΟΕ και ειδικότερα ο τόπος μόνιμης κατοικίας, συνδέονται με την κατανάλωση πορνογραφίας, αν και η κατεύθυνση της συσχέτισης δεν είναι ξεκάθαρη. Τμήμα του ΚΟΕ είναι ο τόπος μόνιμης κατοικίας, ο οποίος χαρακτηρίζεται από συγκεκριμένα οικολογικά γνωρίσματα. Βάσει μεθόδων της διαπολιτισμικής ψυχολογίας, έχει επιχειρηθεί η ομαδοποίηση πολιτισμικών οντοτήτων βάσει οικολογικών κοινωνικών δεικτών, κάτι που μπορεί να επεκταθεί και στον τόπο κατοικίας.

Η μεθοδολογία αυτή απαντά σε ένα βασικό πρόβλημα στις μελέτες διαπολιτισμικής ψυχολογίας, κατά τους Georgas & Berry (1995), το οποίο συνίσταται στο αντίστροφο οικολογικό σφάλμα (reverse ecological fallacy). Ουσιαστικά, όταν μελετάται μια ψυχολογική μεταβλητή σε αρκετές χώρες και αξιοποιούνται πολυμεταβλητές μέθοδοι μείωσης της διαστασιμότητας των δεδομένων, ώστε οι χώρες αυτές να ομαδοποιηθούν βάσει της μελετώμενης μεταβλητής, δεν λαμβάνεται υπόψιν πώς ομοιάζουν οι ομαδοποιούμενες χώρες πολιτισμικά. Οι συγγραφείς προτείνουν οι ψυχολογικές και πολιτισμικές μεταβλητές να μετρούνται ανεξάρτητα, με τις δεύτερες να είναι ερευνητικά ξεκάθαρες εκ των προτέρων (Georgas & Berry, 1995).

Βασικό στοιχείο της μεθοδολογίας είναι το οικοπολιτισμικό πλαίσιο (ecocultural framework) που αναπτύχθηκε από τον Berry στη διάρκεια αρκετών ετών και αποτυπώνει ένα δίκτυο τριών ειδών μεταβλητών: (1) οικολογικές και κοινωνικοπολιτικές μεταβλητές του πλαισίου (π.χ. κλιματικούς, φυσικούς, γεωγραφικούς δείκτες και δημογραφικά χαρακτηριστικά των μοτίβων οικισμών), (2) μεταβλητές διεργασιών που περιλαμβάνουν χαρακτηριστικά της προσαρμογής των ατόμων στο περιβάλλον και της μετάδοσης αυτών στις επόμενες γενιές, και (3) ψυχολογικές συνέπειες των ανωτέρω (Berry et al., 1986. Georgas & Berry, 1995). Κατά τους Georgas et al. (2004), ο Georgas επέκτεινε το μοντέλο αυτό και διαφοροποίησε τρία βασικά στοιχεία του: (1) την οργάνωση και τους θεσμούς της κοινωνίας (πολιτικό, οικονομικό, δικαστικό, εκπαιδευτικό σύστημα, και μέσα ενημέρωσης), (2) τους δεσμούς των ομάδων μέσα στην κοινότητα, και (3) την οικογένεια ως διακριτό κοινωνικό παράγοντα.

Με εφελτήριο τα μοντέλα αυτά, δημιουργείται η ανάγκη μιας μεθόδου ταξινόμησης των εθνών/πολιτισμών, η οποία θα στηρίζεται σε μετρήσιμα και λειτουργικά (operationalized) γνωρίσματα των εθνών που θα ταξινομούνται. Βέβαια, η χρήση οικολογικών και κοινωνικών δεικτών με σκοπό την εύρεση συσχετίσεών τους με

εξεταζόμενες ψυχολογικές μεταβλητές, αλλά και η προσπάθεια ομαδοποίησης των πολιτισμικών οντοτήτων, είναι συχνή στη διαπολιτισμική ψυχολογία. Χαρακτηριστικές είναι οι μελέτες του Hofstede (1980), με ομαδοποίηση εθνών βάσει κοινών συστημάτων αξιών, συνοδεία ορισμένων δεικτών (π.χ. πλούτος, μέγεθος, πυκνότητα και ανάπτυξη πληθυσμού κ.ά.), και του Schwartz (1994), με ομαδοποίηση των χωρών σε ευρύτερες ομάδες βάσει ενός κοινωνικού δείκτη και επτά τύπων αξιών. Μια αποτίμηση των μετρικών προσεγγίσεων στη διαπολιτισμική ψυχολογία βρίσκεται στο άρθρο των Hui & Triandis (1985), όπου εντοπίζονται και συγκεκριμένες μέθοδοι συμφωνίας εσωτερικής δομής (internal structure congruence), με κυριότερες την ανάλυση παραγόντων, την πολυδιάστατη γεωμετρική βαθμονόμηση ομοιοτήτων, την παραγοντική ανάλυση με τη μέθοδο της μεγίστης πιθανοφάνειας, και τη σύγκριση πινάκων διασυναφειών.

Με γνώση αυτών των προσπαθειών, οι Georgas & Berry (1995) τόνισαν πως η προτεινόμενη διαπολιτισμική ταξινόμηση συμβάλλει (α) στην επιλογή εθνοτικών μονάδων που διαφέρουν ή συναθροίζονται βάσει των εμπλεκόμενων δεικτών, και (β) στη διενέργεια «της ερμηνείας των ψυχολογικών μεταβλητών στο μέτρο των οικολογικών/κοινωνικών δεικτών, στοχεύοντας στην εμπέδωση λειτουργικών σχέσεων μεταξύ των δεικτών και της συμπεριφοράς» (Georgas & Berry, 1995, σελ. 127).

Κατά συνέπεια, τα έθνη ταξινομήθηκαν μέσω διεργασίας συσταδοποίησης *k*-μέσων, κατόπιν υπολογισμού ευκλειδίων αποστάσεων και αποστάσεων Mahalanobis, βασιζόμενης σε μια εκ των προτέρων ομαδοποίηση των μεταβλητών-δεικτών. Ως προς τους τελευταίους, ενεπλάκησαν 74 οικολογικοί και κοινωνικοί δείκτες, εκ των οποίων αναδείχθηκαν πέντε οικο-κοινωνικοί παράγοντες που αποτελούνταν από συνολικά 25 δείκτες. Οι πέντε δείκτες περιλάμβαναν χαρακτηριστικά (1) οικολογίας/κλίματος (π.χ. υψηλότερη μηνιαία θερμοκρασία), (2) εκπαίδευσης (π.χ. αναλογία μαθητών/διδασκόντων στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση), (3) οικονομικών μεγεθών (π.χ. ΑΕΠ), (4) μέσων μαζικής ενημέρωσης (π.χ.

αριθμός τηλεοπτικών δεκτών/1000 κατοίκους), (5) πληθυσμού (π.χ. θνητότητα νεογνών). Οι χώρες συσταδοποιήθηκαν ανά οικο-κοινωνικό παράγοντα, βάσει της εκάστοτε ομάδας επιμέρους δεικτών (Berry et al., 1986. Georgas & Berry, 1995).

Ερευνητικά Ερωτήματα

Στο ανωτέρω εισαγωγικό τμήμα έγινε προσπάθεια να παρατεθούν με σαφή και συνοπτικό τρόπο οι απαραίτητες διασαφηνίσεις εννοιών και τα συναφή ευρήματα στη βιβλιογραφία, ώστε να επιχειρηθεί η διατύπωση ορισμένων ερευνητικών ερωτημάτων για τη μελέτη αυτή.

Βάσει των ευρημάτων τρίτων που παρουσιάστηκαν αναμένονται τα ακόλουθα τα οποία ελέγχονται ως υπό διερεύνηση ερωτήματα:

Διερευνητικό ζήτημα 1: Αναμένεται ότι οι άνδρες παρουσιάζουν μεγαλύτερη σφοδρή επιθυμία θέασης πορνογραφίας σε σχέση με τις γυναίκες

Διερευνητικό ζήτημα 2: Αναμένεται ότι οι άνδρες καταναλώνουν πορνογραφία περισσότερο σε σχέση με τις γυναίκες, τουλάχιστον σε επίπεδο συχνότητας και διάρκειας.

Διερευνητικό ζήτημα 3: Η επίδραση του κοινωνικά επιθυμητού στις αποκρίσεις των συμμετεχόντων θα είναι συστηματική. Συγκεκριμένα, όσο αυξάνεται η επίδραση του κοινωνικά επιθυμητού θα μειώνεται η κατανάλωση πορνογραφίας.

Διερευνητικό ζήτημα 4: Η σφοδρή επιθυμία θέασης πορνογραφίας θα προβλέπει την κατανάλωση πορνογραφίας.

Διερευνητικό ζήτημα 5: Άτομα που κατοικούν σε έντονα αστικοποιημένα περιβάλλοντα θα καταναλώνουν πορνογραφία περισσότερο σε σχέση με άτομα από ημιαστικές ή επαρχιακές περιοχές της επικράτειας.

Παράλληλα και γύρω από τα κεντρικά αυτά ζητήματα, διατυπώνονται και τα εξής περαιτέρω ερευνητικά ερωτήματα:

Ερώτημα 1^ο: Πώς διαφέρουν τα δυο φύλα ως προς τη σεξουαλική ονειροπόληση;

Ερώτημα 2^ο: Πώς διαφέρουν οι ομάδες σχεσιακής κατάστασης ως προς (α) τη σφοδρή επιθυμία θέασης πορνογραφίας, (β) τη σεξουαλική ονειροπόληση, και (γ) την κατανάλωση πορνογραφίας;

Ερώτημα 3^ο: Σχετίζεται το ΚΟΕ (α) με τη σφοδρή επιθυμία θέασης πορνογραφίας, (β) τη σεξουαλική ονειροπόληση, και (γ) την κατανάλωση πορνογραφίας;

Ερώτημα 4^ο: (α) Μπορεί να συγκροτηθεί ένα μοντέλο που να εμπλέκει τη σφοδρή επιθυμία θέασης πορνογραφίας, τη σεξουαλική ονειροπόληση και την κατανάλωση πορνογραφίας; (β) Μπορεί να στοιχειοθετηθεί η διαμεσολαβητική επίδραση της σεξουαλικής ονειροπόλησης μεταξύ της σφοδρής επιθυμίας θέασης πορνογραφίας και της κατανάλωσης πορνογραφίας, και, εάν ναι, για ποιο είδος διαμεσολάβησης πρόκειται (πλήρης ή μερική, συμπληρωματική ή ανταγωνιστική);

Ερώτημα 5^ο: Μπορεί να ευσταθεί με περαιτέρω χρήση των επιμέρους διαφορικών ομάδων μια πολυδιάστατη περιγραφική ομαδοποίηση των τόπων μόνιμης κατοικίας των συμμετεχόντων με τη χρήση τριών οικο-κοινωνικών δεικτών, κατά τα πρότυπα των Georgas & Berry (1995); Εάν ναι, ποιες οι διαφορές μεταξύ των επιμέρους ομάδων για την κατανάλωση πορνογραφίας;

Μέθοδος

Συμμετέχοντες

Στη μελέτη συμμετείχαν με ηλεκτρονική συμπλήρωση του ερωτηματολογίου 470 άτομα, εκ των οποίων, κατόπιν διαγραφής ορισμένων συμμετεχόντων λόγω απόντων στοιχείων, διατηρήθηκαν 451 άτομα για τις αναλύσεις. Για τη συλλογή των δεδομένων αξιοποιήθηκε η ανάρτηση του ερωτηματολογίου στην πλατφόρμα Google Forms, και η εν λόγω φόρμα διανεμήθηκε μέσω υπερσυνδέμου (<https://forms.gle/R1gXAKWy7KZze2rn7>). Απαραίτητη προϋπόθεση για τη συμμετοχή ήταν οι συμμετέχοντες (1) να έχουν συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας τους και (2) να διαμένουν μόνιμα εντός της ελληνικής επικράτειας τα τελευταία τρία χρόνια. Απαιτούμενο ήταν, επίσης, να δώσουν οι ίδιοι οι συμμετέχοντες τη συναίνεσή τους για την έρευνα (εν επιγνώσει συναίνεση). Σε περίπτωση που κάποια από τις προϋποθέσεις αυτές δεν πληρούνταν, η ηλεκτρονική φόρμα ενημέρωνε τους συμμετέχοντες πως δεν μπορούσαν να προχωρήσουν περαιτέρω στη μελέτη. Τόσο η δειγματοληψία όσο και η εξασφάλιση της συναίνεσης έγινε κατόπιν και της γνωμοδότησης της Επιτροπής Ερευνητικής Δεοντολογίας (ΕπΕΔ) του Τμήματος Ψυχολογίας (βλ. υποκεφάλαιο «Ζητήματα Δεοντολογίας»).

Ο Πίνακας 1 παρουσιάζει συγκεντρωτικά τους περιγραφικούς δείκτες των δημογραφικών χαρακτηριστικών και των στοιχείων κοινωνικο-οικονομικού επιπέδου του δείγματος. Η ηλικία των συμμετεχόντων κυμάνθηκε από τα 18 έως τα 87 έτη με διάμεση ηλικία τα 26 έτη. Στο σύνολο του δείγματος, 296 άτομα (65,6 %) αυτοπροσδιορίζονταν ως «Γυναίκες», 152 άτομα (33,7 %) ως «Άνδρες» και τρία άτομα (0,7 %) ως «Μη δυαδικού φύλου». Ταυτόχρονα, γίνεται αντιληπτό πως η πλειοψηφία (73,61 %) έχει ολοκληρώσει τουλάχιστον την πρώτη βαθμίδα της ανώτατης εκπαίδευσης (Πτυχίο) ή κατέχει ένα τουλάχιστον μεταπτυχιακό ή διδακτορικό δίπλωμα. Ακολουθούν όσοι έχουν ολοκληρώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (23,28 %).

Ως προς τη σχεσιακή-οικογενειακή κατάσταση των συμμετεχόντων, η πλειοψηφία (39,02 %) δηλώνει πως βρίσκεται σε σταθερή σχέση δίχως σύμφωνο συμβίωσης, ενώ η αμέσως μεγαλύτερη ποσοστιαία ομάδα (37,69 %) δηλώνει πως δεν βρίσκεται σε σταθερή σχέση. Παράλληλα, οι έγγαμοι συμμετέχοντες αποτελούν το 17,29 % του συνολικού δείγματος.

Οι συμμετέχοντες ρωτήθηκαν και για τον ακριβή τόπο κατοικίας τους (με τη μορφή «Δήμος» μαζί με «Πόλη» / «Χωριό» ή «Συνοικία»). Εάν δεν ήθελαν να απαντήσουν σε αυτή την ερώτηση, καλούνταν να απαντήσουν σε μια παρεμφερή που τους προσέφερε επιλογές ανάλογα με τον αριθμό κατοίκων. Σημειώνεται πως οι ακριβείς τόποι κατοικίας που δόθηκαν από όσους συμμετέχοντες το επιθυμούσαν τοποθετήθηκαν επίσης, εκ των υστέρων, σε μια από τις ομάδες αυτές ανάλογα με τον πληθυσμό τους. Η ομαδοποίηση αυτή παρατίθεται εδώ για πρακτικούς λόγους, καθώς αργότερα η μεταβλητή του τόπου κατοικίας θα μελετηθεί εκτενέστερα. Ήταν αναμενόμενο πως η πλειοψηφία (69,4 %) κατοικεί στην ευρύτερη περιοχή του λεκανοπεδίου της Αττικής¹.

Παράλληλα, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων (41,02 %) ασκούν επιστημονικά, καλλιτεχνικά και συναφή επαγγέλματα, ενώ ακολουθούν οι υπάλληλοι και συναφή επαγγέλματα (14,63%) και οι πάροχοι υπηρεσιών και πωλητές σε καταστήματα και υπαίθριες αγορές (9,76 %). Ένα ποσοστό της τάξης του 22,62 % δηλώνει «Άνεργη / Άνεργος». Ως προς το εισόδημα, το 36,36 % των συμμετεχόντων έχει μηνιαίο εισόδημα από 0 € έως 380 €, το 21,06 % από 381 € έως 790 €, και το 16,85 % από 791 € έως 1030 €. Το υπόλοιπο 25,72% της κατανομής αντιστοιχεί στις ομάδες εισοδήματος από 1301 € έως και εισοδήματα μεγαλύτερα των 3500 €.

---

¹ Ως «Μητροπολιτική περιοχή των Αθηνών» ομαδοποιήθηκαν μόνο οι περιοχές που αποτελούν το λεκανοπέδιο Αττικής και συνιστούν τμήματα του πολεοδομικού συγκροτήματος Αθηνών-Πειραιώς. Οποιαδήποτε άλλη περιοχή του νομού Αττικής εκτός του λεκανοπεδίου τοποθετήθηκε σε μια από τις υπόλοιπες ομάδες.

Πίνακας 1

Δημογραφικά χαρακτηριστικά και στοιχεία Κοινωνικο-Οικονομικού Επιπέδου του Δείγματος (N= 451)

Δημογραφικά χαρακτηριστικά		
Ηλικία σε έτη (Διάμεσος [Εύρος])	26	(18 – 87)
Φύλο	<i>f</i>	<i>rf</i>
Γυναίκα	296	(65,6)
Άνδρας	152	(33,7)
Μη δυαδικό	3	(0,7)
Μορφωτικό επίπεδο		
Γυμνάσιο	3	(0,67)
Λύκειο ή εξατάξιο Γυμνάσιο	105	(23,28)
ΤΕΕ/ΙΕΚ ή τάξη μαθητείας ΕΠΑΛ (4 ^ο έτος)	11	(2,44)
ΑΕΙ/ΤΕΙ ή Μεταπτυχιακό ή Διδακτορικό	332	(73,61)
Οικογενειακή-σχισιακή κατάσταση		
Χωρίς σταθερή σχέση	170	(37,69)
Σταθερή σχέση χωρίς σύμφωνο συμβίωσης	176	(39,02)
Σύμφωνο ελεύθερης συμβίωσης	6	(1,33)
Έγγαμη / Έγγαμος	78	(17,29)
Διαζευγμένη / Διαζευγμένος	9	(2,00)
Χήρα / Χήρος	2	(0,44)
Άλλο	10	(2,22)
Στοιχεία Κοινωνικο-Οικονομικού Επιπέδου		
Τόπος κατοικίας		
Μητροπολιτική περιοχή των Αθηνών	313	(69,4)
Θεσσαλονίκη	14	(3,1)
> 100.000 κάτοικοι	24	(5,3)
ως 100.000 κάτοικοι	40	(8,9)
ως 10.000 κάτοικοι	27	(6,0)
ως 2.000 κάτοικοι	33	(7,3)
Ομάδα επαγγέλματος		
Μέλη βουλευομένων σωμάτων, ανώτερα στελέχη και συναφή επαγγέλματα	12	(2,66)
Επιστημονικά, καλλιτεχνικά και συναφή	185	(41,02)
Τεχνολόγοι, τεχνικοί βοηθοί και συναφή	12	(2,66)
Υπάλληλοι γραφείου και συναφή	66	(14,63)

Πίνακας 1 (συνέχεια)

Παροχή υπηρεσιών, πωλήσεις και συναφή	44	(9,76)
Ειδικευμένοι γεωργοί, κτηνοτρόφοι, αλιείς	1	(0,22)
Ειδικευμένοι τεχνίτες	4	(0,89)
Χειριστές μηχανημάτων, συναρμολογητές και συναφή	0	(0,00)
Ανειδίκευτοι εργάτες και χειρώνακτες	8	(1,77)
Ένοπλες δυνάμεις	7	(1,55)
Οικιακά	4	(0,89)
Συνταξιούχοι	6	(1,33)
Άνεργοι	102	(22,62)
Ομάδα εισοδήματος		
0 €- 380 €	164	(36,36)
381 € -790 €	95	(21,06)
791 € -1030 €	76	(16,85)
1031 € -1260 €	45	(9,98)
1261 € -1530 €	25	(5,54)
1531 € -2030 €	21	(4,66)
2031 € -2550 €	12	(2,66)
2551 € - 2900 €	1	(0,22)
2901 € -3500 €	5	(1,11)
> 3500 €	7	(1,55)

Για τους σκοπούς του σχεδίου διενεργήθηκε η «κατά συστάδες» μέθοδος δειγματοληψίας (μέθοδος συμπτωματικών δειγμάτων), στην οποία η επιλογή των συμμετεχόντων γίνεται βάσει ενός ή περισσότερων γνωρισμάτων μιας αυθύπαρκτης ομάδας (Μυλωνάς, 2018). Η μέθοδος αυτή δεν πληροί τα κριτήρια της τυχαιότητας και, κατά συνέπεια, δημιουργεί εκ των πραγμάτων συνοδές αρρυθμίες στα δεδομένα. Εντούτοις, αυτό το είδος δειγματοληψίας αξιοποιήθηκε εν τέλει καθώς οι ερευνητικοί στόχοι ενέπλεκαν το γενικό ενήλικο πληθυσμό με τόπο κατοικίας σε όσο το δυνατόν περισσότερες περιοχές της ελληνικής επικράτειας. Σημειώνεται πως η ερμηνευτική των αποτελεσμάτων που προέρχονται από μια «κατά συστάδες» δειγματοληψία πρέπει να γίνεται με τις δέουσες επιφυλάξεις.

Ζητήματα Δεοντολογίας

Όπως είχε αναφερθεί ρητά στο σχέδιο έρευνας που κατατέθηκε τόσο στην Επιτροπή του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «Κλινική Ψυχολογία» όσο και στην αίτηση έγκρισης προς την ΕπΕΔ του Τμήματος Ψυχολογίας, η δειγματοληψία θα ήταν εξ ολοκλήρου ηλεκτρονική, κυρίως αξιοποιώντας τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και περιορισμένα τα μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Η ΕπΕΔ υπογράμμισε πως αναγκαία προϋπόθεση για τη δειγματοληψία ήταν το να μη διανεμηθεί ελεύθερα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ένα ερευνητικό εργαλείο όπου θα μπορούσαν να έχουν πρόσβαση ανήλικοι χρήστες του Ιστού, οι οποίοι θα μπορούσαν να συμμετάσχουν δηλώνοντας ψευδή ηλικία. Έτσι λοιπόν, για λόγους δεοντολογίας και προς επίλυση του ζητήματος αυτού, αποφασίστηκε η διανομή του ερωτηματολογίου με προσωπικά μηνύματα, μέσω του Facebook Messenger, σε επιλεγμένα άτομα από τη λίστα «φίλων» του λογαριασμού του συγγραφέα. Της αποστολής αυτής προηγήθηκε η εξαγωγή της λίστας φίλων, η τυχαιοποίηση των ονομάτων και η ανάκτηση ενός τυχαίου δείγματος 644 συμμετεχόντων μέσω του λογισμικού R. Παράλληλα, το ερωτηματολόγιο αναρτήθηκε σε ομάδες φοιτητών της πλατφόρμας Facebook, καθώς και στο επαγγελματικό δίκτυο LinkedIn, τόσο ως αυτοτελής ανάρτηση όσο και ως προσωπικό μήνυμα, με στόχο να γίνει προσβάσιμο κατά το δυνατόν μόνο σε ενήλικες μόνιμους κατοίκους της Ελλάδας. Τέλος, η δυνατότητα κοινοποίησης της έρευνας από τρίτους, με στόχο την ερευνητική στόχευση υποεκπροσωπούμενων ομάδων (κυρίως των ανδρών) ή κατοίκων σε συγκεκριμένες περιοχές της επικράτειας, δεν επιτράπη παρά μόνο σε ελάχιστες εξαιρέσεις ατόμων της εμπιστοσύνης του συγγραφέα, με την παράκληση αυτή να διενεργηθεί μόνο με προσωπικό μήνυμα, συνοδεία ενός ειδικά διαμορφωμένου κειμένου που παρατίθεται στο Παράρτημα.

Καθώς η παραχώρηση προσωπικών δεδομένων διέπεται πλέον από αυστηρή νομοθεσία και επειδή η θεματική της πορνογραφίας είναι αρκούντως ευαίσθητη, δόθηκε

ιδιαίτερη έμφαση στη δεοντολογικά οριζόμενη προστασία των συμμετεχόντων. Για αυτό, οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να δηλώσουν ρητά τη συναίνεσή τους (informed consent) στη μελέτη, έχοντας διαβάσει ένα λεπτομερές κείμενο για τους σκοπούς της έρευνας, τους συντελεστές και την επεξεργασία των δεδομένων τους, το οποίο τους διαβεβαίωνε για τον ανώνυμο και εμπιστευτικό της χαρακτήρα. Παράλληλα, καθώς εντός του ερωτηματολογίου ήταν θεμελιώδες οι συμμετέχοντες να δηλώσουν τον τόπο κατοικίας τους (Χωριό/Πόλη και Δήμο²), αξιοποιήθηκε, εν παραλλήλω, και μια εναλλακτική συστάδα ερωτημάτων που εκμαίευε εμμέσως τα οικολογικά-κλιματολογικά χαρακτηριστικά του εν λόγω τόπου κατοικίας, σε περίπτωση που οι συμμετέχοντες δεν ήθελαν να απαντήσουν στην ερώτηση (βλ. Παράρτημα).

Μέσα Συλλογής Δεδομένων

Οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να απαντήσουν ηλεκτρονικά σε μια ομάδα ερωτηματολογίων που απαρτιζόταν από ένα (1) αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο δημογραφικών στοιχείων και πέντε (5) ερωτηματολόγια άλλων ερευνητών. Παρατίθενται αναλυτικά ορισμένες πληροφορίες για τα εργαλεία, κατά σειρά παράθεσης στη συστοιχία :

Σφοδρή Επιθυμία Θέαςης Πορνογραφίας (Pornography Craving), (Kraus & Rosenberg, 2014)

Χρησιμοποιήθηκε το εργαλείο The Pornography Craving Questionnaire (PCQ) των Kraus & Rosenberg (2014), με 12 items. Το ερωτηματολόγιο αυτό αξιολογεί τη σφοδρή επιθυμία θέαςης (craving) πορνογραφικού υλικού σε μια 7-βαθμη κλίμακα Likert, κυμαινόμενη από 1 = «Διαφωνώ Κάθετα» έως 7 = «Συμφωνώ απόλυτα» εμπλέκοντας διαφορετικές διαστάσεις της έννοιας της σφοδρής επιθυμίας: π.χ. «*Εάν παρακολουθούσα τώρα πορνό, θα σταματούσα με δυσκολία*». Οι συγγραφείς υποστήριξαν πως η δομή της μιας

² Βάσει του προγράμματος διοικητικής διαίρεσης **Κλεισθένης Ι** (σε ισχύ από 1/9/2019).

διάστασης (unidimensional) περιγράφει καλύτερα το εργαλείο, το οποίο παρουσίασε υψηλή αξιοπιστία εσωτερικής συνέπειας ($\alpha = 0,91$). Συνεπώς, υπολογίζεται και χρησιμοποιείται στην ανάλυση μία συνολικά συγκερασμένη τιμή (με εύρος 1 έως 7).

Σεξουαλική Ονειροπόληση, (Giambra & Singer, 1980)

Αξιοποιήθηκε η κλίμακα Sexual Daydreaming Scale του ερωτηματολογίου Imaginal Processes Inventory (Giambra & Singer, 1980), με 12 items. Σε αυτό το ερωτηματολόγιο η σεξουαλική ονειροπόληση αξιολογείται σε μια 5-βαθμη κλίμακα Likert που κυμαίνεται από 0 ή 1 = «Οπωσδήποτε δεν ισχύει για εμένα» έως 4 ή 5 = «Ισχύει πολύ για εμένα» (π.χ. «*Ενώ διαβάζω, συχνά ονειροπολώ για το σεξ ή για το ότι κάνω έρωτα με κάποια/ον*»). Η κλίμακα εμφάνισε υψηλή αξιοπιστία εσωτερικής συνέπειας ($\alpha = 0,93$). Συνεπώς, υπολογίζεται και χρησιμοποιείται στην ανάλυση μία συνολικά συγκερασμένη τιμή (με εύρος 1 έως 5).

Κατανάλωση Πορνογραφίας, (Hatch et al., 2020)

Αξιοποιήθηκε το εργαλείο The Consumption of Pornography Scale – General (COPS-G) (Hatch et al., 2020), με 34 items. Οι συγγραφείς αυτού του ερωτηματολογίου προέταξαν μια δι-παραγοντική δομή, όπου μια γενική διάσταση πορνογραφικής κατανάλωσης (general pornographic consumption) συνυπάρχει με τέσσερις (4) υποδιαστάσεις: τη συχνότητα (frequency), τη διάρκεια (duration), την τυχαία έκθεση και διέγερση [σ. σε πορνογραφικό υλικό] (accidental exposure and arousal), και την εκούσια έκθεση και διέγερση (deliberate exposure and arousal). Για παράδειγμα: «*Πόσο συχνά παρακολουθήσατε πορνό τον τελευταίο μήνα;*» (συχνότητα), «*Όταν παρακολουθώ πορνό, παρακολουθώ για...*» (διάρκεια), και «*Έχετε ποτέ ΚΑΤΑ ΛΑΘΟΣ παρακολουθήσει γκέι πορνό (όπου 2 άνδρες απεικονίζονται να κάνουν σεξ);*» (τυχαία έκθεση). Η σύγκλιση δομής του διπαραγοντικού μοντέλου είχε ως εξής: $\chi^2_{(150)} = 496,80$ με $p < 0.001$, $CFI = 0,974$, $TLI = 0,968$, $RMSEA = 0,085$, $SRMR = 0,060$. Ως προς την αξιοπιστία, σύμφωνα με τους συγγραφείς, φάνηκε να είναι υψηλή και στη γενική διάσταση και στις υποδιαστάσεις. Ενδεικτικά για τη γενική κατανάλωση πορνογραφίας, η

αξιοπιστία επαναληπτικών μετρήσεων για το διάστημα του ενός μήνα κυμάνθηκε από $r = 0,71$ έως $r = 0,93$. Για την παρούσα έρευνα, χρησιμοποιούνται τέσσερεις (υπο)διαστάσεις, με τα εξής εύρη: συχνότητα κατανάλωσης (από 1 έως 6), διάρκεια κατανάλωσης (από 1 έως 6), τυχαία έκθεση και διέγερση (από 0 έως 8), σκόπιμη έκθεση και διέγερση (από 0 ως 8). Για καθαρά θεωρητικούς λόγους χρησιμοποιήθηκε η μέτρηση της συνολικής κατανάλωσης (από 0 ως 7).

Μέτρηση για το Κοινωνικά Επιθυμητό, (Lavidas & Gialamas, 2019)

Για τη μεταβλητή αυτή χρησιμοποιήθηκε η Ελληνική Προσαρμογή της Σύντομης Μορφής (13 items κατά Reynolds, 1982) της κλίμακας Marlowe-Crowne Social Desirability Scale (Lavidas & Gialamas, 2019) ως έλεγχος για το κοινωνικά επιθυμητό, με 13 items. Τα ερωτήματα αξιολογούν την πόλωση για το κοινωνικά επιθυμητό σε κλίμακα «Αλήθεια» ή «Ψέματα» (π.χ. «Ανεξαρτήτως από το με ποιον μιλάω, είμαι πάντα καλός/η ακροατής/τρια»). Οι συγγραφείς χορήγησαν τις τρεις εκδοχές του Reynolds (φόρμα Α με 11 items, φόρμα Β με 12 items, και φόρμα C με 13 items) σε δείγμα προπτυχιακών φοιτητών ($N = 173$). Από τις αναλύσεις προτάχθηκε ως συγκριτικώς καλύτερη η εκδοχή Α ($\alpha = 0,75$) καθώς παρουσίαζε την καλύτερη σύγκλιση δομής ($\chi^2_{(44)} = 74,92$, $p < 0,01$, $TLI = 0,96$, $CFI = 0,97$, $RMSEA = 0,064$, $AIC = 168,92$). Συνεπώς, υπολογίζεται και χρησιμοποιείται στην ανάλυση μία συνολικά συγκερασμένη τιμή (με εύρος 0 έως 1).

Μέτρηση Κοινωνικοοικονομικού Επιπέδου, (Μυλωνάς & Ξανθοπούλου, 2007)

Αξιοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο-κριτήριο των Μυλωνά & Ξανθοπούλου (2007), με 7 ενότητες items. Πρόκειται για μια εναλλακτική προσέγγιση της μέτρησης του κοινωνικοοικονομικού επιπέδου που καταλήγει στον αριθμητικό δείκτη ΚΟΕ (με τιμές θετικών πραγματικών αριθμών) που εν τέλει εκφράζεται μέσω IQ-τιμών. Συγκεκριμένα οι συγγραφείς προτείνουν τρεις ομάδες κριτηρίων για το ΚΟΕ: Ομάδα 1 (Εισόδημα, Επάγγελμα, Μορφωτικό επίπεδο, Δραστηριότητες στο ελεύθερο χρόνο), Ομάδα 2

(Κοινωνικές δραστηριότητες και Διακοπές), και Κριτήριο 3 (Χαρακτηριστικά κατοικίας). Μέσω της εξαγωγής συντελεστών και στοιχειοθέτηση μιας αλγοριθμικής διαδικασίας, οι συγγραφείς προέβησαν σε λογαριθμικές μετατροπές και κατέληξαν σε έναν IQ-Δείκτη ΚΟΕ. Συγκεκριμένα, για κάθε ενότητα ΚΟΕ υπολογίστηκαν συντελεστές οι οποίοι πολλαπλασιάστηκαν, με αποτέλεσμα γινόμενα τα οποία τοποθετήθηκαν σε κατανομή. Τα εν λόγω γινόμενα στη συνέχεια μετατράπηκαν σε φυσικούς λογάριθμους, και η κατανομή που προέκυψε είχε τις ιδιότητες της συμμετρικής κωδωνοειδούς κατανομής (κατανομή Gauss). Έτσι, οι λογάριθμοι μετατράπηκαν σε z-τιμές και κατόπιν σε IQ-δείκτες. Ένας IQ-Δείκτης έχει δυο βασικά πλεονεκτήματα: (1) την αριθμητική του φύση, που επιτρέπει του να αξιοποιηθεί ως συμμεταβλητή και αποτρέπει την απώλεια πληροφοριών κατά την ομαδοποίηση των συμμετεχόντων σε διαφορικές ομάδες ΚΟΕ, και (2) τη θεωρητική του φύση, δηλαδή τη δυνατότητα τα επιμέρους κριτήρια να αντικατασταθούν από άλλα καταλληλότερα, κατά την τεκμηριωμένη κρίση του εκάστοτε ερευνητή, δίχως να επηρεαστεί ο συνολικός δείκτης. Στην έρευνα του 2007 οι συγγραφείς παραθέτουν και δεύτερη μελέτη εγκυρότητας, όπου σε στοχευμένο δείγμα εγνωσμένου ΚΟΕ επιβεβαιώθηκε η δυνατότητα ανίχνευσής του μέσω του ερωτηματολογίου-κριτηρίου. Στην παρούσα έρευνα, χρησιμοποιήθηκαν τα 11 ερωτήματα του ερωτηματολογίου-κριτηρίου, ενώ ορισμένα από αυτά τροποποιήθηκαν λόγω της πανδημίας της COVID-19, για παράδειγμα: «*Τι δραστηριότητες κάνετε στον ελεύθερο χρόνο σας;*» και «*Πού προτιμάτε να πηγαίνετε διακοπές (σκεφτείτε την προ-COVID εποχή);*»).

Δεδομένα Δημογραφικών Στοιχείων

Για τη συλλογή δημογραφικών στοιχείων καταρτίστηκε ένα Αυτοσχέδιο Ερωτηματολόγιο Δημογραφικών Στοιχείων με 10 items για την ακριβή αριθμητικά ηλικία των συμμετεχόντων, το φύλο αυτοπροσδιορισμού, την οικογενειακή-σχεσιακή τους κατάσταση και τον τόπο μόνιμης κατοικίας (με τη μορφή «Δήμος» μαζί με «Πόλη» /

«Χωριό» ή «Συνοικία») για να εξαχθούν τα γεωγραφικά/κλιματολογικά χαρακτηριστικά. Σε περίπτωση που οι συμμετέχοντες δεν ήθελαν να απαντήσουν στο ερώτημα του ακριβούς τόπου μόνιμης κατοικίας, θα έπρεπε να απαντήσουν σε πέντε επιπλέον στοχευμένες ερωτήσεις για τον αριθμό κατοίκων του τόπου κατοικίας τους, για τα γεωγραφικά του γνωρίσματα (αν είναι πεδινός, ορεινός, παραθαλάσσιος ή νησί), για τη βροχόπτωση, την υγρασία και τη μέση θερμοκρασία το χειμώνα.

Στατιστική Επεξεργασία και Ανάλυση

Τα πρωτόλεια δεδομένα (draft raw data) προέκυψαν από το εξαγόμενο υπολογιστικό φύλλο της Google Form και διενεργήθηκε σε αυτά η απαραίτητη διαγνωστική περιγραφή, ώστε να διορθωθούν διάφορες αρρυθμίες. Οι συμμετέχοντες με απόντα στοιχεία ήταν 30, και αφαιρέθηκαν όλοι, δίχως το μέγεθος του δείγματος να μεταβάλλεται αισθητά. Για τις στατιστικές αναλύσεις αξιοποιήθηκαν τα λογισμικά MS-Excel (Microsoft Corporation, 2018), IBM SPSS Statistics for Windows v. 20.0 (IBM Corp., 2011), και R (R Core Team, 2022) μαζί με το περιβάλλον επεξεργασίας RStudio (RStudio Team, 2022). Διενεργήθηκαν διερευνήσεις των δομών των εργαλείων μέσω της Διερευνητικής Ανάλυσης Παραγόντων με τις Μεθόδους της Μεγίστης Πιθανοφάνειας και των Κυρίων Αξόνων, αλλά και Ανάλυση Κυρίων Συνιστωσών. Για τη σύγκριση των δομών της παρούσας ανάλυσης με τις δομές των κατασκευαστών χρησιμοποιήθηκε ο δείκτης δομικής ισοτιμίας Tucker's Φ (congruence coefficient) αλλά και η μέθοδος της Προκρούστειας Περιστροφής (target rotation), με εφαρμογή στο SPSS (van de Vijver & Leung, 1997). Η αξιοπιστία κάθε κλίμακας υπολογίστηκε με τη βοήθεια του δείκτη Cronbach's α .

Σε επίπεδο ανάλυσης των δεδομένων, χρησιμοποιήθηκαν περιγραφικοί στατιστικοί δείκτες, απόλυτες και σχετικές συχνότητες, μέσος όρος και τυπική απόκλιση, για συγκερασμένες μετρήσεις που προέκυψαν από τις αρχικές μετρήσεις κάθε κλίμακας.

Βοηθητικά για αυτούς τους σκοπούς ήταν τα πακέτα του R stats (R Core Team, 2022), dplyr (Wickham et al., 2022), readxl (Wickham & Bryan, 2022), και psych (Revelle, 2022). Οι συνάφειες διενεργήθηκαν με το δείκτη συνάφειας Pearson r , και το δείκτη μερικής συνάφειας, ενώ η σύγκριση των δυο πινάκων διασυναφειών έγινε με το υπόδειγμα κατά Fisher, κατόπιν μετατροπής των διαφορών των δεικτών συνάφειας σε z -τιμές (Μυλωνάς, 2018). Στη συνέχεια, έλαβαν χώρα μονομεταβλητές μονοπαραγοντικές και διπαραγοντικές αναλύσεις συνδιακύμανσης, και αναλύσεις πολλαπλής παλινδρόμησης για τη σύγκριση ανεξάρτητων δειγμάτων με τη μέθοδο του πλήρους παλινδρομικού μοντέλου (Enter) για την πρόβλεψη των διαστάσεων της κατανάλωσης πορνογραφίας. Επιχειρήθηκε, στη συνέχεια, η δημιουργία ενός μοντέλου δομικών εξισώσεων, μέσω του πακέτου lavaan του R (Rosseel, 2012) και η οπτικοποίησή του με τα πακέτα tidySEM (van Lissa, 2022). Εκτός αυτών, έγιναν και αναλύσεις διαμεσολαβητικής επίδρασης της σεξουαλικής ονειροπόλησης στη σχέση της σφοδρής επιθυμίας θέασης πορνογραφίας και της κατανάλωσης πορνογραφίας μέσω των πακέτων lavaan και semPlot (Epskamp, 2022; Rosseel, 2012). Στο έργο αυτό συνέδραμε η κατ' αντιπαραβολή σύγκριση των ευρημάτων με τον κώδικα μακροεντολών PROCESS v. 4.1. του Hayes (2022).

Στο δεύτερο μέρος της μελέτης, επιχειρήθηκε η πολυμεταβλητή ομαδοποίηση των τόπων μόνιμης κατοικίας, μέσω της Πολυδιάστατης Γεωμετρικής Βαθμονόμησης Ομοιοτήτων (ΠΓΒΟ), και ειδικά μέσω του λογισμικού τριγωνομετρικής μετατροπής των καρτεσιανών τεταγμένων MDS-T (Mylonas, 2009; Papazoglou & Mylonas, 2017). Οι απαραίτητοι υπολογισμοί για την εύρεση των Ευκλειδείων αποστάσεων έγιναν με τη χρήση του πακέτου psych (Revelle, 2022). Για τον υπολογισμό του R^2 , του κριτηρίου F με τη στατιστική του σημαντικότητας, και του δείκτη *stress* για το μοντέλο ομαδοποίησης έγιναν βάσει αλγόριθμου του Μυλωνά (2018, σελ. 421) επί της μεθόδου των Dawson (2015) και Takane et al. (1997).

Διαδικασία Συλλογής Δεδομένων

Η σύλληψη της ερευνητικής ιδέας και η σχηματοποίησή της με τη βοήθεια του επόπτη, η επιλογή των εργαλείων και η εξασφάλιση της άδειας χρήσης, αλλά και η θεωρητική μελέτη και διατύπωση των ερευνητικών ερωτημάτων έλαβε χώρα στο διάστημα από το Νοέμβριο 2020 έως το Μάιο 2021.

Τα ξενόγλωσσα ερωτηματολόγια μεταφράστηκαν από τα αγγλικά στα ελληνικά και αντίστροφα από τον ίδιο το συγγραφέα και ενσωματώθηκαν μαζί με τα υπόλοιπα στο ενιαίο ερωτηματολόγιο, το οποίο συνετέθη στην πλατφόρμα Google Forms. Η χρήση της διαδικτυακής φόρμας δεν παρουσιάζει κάποια διαφορά σε σχέση με τη χορήγηση έντυπων ερωτηματολογίων, καθώς τα πρότυπα των στυλ αποκρίσεων (response styles) των συμμετεχόντων είναι παρόμοια (Παπάζογλου, 2018).

Η ερευνητική πρόταση ολοκληρώθηκε στις αρχές του καλοκαιριού του 2021 και, σε συνεννόηση με τον επόπτη, κατατέθηκε στην Επιτροπή του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «Κλινική Ψυχολογία» το Σεπτέμβριο 2021, οπότε και εγκρίθηκε. Αμέσως μετά κατατέθηκε αίτηση έγκρισης στην Επιτροπή Ερευνητικής Δεοντολογίας (ΕπΕΔ) του Τμήματος Ψυχολογίας η οποία και εγκρίθηκε επισήμως από την ΕπΕΔ τον Ιανουάριο του 2022. Εκείνη την περίοδο διενεργήθηκαν και ορισμένες ανεπίσημες πιλοτικές χορηγήσεις του ερωτηματολογίου σε πρόσωπα εμπιστοσύνης του συγγραφέα με σκοπό την εύρεση δυσνόητων, δυσλειτουργικών σημείων ή εκ παραδρομής σφαλμάτων. Η επίσημη ηλεκτρονική δειγματοληψία, με τις ιδιομορφίες που περιγράφηκαν ανωτέρων, άρχισε στα τέλη Ιανουαρίου 2022 και ολοκληρώθηκε το Μάρτιο 2022. Η συγγραφή ξεκίνησε το καλοκαίρι 2022 και ολοκληρώθηκε τον Ιανουάριο 2023.

Ευρήματα

Στο κεφάλαιο αυτό παρατίθενται αναλυτικά οι διερευνήσεις των δομών των ψυχοτεχνικών μέσων μέσω αναλύσεων παραγόντων, ώστε να προκύψουν οι κατάλληλες ομαδοποιήσεις μετρήσεων για τις περαιτέρω επεξεργασίες. Στη συνέχεια, περιλαμβάνονται σε κείμενο, πίνακες και σχήματα τα αποτελέσματα των αναλύσεων για αυτή τη μελέτη, σε δυο μέρη. Στο πρώτο μέρος, θα παρατεθούν οι περιγραφικοί στατιστικοί δείκτες για τις μεταβλητές ενδιαφέροντος, για το σύνολο του δείγματος και για τις ομαδοποιήσεις του σχεδιασμού, καθώς και οι συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών. Στη συνέχεια, θα επιχειρηθεί ο έλεγχος στατιστικών υποθέσεων, με την αξιοποίηση υποδειγμάτων μονομεταβλητής ανάλυσης συνδιακύμανσης και πολλαπλής παλινδρόμησης. Επίσης, θα επιχειρηθεί η σύνδεση των παρατηρούμενων μεταβλητών ενδιαφέροντος με λανθάνουσες μεταβλητές (Θ) και η μοντελοποίησή τους. Το μέρος αυτό θα κλείσει με την ανάλυση διαμεσολάβησης της σχέσης σφοδρής επιθυμίας θέασης πορνογραφίας και πορνογραφικής κατανάλωσης από τη σεξουαλική ονειροπόληση. Στο δεύτερο μέρος, θα παρατεθούν τα αποτελέσματα της Πολυδιάστατης Γεωμετρικής Βαθμονόμησης Ομοιοτήτων (Multidimensional Scaling) των συμμετεχόντων, βάσει των δημογραφικών-οικολογικών δεικτών των δήμων κατοικίας τους και θα επιχειρηθούν νέες συγκρίσεις των ομάδων που αναδύονται ως προς τις μεταβλητές ενδιαφέροντος.

Ανάλυση Παραγόντων

Διερευνήθηκε η δομή των εργαλείων που χρησιμοποιήθηκαν για τις στατιστικές αναλύσεις αυτής της μελέτης. Για το σκοπό αυτό αξιοποιήθηκε η Διερευνητική Ανάλυση Παραγόντων δια της μεθόδου της Μεγίστης Πιθανοφάνειας για την εξαγωγή των ιδιοτιμών και τη μεγιστοποίηση της αποδιδόμενης διασποράς. Ακολουθούν, για κάθε ψυχοτεχνικό μέσο, οι πίνακες με τους δείκτες για τον εκάστοτε πίνακα διασυναφειών, την αποδιδόμενη διακύμανση, καθώς και τις φορτίσεις των ερωτημάτων στους παράγοντες που προκύπτουν.

The Pornography Craving Questionnaire (PCQ)

Σύμφωνα με τους κατασκευαστές (Kraus & Rosenberg, 2014), το ερωτηματολόγιο μετρά **μια** διάσταση σφοδρής επιθυμίας θέασης πορνογραφίας που προκύπτει από το συγκερασμό των 12 ερωτημάτων του. Διενεργήθηκε Διερευνητική Ανάλυση Παραγόντων με τη μέθοδο της Μεγίστης Πιθανοφάνειας και τη μέθοδο της ορθογώνιας περιστροφής, και προέκυψαν δυο παράγοντες. Στον Πίνακα 2 περιλαμβάνονται οι βασικοί δείκτες της ανάλυσης. Φαίνεται πως η Ορίζουσα είναι αποδεκτή, όπως και το κριτήριο ΚΜΟ, γεγονός που συνεπάγεται πως ο πίνακας διασυναφειών δεν είναι ούτε ιδιάζων ούτε με παρουσία συνεπιδράσεων (Μυλωνάς, 2018). Το κριτήριο του Bartlett (ως προς τη συμμιγή συμμετρία) είναι στατιστικώς σημαντικό, βεβαιώνοντας πως η παραγοντική ανάλυση μπορεί να προχωρήσει, καθώς οι υπό ανάλυση συνάφειες είναι διάφορες του μηδενός.

Πίνακας 2

Κριτήριο ΚΜΟ, Ορίζουσα, και Κριτήριο Σφαιρικότητας του Bartlett για τη Μήτρα Διασυναφειών του Ερωτηματολογίου Pornography Craving Questionnaire

Δείγμα	Ορίζουσα	KMO Measure of Sampling Adequacy	Κριτήριο του Bartlett	<i>df</i>
Συνολικό (N = 451)	0,004	0,90	2420,83***	66

*** $p < 0,001$

Ο Πίνακας 3 περιλαμβάνει την αποδιδόμενη διασπορά πριν και μετά την ορθογώνια περιστροφή των αξόνων. Είναι φανερό πως στους δυο παράγοντες αποδίδεται περίπου ίδιο μερίδιο διασποράς, συνολικά φτάνοντας στο 49% περίπου της συνολικής διακύμανσης.

Πίνακας 3

Αποδιδόμενη Διασπορά στις Ιδιοτιμές για το Ερωτηματολόγιο Pornography Craving Questionnaire

Παράγοντες	Προ Περιστροφής		Μετά την Περιστροφή	
	Ιδιοτιμές	% της Διασποράς	Ιδιοτιμές	% της Διασποράς
1	4,81	40,10	3,26	27,14
2	1,12	9,31	2,67	22,27

Το περιεχόμενο των ερωτημάτων διαφέρει στους δυο παράγοντες που προέκυψαν. Συγκεκριμένα, τα ερωτήματα του πρώτου παράγοντα αναφέρονται σε μια δυνητική θέαση πορνογραφίας ώστε να ικανοποιηθεί η σφοδρή επιθυμία (π.χ. «θα βαριόμουν λιγότερο», «θα δω [πορνό]», «θα έβλεπα [πορνό]»), ενώ στο δεύτερο παράγοντα μετέχουν ερωτήματα που διατυπώνουν την έννοια της σφοδρής επιθυμίας σε ενεστώτα χρόνο (π.χ. «θέλω τώρα [να δω]», «σχεδιάζω τώρα [να δω]»). Ο Πίνακας 4 παραθέτει με έντονη γραφή τις φορτίσεις των ερωτημάτων στους δυο παράγοντες που προέκυψαν από την ανάλυση. Όπως γίνεται φανερό, το ερώτημα 11 δεν αποδίδεται σε κανέναν από τους δυο παράγοντες, εντούτοις η αφαίρεσή του δεν βελτιώνει την εικόνα της δομής.

Με δεδομένο πως η θεωρητικά μη αναμενόμενη εμφάνιση δυο παραγόντων ενδεχομένως οφείλεται σε αρρυθμίες λόγω ιδιαίτερων – μη στατιστικώς ελεγχόμενων – χαρακτηριστικών του δείγματος αλλά και λόγω της μετάφρασης στην ελληνική γλώσσα, επιχειρήθηκε να διερευνηθεί εάν ο πρώτος παράγοντας της παρούσας ανάλυσης είναι κατ' ουσίαν όμοιος με τον παράγοντα που ανέδειξαν οι δημιουργοί του ερωτηματολογίου. Για το σκοπό αυτό, αξιοποιήθηκε ο δείκτης Tucker's Phi (congruence coefficient) για να συγκριθεί η σειρά φορτίσεων του παράγοντα των κατασκευαστών με όλες τις 12 φορτίσεις του πρώτου

παράγοντα της ανάλυσης αυτής (βλ. Πίνακα 4). Ο δείκτης ήταν $\Phi = 0,93 (>0,90)$, επιβεβαιώνοντας πως οι δυο σειρές φορτίσεων δεν διαφέρουν ουσιαστικά μεταξύ τους. Κρίνεται, λοιπόν, σκόπιμο, και λόγω αυτής της στατιστικής επιβεβαίωσης, οι αναλύσεις να προχωρήσουν με έναν παράγοντα 12 ερωτημάτων, σύμφωνα με την αρχική θεωρία και όχι τις ενδείξεις των δεδομένων.

Πίνακας 4

Φορτίσεις Ερωτημάτων στους Παράγοντες για το Ερωτηματολόγιο Pornography Craving Questionnaire

	Παράγοντες	
	1	2
PCQ1	0,51	0,15
PCQ2	0,66	0,21
PCQ3	0,66	0,28
PCQ4	0,68	0,09
PCQ5	0,51	0,19
PCQ6	0,37	0,71
PCQ7	0,61	0,36
PCQ8	0,55	0,53
PCQ9	0,16	0,81
PCQ10	0,59	0,33
PCQ11	0,39	0,25
PCQ12	0,27	0,86

Επομένως η τελική μέτρηση αφορά στη σφοδρή επιθυμία θέασης πορνογραφίας ως συγκεκριμένη μέτρηση 12 ερωτημάτων και έχει εύρος από 1 έως 7.

Sexual Daydreaming

Το ερωτηματολόγιο αυτό καταλήγει σε **μια** συγκεκριμένη μέτρηση 12 ερωτημάτων για τη σεξουαλική ονειροπόληση. Για τη διερεύνηση της δομής διενεργήθηκε Ανάλυση Παραγόντων με τη μέθοδο της Μεγίστης Πιθανοφάνειας και ορθογώνια περιστροφή των αξόνων. Στον Πίνακα 5 παρατίθενται οι δείκτες για τη μήτρα διασυναφειών των ερωτημάτων του εργαλείου. Η Ορίζουσα είναι αποδεκτή, ενώ το κριτήριο ΚΜΟ υποδεικνύει ότι δεν υπάρχουν ακραίες συνεπιδράσεις στα δεδομένα.

Πίνακας 5

Κριτήριο ΚΜΟ, Ορίζουσα, και Κριτήριο Σφαιρικότητας του Bartlett για τον Πίνακα Διασυναφειών του Ερωτηματολογίου Sexual Daydreaming

Δείγμα	Ορίζουσα	KMO Measure of Sampling Adequacy	Κριτήριο του Bartlett	df
Συνολικό (N = 451)	0,009	0,91	2118,66***	66

Σημείωση. *** $p < 0,001$

Από την ανάλυση προέκυψαν δυο παράγοντες. Εξετάζοντας την απόδοση των ερωτημάτων στους παράγοντες (παρατίθενται με έντονη γραφή στον Πίνακα 6), αναδεικνύονται δυο νοηματικοί πόλοι: (Παράγων 1) η πράξη της ονειροπόλησης σε σχέση με μια άλλη πράξη στη διάρκεια της ημέρας (ερ. 3, 4, 6, 7, 8, 9, 11) και (Παράγων 2) η πράξη της ονειροπόλησης καθαυτή ως γεγονός (ερ. 1, 2, 5, 10, 12). Λόγω παλαιότητας του άρθρου προέλευσης, δεν υπάρχει πρόσβαση στις αρχικές φορτίσεις ώστε να εξεταστεί η δομική ισοτιμία.

Πίνακας 6

Φορτίσεις Ερωτημάτων και Αποδιδόμενη Διασπορά στους Παράγοντες για το Ερωτηματολόγιο Sexual Daydreaming

	Παράγοντες	
	1	2
DDR1	0,26	0,61
DDR2	0,23	0,44
DDR3	0,66	0,24
DDR4	0,66	0,28
DDR5	0,19	0,73
DDR6	0,73	0,31
DDR7	0,65	0,23
DDR8	0,55	0,32
DDR9	0,61	0,48
DDR10	0,41	0,49
DDR11	0,46	0,39
DDR12	0,28	0,50
% of variance (rotated)	26,00 %	19,81%

Έτσι, συμπληρωματικά, διενεργήθηκε και μια Ανάλυση Κυρίων Συνιστωσών και ζητήθηκε η εξαγωγή μιας κύριας συνιστώσας, ώστε να εξεταστεί εάν κάποια ερωτήματα δεν μπορούν να αποδοθούν σε αυτή και δημιουργούν αρρυθμίες. Γίνεται αντιληπτό πως όλα τα ερωτήματα αποδίδονται στη μια εξαγόμενη συνιστώσα ικανοποιητικά (με έντονη γραφή, στον Πίνακα 7), ενώ το ποσοστό της αιτιολογούμενης διασποράς είναι αρκετά υψηλό (46%). Με αυτή την ένδειξη, λοιπόν, και βάση αμφιβολιών για το πόσο η ανάδυση δυο παραγόντων είναι ουσιαστική ή απλά απόρροια μη στατιστικώς ελεγχόμενων και πολιτισμικά ιδιογραφικών συνθηκών, αποφασίστηκε οι αναλύσεις να προχωρήσουν με το συγκεκριμένο και των 12 ερωτημάτων σε έναν Παράγοντα, σύμφωνα με την αρχική θεωρία, με εύρος μέτρησης από 1 έως 5.

Πίνακας 7

Φορτίσεις Ερωτημάτων και Αποδιδόμενη Διασπορά για Μια Εξαγόμενη Κύρια Συνιστώσα για το Ερωτηματολόγιο Sexual Daydreaming

	Κύρια Συνιστώσα
DDR1	0,63
DDR2	0,51
DDR3	0,69
DDR4	0,71
DDR5	0,63
DDR6	0,77
DDR7	0,68
DDR8	0,67
DDR9	0,80
DDR10	0,67
DDR11	0,66
DDR12	0,58
% of variance	46,00%

Social Desirability

Πρόκειται για ερωτηματολόγιο που μετρά το κοινωνικά επιθυμητό σε μια διάσταση αξιοποιώντας 11 ερωτήματα δίτιμης μέτρησης («Αλήθεια» / «Ψέμα»). Για τη διερεύνηση της δομής διενεργήθηκε Ανάλυση Παραγόντων με τη μέθοδο των Κυρίων Αξόνων και

ορθογώνια περιστροφή των αξόνων. Η μέθοδος αυτή επιλέχθηκε καθώς είναι περισσότερο ελαστική από τη μέθοδο της Μεγίστης Πιθανοφάνειας, η οποία έδιδε τρεις παράγοντες με πολλά ερωτήματα εκτός επίλυσης. Ο Πίνακας 8 περιλαμβάνει τις τιμές των βασικών δεικτών αποδοχής της μήτρας διασυναφειών για το ερωτηματολόγιο. Η Ορίζουσα είναι υψηλή, γεγονός που δημιουργεί την υπόνοια πως οι μετρήσεις του πίνακα υποκρύπτουν συγγραμμικότητες. Από την άλλη, το κριτήριο KMO είναι αποδεκτό και το κριτήριο του Bartlett είναι στατιστικώς σημαντικό.

Πίνακας 8

Κριτήριο KMO, Ορίζουσα, και Κριτήριο Σφαιρικότητας του Bartlett για τον Πίνακα Διασυναφειών του Ερωτηματολογίου Social Desirability

Δείγμα	Ορίζουσα	KMO Measure of Sampling Adequacy	Κριτήριο Σφαιρικότητας του Bartlett	<i>df</i>
Συνολικό (N = 451)	0,39	0,79	409,93***	55

*** $p < 0,001$

Οι φορτίσεις των ερωτημάτων στους παράγοντες ($l > 0,30$) που προέκυψαν από την ανάλυση με τη μέθοδο των Κυρίων Αξόνων σημειώνονται στον Πίνακα 9 με έντονη γραφή. Όπως γίνεται φανερό, και σε αυτή την εξαγωγή ιδιοτιμών πολλά ερωτήματα δεν αποδίδονται στους παράγοντες, και η αρρυθμία αυτή δεν μπορεί να εξηγηθεί νοηματικά. Έγινε απόπειρα να συγκριθεί ο Παράγων 1 αυτής της ανάλυσης (και τα 11 ερωτήματα) με τον παράγοντα των κατασκευαστών, συγκρίνοντας τις δυο σειρές φορτίσεων μέσω του δείκτη Tucker's Phi (congruence coefficient), και $\Phi = 0,89$, που συνιστά οριακά αποδεκτή τιμή. Ο δείκτης αξιοπιστίας της κλίμακας για όλα τα ερωτήματα ($KR-20 = 0,66$) και για τα έξι που φορτίζουν στον πρώτο παράγοντα ($KR-20 = 0,59$) είναι μικρός, ωστόσο, λόγω των εν γένει ιδιαιτεροτήτων μετρικών χαρακτηριστικών μιας μέτρησης του κοινωνικά επιθυμητού, μπορεί να γίνει οριακά

αποδεκτός. Έτσι, καθώς η δομική ισοτιμία είναι επίσης οριακά αποδεκτή, κρίνεται σκόπιμο η μέτρηση αυτή να αξιοποιηθεί στις περαιτέρω αναλύσεις ως μια διάσταση κοινωνικά επιθυμητού, κατά την αρχική θεωρία (Lavidas & Gialamas, 2019). Ουσιαστικά τα προτεινόμενα 11 ερωτήματα θα συγκεραστούν σε μια μέτρηση κοινωνικά επιθυμητού, με εύρος από το 0 έως το 1.

Πίνακας 9

Φορτίσεις Ερωτημάτων και Αποδιδόμενη Διασπορά στους Παράγοντες για το Ερωτηματολόγιο Social Desirability

	Παράγοντες		
	1	2	3
SD1	0,10	0,00	0,30
SD2	0,22	0,24	0,22
SD3	0,59	-0,02	0,19
SD4	0,39	0,14	0,20
SD5	0,44	0,10	0,22
SD6	0,34	0,23	0,12
SD7	0,38	0,15	-0,09
SD8	0,28	0,18	0,17
SD9	0,05	0,20	0,52
SD10	0,08	0,55	0,05
SD11	0,28	0,33	0,24
% of variance (rotated)	10,67%	5,93%	5,93%

The Consumption of Pornography Scale – General (COPS-G)

Πρόκειται για ερωτηματολόγιο που μετρά την πορνογραφική κατανάλωση τόσο σε τέσσερις διαστάσεις (Συχνότητα, Διάρκεια, Τυχαία έκθεση και διέγερση, Σκόπιμη έκθεση και διέγερση) όσο και σε μια συνολική διάσταση κατανάλωσης. Οι κατασκευαστές (Hatch et al., 2020) προτείνουν το συγκερασμό αυτών των συγκεκριμένων διαστάσεων σε μια συνολική μέτρηση που εκφράζει την Κατανάλωση Πορνογραφίας, καθώς τονίζουν πως οι διαστάσεις αυτές αποτυπώνουν την τετράδα χαρακτηριστικών μιας συμπεριφοράς: (1) την Επαναληπτικότητα (Repeatability), όπως εκφράζεται στη Συχνότητα Κατανάλωσης, (2) τη Χρονική Έκταση (Temporal Extent), όπως εκφράζεται στη Διάρκεια Κατανάλωσης, (3) την

Τοπογραφία (Topography), όπως εκφράζεται στην Τυχαία ή τη Σκόπιμη Έκθεση σε συγκεκριμένους τύπους πορνογραφίας, και (4) το Μέγεθος (Magnitude), όπως εκφράζεται στην Διέγερση από Πορνογραφία. Διενεργήθηκε, λοιπόν, Διερευνητική Ανάλυση Παραγόντων με τη μέθοδο της Μεγίστης Πιθανοφάνειας και τη μέθοδο της ορθογώνιας περιστροφής, και επιβλήθηκε η εξαγωγή τεσσάρων παραγόντων. Οι δείκτες αποδοχής της μήτρας διασυναφειών βρίσκονται στον Πίνακα 10.

Πίνακας 10

Κριτήριο ΚΜΟ, Ορίζουσα, και Κριτήριο Σφαιρικότητας του Bartlett για τον Πίνακα Διασυναφειών του Ερωτηματολογίου Consumption of Pornography Scale - General

Δείγμα	Ορίζουσα	KMO Measure of Sampling Adequacy	Κριτήριο Σφαιρικότητας του Bartlett	df
Συνολικό (N = 451)	0,00000247	0,84	5666,63***	190

*** $p < 0,001$

Μολονότι το κριτήριο ΚΜΟ είναι αποδεκτό, η Ορίζουσα είναι πολύ μικρή, γεγονός που πιθανόν υποδεικνύει την ύπαρξη υψηλών συναφειών μεταξύ των ερωτημάτων. Η ανάλυση παραγόντων μπορεί να προχωρήσει με επιφύλαξη.

Οι φορτίσεις των ερωτημάτων ($l > 0,30$) στους τέσσερις παράγοντες σημειώνονται με έντονη γραφή στον Πίνακα 11.

Πίνακας 11*Φορτίσεις Ερωτημάτων και Αποδιδόμενη Διασπορά στους Παράγοντες για το Ερωτηματολόγιο**Consumption of Pornography Scale - General*

	Παράγοντες			
	1 (σκόπ.)	2 (τυχ.)	3 (συχν.)	4 (διάρκ.)
Συχνότητα 1 (περασμένος χρόνος)	0,49	0,25	0,24	0,67
Συχνότητα 2 (τελευταίος μήνας)	0,34	0,22	0,16	0,87
Συχνότητα 3 (τελευταία εβδομάδα)	0,22	0,14	0,17	0,80
Διάρκεια 1 (παρακολούθηση πορνό)	0,25	0,06	0,89	0,16
Διάρκεια 2 (επίσκεψη σελίδας)	0,36	0,08	0,74	0,16
Διάρκεια 3 (τελευταία φορά)	0,18	0,05	0,89	0,17
Heterosexual porn (ΤΥΧΑΙΑ)	0,00	0,55	-0,02	0,05
Heterosexual porn (ΣΚΟΠΙΜΑ)	0,56	0,14	0,18	0,09
Gay porn (ΤΥΧΑΙΑ)	0,16	0,34	0,05	0,21
Gay porn (ΣΚΟΠΙΜΑ)	0,30	0,00	0,10	0,28
Lesbian porn (ΤΥΧΑΙΑ)	0,13	0,64	-0,02	0,07
Lesbian porn (ΣΚΟΠΙΜΑ)	0,53	0,16	0,15	0,14
Solo porn (ΤΥΧΑΙΑ)	0,18	0,62	0,06	0,13
Solo porn (ΣΚΟΠΙΜΑ)	0,49	0,13	0,15	0,24
Trio porn (ΤΥΧΑΙΑ)	0,20	0,87	0,05	-0,05
Trio porn (ΣΚΟΠΙΜΑ)	0,89	0,23	0,13	0,14
Group porn (ΤΥΧΑΙΑ)	0,19	0,74	0,08	0,11
Group porn (ΣΚΟΠΙΜΑ)	0,69	0,20	0,17	0,25
SnM porn (ΤΥΧΑΙΑ)	0,15	0,52	0,14	0,12
SnM porn (ΣΚΟΠΙΜΑ)	0,39	0,16	0,11	0,16
% of variance (rotated)	15,97%	15,17%	13,63%	12,43%

Όπως γίνεται φανερό, τα ερωτήματα αποδίδονται στους παράγοντες με τρόπο που αναμένεται, σύμφωνα με το υπόδειγμα των κατασκευαστών, με μόνη εξαίρεση τα δυο ερωτήματα της κατανάλωσης gay πορνογραφίας (τυχαίας και σκόπιμης), που έχουν μεν τη φόρτισή τους στις αναμενόμενες διαστάσεις αλλά όχι μεγαλύτερη του 0,39 (με έντονη και πλάγια γραφή στον πίνακα ενώ εντοπίζονται και με σκίαση), γεγονός που αναδεικνύει μια πολιτισμική, κατά τα φαινόμενα, αρρυθμία. Για να διαλευκανθεί κατά πόσο η επίλυση αυτής της ανάλυσης διαφέρει ή όχι από την αναμενόμενη, επιχειρήθηκε η περιστροφή των σειρών φορτίσεων της ανάλυσης αυτής πάνω στις φορτίσεις της Επιβεβαιωτικής Ανάλυσης Παραγόντων των κατασκευαστών (Hatch et al., 2020), μέσω της μεθόδου της

Προκρούστειας Περιστροφής (target rotation). Οι δείκτες της ανάλυσης παρατίθενται στον Πίνακα 12.

Πίνακας 12

Δείκτες της Προκρούστειας Περιστροφής για την Περιστροφή της Επίλυσης του Δείγματος επί της Θεωρητικής Επίλυσης

Δείκτες	Π1	Π2	Π3	Π4
Square root of the mean squared difference per factor	0,25	0,14	0,15	0,21
Identity coefficient per factor	0,63	0,93	0,91	0,81
Additivity coefficient per factor	0,69	0,95	0,95	0,93
Proportionality coefficient per factor	0,66	0,94	0,91	0,85
Correlation coefficient per factor	0,69	0,97	0,95	0,93

Όπως γίνεται φανερό, μολονότι οι δείκτες square root of the mean squared difference είναι αρκούτως χαμηλοί ανά παράγοντα, ωστόσο ο δείκτης proportionality coefficient (που συνιστά ουσιαστικά το congruence coefficient κατά Tucker) είναι αρκετά χαμηλός για τον πρώτο παράγοντα (σκόπιμη έκθεση) και λιγότερο χαμηλός για τον τέταρτο παράγοντα (συχνότητα έκθεσης), ενώ απεναντίας, ο δεύτερος παράγοντας (τυχαία έκθεση) και ο τρίτος παράγοντας (διάρκεια έκθεσης) είναι δομικά ίδιοι με τους αντίστοιχους θεωρητικούς. Για τους λόγους αυτούς, ο αλγόριθμος μακροεντολών δίδει μια περιστραμμένη επίλυση ώστε να ταιριάζει με τις θεωρητικές φορτίσεις, αλλά απέχει αρκετά από την αρχική μας επίλυση πριν την Προκρούστεια Περιστροφή, ενώ παράλληλα δεν επέλυσε το ζήτημα των δύο items για τη gay πορνογραφία. Επίσης προστέθηκε ένα ακόμη ζήτημα για τη μέτρηση SnM πορνογραφίας (σκόπιμη έκθεση-διέγερση). Οι φορτίσεις κατόπιν της Προκρούστειας Περιστροφής παρατίθενται στον Πίνακα 13 με έντονη γραφή.

Κατόπιν αυτών των παρατηρήσεων και καθώς οι όποιες διαπολιτισμικές αρρυθμίες εκφεύγουν των στενών ορίων της παρούσας μελέτης, κρίνεται σκόπιμο, και για λόγους

διευκόλυνσης περαιτέρω αναλύσεων, καθώς και λόγω του ότι η τελική δομή, έστω και με αρρυθμίες, προσομοιάζει εκείνη των δημιουργών, οι αναλύσεις να προχωρήσουν βάσει της πρότασης της θεωρίας, δηλαδή με τις τέσσερις διαστάσεις πορνογραφικής κατανάλωσης, ως περιγράφονται ανωτέρω, αξιοποιώντας και μια συνολική μέτρηση πορνογραφικής κατανάλωσης. Έτσι, ο έλεγχος καταλήγει σε τέσσερις διαστάσεις κατανάλωσης, με τα εξής εύρη: συχνότητα κατανάλωσης (από 1 έως 6), διάρκεια κατανάλωσης (από 1 έως 6), τυχαία έκθεση και διέγερση (από 0 έως 8), σκόπιμη έκθεση και διέγερση (από 0 ως 8), και συνολική κατανάλωσης (από 0 ως 7). Η τελευταία θα χρησιμοποιηθεί περιορισμένα, για καθαρά θεωρητικούς λόγους.

Πίνακας 13

Φορτίσεις Ερωτημάτων Κατόπιν της Προκρούστειας Περιστροφής

	Παράγοντες			
	1	2	3	4
Συχνότητα 1 (περασμένος χρόνος)	0,33	0,26	0,28	0,75
Συχνότητα 2 (τελευταίος μήνας)	0,16	0,22	0,19	0,92
Συχνότητα 3 (τελευταία εβδομάδα)	0,05	0,13	0,19	0,82
Διάρκεια 1 (παρακολούθηση πορνό)	0,13	0,08	0,91	0,18
Διάρκεια 2 (επίσκεψη σελίδας)	0,25	0,10	0,77	0,21
Διάρκεια 3 (τελευταία φορά)	0,06	0,07	0,90	0,18
Heterosexual porn (ΤΥΧΑΙΑ)	-0,03	0,55	-0,03	0,06
Heterosexual porn (ΣΚΟΠΙΜΑ)	0,51	0,16	0,23	0,19
Gay porn (ΤΥΧΑΙΑ)	0,10	0,34	0,06	0,24
Gay porn (ΣΚΟΠΙΜΑ)	0,24	0,01	0,13	0,33
Lesbian porn (ΤΥΧΑΙΑ)	0,09	0,64	-0,02	0,10
Lesbian porn (ΣΚΟΠΙΜΑ)	0,47	0,18	0,20	0,23
Solo porn (ΤΥΧΑΙΑ)	0,12	0,62	0,07	0,17
Solo porn (ΣΚΟΠΙΜΑ)	0,42	0,15	0,19	0,32
Trio porn (ΤΥΧΑΙΑ)	0,16	0,88	0,05	0,00
Trio porn (ΣΚΟΠΙΜΑ)	0,83	0,26	0,21	0,29
Group porn (ΤΥΧΑΙΑ)	0,13	0,75	0,08	0,15
Group porn (ΣΚΟΠΙΜΑ)	0,61	0,22	0,23	0,37
SnM porn (ΤΥΧΑΙΑ)	0,09	0,52	0,14	0,15
SnM porn (ΣΚΟΠΙΜΑ)	0,34	0,17	0,14	0,23

Περιγραφικά στατιστικά στοιχεία

Υπολογίστηκαν οι ελάχιστες και μέγιστες τιμές, οι παρατηρούμενοι μέσοι όροι, οι τυπικές αποκλίσεις και οι δείκτες αξιοπιστίας εσωτερικής συνέπειας (Cronbach's alpha και Mc Donald's omega) για τη Σφοδρή Επιθυμία Θέαςης Πορνογραφίας (Pornography Craving), τη Σεξουαλική Ονειροπόληση (Sexual Daydreaming), την Κατανάλωση Πορνογραφίας (Pornography Consumption) και τις διαστάσεις της, τη Μέτρηση του Κοινωνικά Επιθυμητού και το Κοινωνικοοικονομικό Επίπεδο (κατόπιν μετατροπής σε IQ-τιμές), για το σύνολο του δείγματος ($N = 451$).

Ως προς τη Σφοδρή Επιθυμία Θέαςης Πορνογραφίας, φαίνεται πως το σύνολο του δείγματος αναφέρει χαμηλή σφοδρή επιθυμία, οπωσδήποτε χαμηλότερα από τον ουδό του $M = 5,00$, που θεωρείται για τους κατασκευαστές το κατώφλι για την ύπαρξη εγκατεστημένης σφοδρής επιθυμίας (Kraus & Rosenberg, 2014). Η ίδια εικόνα παρατηρείται και στην περίπτωση της Σεξουαλικής Ονειροπόλησης, που κυμαίνεται σε μέτρια επίπεδα. Από την άλλη, όλες οι διαστάσεις της Κατανάλωσης Πορνογραφίας και η συνολική βαθμολογία είναι σε χαμηλά επίπεδα. Τέλος, η μέτρηση για το Κοινωνικά Επιθυμητό βρίσκεται σε μέτρια επίπεδα, και το Κοινωνικοοικονομικό Επίπεδο για το σύνολο του δείγματος κοντά στο μέσο όρο της IQ-κατανομής. Οι δείκτες αξιοπιστίας, τόσο ο Cronbach's alpha όσο και ο McDonald's omega, είναι αποδεκτοί έως αρκετά υψηλοί σε όλες τις εξεταζόμενες μεταβλητές. Στην περίπτωση της Συχνότητας και της Διάρκειας Κατανάλωσης Πορνογραφίας, παρατηρούνται πολύ υψηλοί δείκτες αξιοπιστίας παρά τον πολύ μικρό αριθμό ερωτημάτων των υποκλιμάκων ($k = 3$). Ο δείκτης KR-20 στην περίπτωση του Κοινωνικά Επιθυμητού είναι χαμηλός αλλά αποδεκτός. Τα δεδομένα αυτά συνοψίζονται στον Πίνακα 14.

Πίνακας 14

Περιγραφικοί Στατιστικοί Δείκτες και Δείκτες Αξιοπιστίας για τη Σφοδρή Επιθυμία Θέασης Πορνογραφίας, τη Σεξουαλική Ονειροπόληση, την Πορνογραφική Κατανάλωση και τις Διαστάσεις αυτής, το Κοινωνικά Επιθυμητό, και το Κοινωνικοοικονομικό Επίπεδο για το Σύνολο του Δείγματος (N = 451)

	# items	Min.	Max.	M ^a	S.D.	Alpha (ω) ^b
Pornography Craving Questionnaire	12	1,00	6,33	2,37	0,99	0,88
Sexual Daydreaming Scale	12	1,00	4,92	2,72	0,83	0,89
Consumption of Pornography Scale - General						
Συχνότητα	3	0,00	5,33	1,91	1,41	0,91 (0,94)
Διάρκεια	3	1,00	6,00	2,30	1,14	0,92 (0,92)
Τυχαία Έκθεση και Διέγερση	14	0,00	8,00	1,92	1,90	0,82 (0,84)
Σκόπιμη Έκθεση και Διέγερση	14	0,00	8,00	3,52	2,03	0,81 (0,82)
Συνολική Κατανάλωση	34	0,15	6,80	2,53	1,39	0,88 (0,88)
Μέτρηση Κοινωνικά Επιθυμητού	11	0,00	1,00	0,49	0,22	0,66 ^c
Κοινωνικοοικονομικό Επίπεδο (IQ-scores)	10	55	145	104,57	15,32	-

Σημείωση. ^aΠρόκειται για τους παρατηρούμενους μέσους όρους. ^bΣτα ερωτήματα της κλίμακας The Consumption of Pornography Scale – General (COPS-G) υπολογίστηκε επιπρόσθετα και για λόγους συγκρισιμότητας ο δείκτης αξιοπιστίας McDonald's Omega (ω), τον οποίον είχαν αξιοποιήσει και οι δημιουργοί της (εδώ σε παρένθεση). ^cΥπολογίστηκε ο δείκτης αξιοπιστίας Kuder-Richardson-20 (KR-20) λόγω δίτιμης μέτρησης.

Στον Πίνακα 15 παρατίθενται οι μέσοι όροι και οι τυπικές αποκλίσεις για τους

Άνδρες (N = 296) και τις Γυναίκες (N = 192). Ως προς τη Σφοδρή Επιθυμία Θέασης Πορνογραφίας, και τα δυο φύλα αναφέρουν χαμηλά επίπεδα επιθυμίας, με τους άνδρες να έχουν υψηλότερο μέσο όρο από τις γυναίκες. Σε μέτρια επίπεδα βρίσκονται οι μέσοι όροι των δυο φύλων στην περίπτωση της Σεξουαλικής Ονειροπόλησης, αλλά και στην περίπτωση

των επιμέρους διαστάσεων της Κατανάλωσης Πορνογραφίας. Τέλος, και για τα δυο φύλα, η μέτρηση του Κοινωνικά Επιθυμητού βρίσκεται σε μέτρια επίπεδα, ενώ η μέτρηση του Κοινωνικοοικονομικού Επιπέδου τοποθετείται πολύ κοντά στο μέσο όρο της IQ-κατανομής. Σημειώνεται πως σε όλες αυτές τις μεταβλητές, οι άνδρες έχουν υψηλότερους μέσους όρους από τις γυναίκες.

Πίνακας 15

Μέσοι όροι και Τυπικές Αποκλίσεις για τη Σφοδρή Επιθυμία Θέασης Πορνογραφίας, τη Σεξουαλική Ονειροπόληση, την Πορνογραφική Κατανάλωση και τις Διαστάσεις αυτής, το Κοινωνικά Επιθυμητό, και το Κοινωνικοοικονομικό Επίπεδο για Άνδρες και Γυναίκες ^a

	Φύλο			
	Άνδρες (N = 296)		Γυναίκες (N = 192)	
	M	S.D.	M	S.D.
Pornography Craving Questionnaire	2,71	1,05	2,19	0,91
Sexual Daydreaming Scale	2,68	0,78	2,73	0,85
Consumption of Pornography Scale - General				
Συχνότητα	2,85	1,33	1,43	1,19
Διάρκεια	2,63	1,24	2,13	1,05
Τυχαία έκθεση και διέγερση	2,61	2,03	1,57	1,74
Σκόπιμη έκθεση και διέγερση	4,27	1,71	3,10	2,06
Συνολική Κατανάλωση	3,23	1,30	2,17	1,30
Μέτρηση Κοινωνικά Επιθυμητού	0,50	0,24	0,48	0,21
Κοινωνικοοικονομικό Επίπεδο (IQ-scores)	106,28	16,08	103,82	14,88

Σημείωση. ^aΑφαιρέθηκαν οι συμμετέχοντες που δήλωσαν ως φύλο «Μη δυαδικό» λόγω εξαιρετικά μικρού πλήθους (N = 3).

Στη συνέχεια, υπολογίστηκαν οι μέσοι όροι και οι τυπικές αποκλίσεις των μεταβλητών ενδιαφέροντος για τρεις ομαδοποιήσεις του τόπου κατοικίας, δηλαδή τα μεγάλα αστικά κέντρα ($N = 349$), τις πόλεις ($N = 39$), και τα χωριά και τις κωμοπόλεις ($N = 60$) (βλ. Πίνακα 16 και υποσημειώσεις). Η Σφοδρή Επιθυμία Θέαςης Πορνογραφίας είναι σε χαμηλά επίπεδα και στις τρεις ομάδες τόπου κατοικίας, η Σεξουαλική Ονειροπόληση παρατηρείται σε μέτρια προς υψηλά επίπεδα για τις τρεις ομάδες, ενώ σε χαμηλά επίπεδα βρίσκονται όλες οι διαστάσεις της Κατανάλωσης Πορνογραφίας. Για άλλη μια φορά, η μέτρηση του Κοινωνικοοικονομικού Επιπέδου βρίσκεται πολύ κοντά στο μέσο όρο της IQ-κατανομής. Σημειώνεται πως σε όλες σχεδόν μεταβλητές ενδιαφέροντος, ο μεγαλύτερος μέσος όρος είναι αυτός των μεγάλων αστικών κέντρων, ακολουθεί ο μέσος όρος των πόλεων και τελευταίος είναι ο μέσος όρος των χωριών και κωμοπόλεων. Μια εξαίρεση εντοπίζεται στη μέτρηση του Κοινωνικοοικονομικού Επιπέδου, όπου το μεγαλύτερο μέσο όρο έχουν τα χωριά/κωμοπόλεις, ακολουθούν τα αστικά κέντρα και μετά οι πόλεις. Η μέτρηση του Κοινωνικά Επιθυμητού σε όλες τις ομάδες βρίσκεται σε μέτρια επίπεδα.

Τέλος, υπολογίστηκαν οι μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις των μεταβλητών ενδιαφέροντος για τρεις ομαδοποιήσεις οικογενειακής-σχεσιακής κατάστασης (βλ. Πίνακα 17 και υποσημειώσεις). Φαίνεται πως άτομα δίχως σταθερή σχέση αναφέρουν μεγαλύτερο μέσο όρο Σφοδρής Επιθυμίας Θέαςης σε σχέση με τις άλλες ομάδες. Στην περίπτωση, ωστόσο, της Σεξουαλικής Ονειροπόλησης, το μεγαλύτερο μέσο όρο αναφέρουν τα άτομα με σταθερή σχέση δίχως σύμφωνο συμβίωσης ($M = 2,84$). Η Συχνότητα Κατανάλωσης, η Τυχαία Έκθεση και Διέγερση, και η Συνολική Κατανάλωση είναι μεγαλύτερα στα άτομα δίχως σταθερή σχέση. Από την άλλη, η Σκόπιμη Έκθεση και Διέγερση είναι μεγαλύτερη στους συμμετέχοντες με σταθερή σχέση δίχως σύμφωνο συμβίωσης, ενώ η Διάρκεια Κατανάλωσης έχει μεγαλύτερο μέσο όρο στην ομάδα συμμετεχόντων δίχως σταθερή σχέση ($M = 2,47$).

Πίνακας 16

Μέσοι όροι και Τυπικές Αποκλίσεις για τη Σφοδρή Επιθυμία Θέασης Πορνογραφίας, τη Σεξουαλική Ονειροπόληση και τους Παράγοντες αυτής, την Πορνογραφική Κατανάλωση και τις Διαστάσεις αυτής, και το Κοινωνικοοικονομικό Επίπεδο για τον Τόπο Κατοικίας (N = 448)¹

	Τόπος Κατοικίας					
	Μεγάλα Κέντρα ² (N = 349)		Αστικά Πόλεις ² (N = 39)		Χωριά και Κωμοπόλεις ² (N = 60)	
	M	S.D.	M	S.D.	M	S.D.
Pornography Craving Questionnaire	2,45	1,02	2,28	0,83	1,97	0,79
Sexual Daydreaming Scale	2,79	0,80	2,69	0,83	2,28	0,81
Consumption of Pornography Scale - General						
Συχνότητα	2,03	1,40	1,93	1,29	1,22	1,37
Διάρκεια	2,40	1,17	2,30	1,03	1,75	0,88
Τυχαία έκθεση και διεύερση	2,02	1,95	1,62	1,71	1,53	1,71
Σκόπιμη έκθεση και διεύερση	3,78	1,94	3,03	1,87	2,16	2,02
Συνολική Κατανάλωση	2,70	1,35	2,26	1,27	1,74	1,43
Μέτρηση Κοινωνικά Επιθυμητού	0,48	0,22	0,45	0,21	0,54	0,24
Κοινωνικοοικονομικό Επίπεδο (IQ-scores)	104,04	14,95	100,41	15,57	110,98	15,81

Σημείωση. ¹Αφαιρέθηκαν οι συμμετέχοντες που δήλωσαν ως φύλο «Μη δυαδικό» λόγω εξαιρετικά μικρού πλήθους (N = 3). ²Οι τόποι κατοικίας ομαδοποιήθηκαν βάσει μεγέθους, δηλαδή ως «Μεγάλα Αστικά Κέντρα» ομαδοποιήθηκαν οι απαντήσεις από Αθήνα, Θεσσαλονίκη ή Άλλη Μεγάλη Πόλη (>100.000 κάτοικοι), ως «Πόλεις» οι απαντήσεις από Πόλεις ως 100.000 κατοίκους, και ως «Χωριά ή Κωμοπόλεις» οι απαντήσεις από τόπους κατοικίας ως 2.000 ή ως 10.000 κατοίκους.

Πίνακας 17

Μέσοι όροι και Τυπικές Αποκλίσεις για τη Σφοδρή Επιθυμία Θέασης Πορνογραφίας, τη Σεξουαλική Ονειροπόληση και τους Παράγοντες αυτής, την Πορνογραφική Κατανάλωση και τις Διαστάσεις αυτής, και το Κοινωνικοοικονομικό Επίπεδο για την Οικογενειακή-Σχισιακή Κατάσταση (N = 448)¹

	Οικογενειακή- Σχισιακή Κατάσταση							
	Χωρίς Σταθερή Σχέση (N = 168)		Σταθερή Σχέση Χωρίς Σύμφωνο (N = 176)		Σύμφωνο Ελεύθερης Συμβίωσης ή Γάμος ² (N = 84)		Άλλο ² (N = 20)	
	M	S.D.	M	S.D.	M	S.D.	M	S.D.
Pornography Craving Questionnaire	2,52	0,97	2,35	0,99	2,10	0,95	2,36	1,10
Sexual Daydreaming Scale	2,82	0,77	2,84	0,81	2,24	0,77	2,64	0,92
Consumption of Pornography Scale - General								
Συχνότητα	2,25	1,39	1,91	1,32	1,18	1,35	2,15	1,66
Διάρκεια	2,47	1,17	2,28	1,03	1,88	1,10	2,77	1,44
Τυχαία έκθεση και διέγερση	2,06	1,93	1,93	1,84	1,65	2,04	1,79	1,65
Σκόπιμη έκθεση και διέγερση	3,63	1,92	3,86	1,87	2,52	2,20	3,34	2,20
Συνολική Κατανάλωση	2,70	1,36	2,65	1,24	1,92	1,58	2,53	1,48
Μέτρηση Κοινωνικά Επιθυμητού	0,48	0,22	0,45	0,21	0,57	0,21	0,53	0,25
Κοινωνικοοικονομικό Επίπεδο (IQ-scores)	100,20	14,86	104,92	14,08	113,19	14,94	103,90	16,78

Σημείωση. ¹Αφαιρέθηκαν οι συμμετέχοντες που δήλωσαν ως φύλο «Μη δυαδικό» λόγω εξαιρετικά μικρού πλήθους (N = 3). ² Στις κατηγορίες οικογενειακής-σχισιακής κατάστασης, οι ομαδοποιήσεις τροποποιήθηκαν ως εξής: οι έγγαμοι συμμετέχοντες ομαδοποιήθηκαν με όσους δήλωσαν πως έχουν υπογράψει σύμφωνο συμβίωσης, και στην κατηγορία «Άλλο» εντάχθηκαν οι συμμετέχοντες που απάντησαν «Διαζευγμένη/ος», «Χήρα/ος» και «Άλλο».

Συσχετίσεις Μεταξύ των Μεταβλητών

Στον Πίνακα 18 παρατίθενται οι δείκτες συνάφειας μεταξύ των μετρήσεων ενδιαφέροντος, δηλαδή της Σφοδρής Επιθυμίας Θέαςης (στο εξής **ΣΕΘΠ**), της Σεξουαλικής Ονειροπόλησης (στο εξής **ΣΟ**), της Κατανάλωσης Πορνογραφίας (στο εξής **ΚΠ**) και της μέτρησης Κοινωνικοοικονομικού Επιπέδου (IQ-τιμές) (στο εξής **ΚΟΕ**). Οι μέτριες και ισχυρότερες συσχετίσεις σημειώνονται με έντονη γραφή. Ειδικότερα, η ΣΕΘΠ σχετίζεται κυρίως ασθενώς ως μετρίως θετικά με τις μετρήσεις ΣΟ, ενώ μετρίως προς αρκετά θετικά με τις μετρήσεις ΚΠ, όπως, για παράδειγμα, με τη Συχνότητα Κατανάλωσης ($r = 0,55, p < 0,001$) και τη Συνολική Κατανάλωση ($r = 0,52, p < 0,001$). Οι συνάφειές της ΣΟ με τις διαστάσεις ΚΠ είναι, κατά κύριο λόγο, μικρές ως μέτριες, με θετικό πρόσημο. Παράλληλα, οι διαστάσεις της ΚΠ σχετίζονται μεταξύ τους θετικά, σε ένα εύρος συναφειών από μικρές ως πολύ υψηλές. Για παράδειγμα, η Τυχαία Έκθεση και Διέγερση σχετίζεται ασθενώς θετικά ($r = 0,20, p < 0,001$) με τη Διάρκεια Κατανάλωσης, γεγονός που μπορεί να οφείλεται στον αμφίσημο ερμηνευτικά χαρακτήρα της διάστασης της Τυχαίας Έκθεσης και Διέγερσης. Από την άλλη, η Συνολική Κατανάλωση παρουσιάζει υψηλές έως πολύ υψηλές συσχετίσεις με τις επιμέρους διαστάσεις, για παράδειγμα με τη Σκόπιμη Έκθεση και Διέγερση ($r = 0,88, p < 0,001$). Το ΚΟΕ σχετίζεται πολύ ασθενώς και αρνητικά με τις υπόλοιπες μεταβλητές (οι συνάφειές του σημειώνονται με πλάγιους χαρακτήρες). Από αυτές τις μικρές έως σχεδόν μηδενικές συσχετίσεις μόνο αυτή με τη Συχνότητα Κατανάλωσης ($r = -0,15, p < 0,01$) και τη Διάρκεια Κατανάλωσης ($r = -0,14, p < 0,01$) είναι στατιστικά σημαντικές αλλά αυτό δεν αποτελεί ουσιαστικό εύρημα. Συμπερασματικά, μπορεί να υποστηριχθεί πως το ΚΟΕ δε σχετίζεται με τις εξεταζόμενες μεταβλητές.

Παράλληλα, υπολογίστηκε, για τις ίδιες σχέσεις μεταβλητών, ο δείκτης μερικής συνάφειας, ώστε αυτές να ελεγχθεί η επίδραση του Κοινωνικά Επιθυμητού (Πίνακας 19). Όπως φαίνεται στον εν λόγω πίνακα, όλες οι συνάφειες, μετά τον έλεγχο για την επίδραση,

έχουν μειωθεί, και όσες είναι μέτριες ή ισχυρότερες σημειώνονται με έντονη γραφή. Για να ελεγχθεί εάν οι δυο πίνακες διασυναφειών είναι ουσιαστικά ίδιοι ή όχι, εφαρμόστηκε μετατροπή των δεικτών συνάφειας σε z-τιμές, σύμφωνα με το υπόδειγμα κατά Fisher και στη συνέχεια διερευνήθηκε η στατιστική σημαντικότητα των διαφορών σύμφωνα με το

υπόδειγμα
$$Z = \frac{z_1 - z_2}{\sqrt{\frac{1}{N_1 - 3} + \frac{1}{N_2 - 3}}}$$
. Στον πίνακα που προέκυψε, καμία διαφορά δεν ήταν

στατιστικώς σημαντική ώστε $z > 1,96$ (για $\alpha = 0,05$), επομένως οι δυο πίνακες είναι κατ' ουσίαν ίδιοι και, φαινομενικά, η επίδραση του Κοινωνικά Επιθυμητού στις μεταβλητές ενδιαφέροντος φαίνεται πολύ μικρή και μη συστηματική. Εντούτοις, κρίνεται σκόπιμο να αξιοποιηθεί η μέτρηση του Κοινωνικά Επιθυμητού ως μεταβλητή συνδιακύμανσης στις παρακάτω αναλύσεις διασποράς, καθώς στις αναλύσεις διακύμανσης μετέχουν και ομαδοποιήσεις (διαφορικές, προς σύγκριση, ομάδες) και η διασπορά επιμερίζεται με διαφορετικό τρόπο.

Πίνακας 18

Ενδοσυνάφειες (Pearson r) μεταξύ των Μετρήσεων Σφοδρής Επιθυμίας Θέαςης Πορνογραφίας, Σεξουαλικής Ονειροπόλησης και Παραγόντων αυτής, Πορνογραφικής Κατανάλωσης και Διαστάσεων αυτής, και Κοινωνικοοικονομικού Επιπέδου για το Σύνολο του Δείγματος ($N = 451$).

	1.	2.	3.					4.
			3.1.	3.2.	3.3.	3.4.	3.5.	
1. Pornography Craving Questionnaire	1,00							
2. Sexual Daydreaming Scale	0,41***	1,00						
3. Consumption of Pornography Scale - General								
3.1. Συχνότητα	0,55***	0,30***	1,00					
3.2. Διάρκεια	0,43***	0,22***	0,46***	1,00				
3.3. Τυχαία έκθεση και Διέγερση	0,31***	0,27***	0,40***	0,20***	1,00			
3.4. Σκόπιμη έκθεση και Διέγερση	0,46***	0,34***	0,65***	0,49***	0,44***	1,00		
3.5. Συνολική Κατανάλωση	0,52***	0,38***	0,73***	0,54***	0,79***	0,88***	1,00	
4. Κοινωνικοοικονομικό Επίπεδο (IQ-scores)	-0,08	-0,05	-0,15**	-0,14**	-0,01	-0,04	-0,06	1,00
5. Μέτρηση για το Κοινωνικά Επιθυμητό	-0,18***	-0,24***	-0,15**	-0,08	-0,13**	-0,21***	-0,20***	0,10*

Σημείωση. ** $p < 0,05$ *** $p < 0,001$.

Πίνακας 19

Δείκτης Μερικής Συνάφειας μεταξύ των Μετρήσεων Σφοδρής Επιθυμίας Θέαςης Πορνογραφίας, Σεξουαλικής Ονειροπόλησης και Παραγόντων αυτής, Πορνογραφικής Κατανάλωσης και Διαστάσεων αυτής, και Κοινωνικοοικονομικού Επιπέδου για το Σύνολο του Δείγματος, με Αφαίρεση της Επίδρασης της Μέτρησης για το Κοινωνικά Επιθυμητό ($N = 451$).

Μεταβλητή Ελέγχου		1.	2.	3.				
				3.1.	3.2.	3.3.	3.4.	3.5.
Μέτρηση για το Κοινωνικά Επιθυμητό	1. Pornography Craving Questionnaire	1,00						
	2. Sexual Daydreaming Scale	0,38***	1,00					
	3. Consumption of Pornography Scale - General							
	3.1. Συχνότητα	0,54***	0,28***	1,00				
	3.2. Διάρκεια	0,43***	0,21***	0,46***	1,00			
	3.3. Τυχαία έκθεση και Διέγερση	0,29***	0,24***	0,38***	0,19***	1,00		
	3.4. Σκόπιμη έκθεση και Διέγερση	0,44***	0,31***	0,64***	0,48***	0,42***	1,00	
	3.5. Συνολική Κατανάλωση	0,50***	0,34***	0,72***	0,53***	0,78***	0,87***	1,00
	4. Κοινωνικοοικονομικό Επίπεδο (IQ-scores)	-0,07	-0,03	-0,14**	-0,13*	0,00	-0,02	-0,05

Σημείωση. * $p < 0,01$. ** $p < 0,05$. *** $p < 0,001$.

Αναλύσεις Διακύμανσης

Διενεργήθηκαν παραμετρικές μονοπαραγοντικές και διπαραγοντικές αναλύσεις συνδιακύμανσης για τις εξαρτημένες μεταβλητές της ΣΕΘΠ, της ΣΟ και των διαστάσεων της ΚΠ ως προς τις ομαδοποιήσεις του φύλου, της οικογενειακής-σχεσιακής κατάστασης και του τύπου κατοικίας, βάσει του σχεδίου διερευνητικών ζητημάτων που καταρτίστηκε στο θεωρητικό μέρος αυτής της μελέτης. Ως συμμεταβλητή τέθηκε η μέτρηση για το Κοινωνικά Επιθυμητό. Τέλος, στις κατά ζεύγη συγκρίσεις μέσω διαφορών ανεξάρτητων μεταβλητών με πάνω από δυο ομαδοποιήσεις εφαρμόστηκε η διόρθωση κατά Bonferroni, επί των Εκτιμώμενων Περιθωρίων Μέσων Όρων και όχι των παρατηρούμενων, λόγω πιθανής επίδρασης της συμμεταβλητής. Από την ανεξάρτητη μεταβλητή της οικογενειακής-σχεσιακής κατάστασης αφαιρέθηκαν οι συμμετέχοντες που δήλωσαν «Χηρες/οι», «Διαζευγμένες/οι» ή «Άλλο», λόγω πολύ μικρού δείγματος (συνολικά $N = 20$).

Μονοπαραγοντικές Αναλύσεις Συνδιακύμανσης με Συμμεταβλητή την Τάση για το Κοινωνικά Επιθυμητό

Σφοδρή Επιθυμία Θεάσης Πορνογραφίας κατά Φύλο. Στον Πίνακα 20 παρατίθεται η ανάλυση διασποράς για τη ΣΕΘΠ σε σχέση με το φύλο. Δεν τίθεται ζήτημα ανομοιογένειας της διασποράς στους πληθυσμούς προέλευσης των δειγμάτων, καθώς το κριτήριο Levene είναι στατιστικώς ασήμαντο. Είναι σαφές πως το Κοινωνικά Επιθυμητό επιδρά ως συμμεταβλητή ($F_{1,445} = 17,43, p < 0,001, \eta^2 = 0,04$) στη διαφοροποίηση ως προς το φύλο, αν και τα δυο φύλα παραμένουν συστηματικά διαφορετικά ως προς την εξαρτημένη μεταβλητή ($F_{1,445} = 30,86, p < 0,001, \eta^2 = 0,06$). Και στις δυο πηγές διασποράς, ωστόσο, το μέγεθος επίδρασης είναι σχετικά μικρό. Έτσι, λοιπόν, κρίνοντας από τους Διορθωμένους για την συνεπίδραση Εκτιμώμενους Περιθωρίους Μέσους Όρους, οι Άνδρες παρουσιάζουν μεγαλύτερη ΣΕΘΠ ($M = 2,71, SE = 0,77$) από τις Γυναίκες ($M = 2,19, SE = 0,55$).

Πίνακας 20

Παραμετρική Μονομεταβλητή Ανάλυση Συνδιακόμανσης της Σφοδρής Επιθυμίας Θέαςης Πορνογραφίας για την Επίδραση του Φύλου με Έλεγχο της Συνεπίδρασης του Κοινωνικά Επιθυμητού

Πηγές Διασποράς	SS	df	MS	F	η^2
Κοινωνικά Επιθυμητό (συμμεταβλητή)	15,56	1	15,56	17,43***	0,04
Φύλο	27,56	1	27,56	30,86***	0,06
Εντός Ομάδων	397,36	445	0,89		

Σημείωση. *** $p < 0,001$

Σφοδρή Επιθυμία Θέαςης Πορνογραφίας κατά Σχεσιακή κατάσταση.

Παράλληλα, ελέγχθηκε εάν οι τρεις ομάδες σχεσιακής κατάστασης διαφέρουν μεταξύ τους ως προς τη ΣΕΘΠ (Πίνακας 21) και βρέθηκε πως, ενώ η συμμεταβλητή του Κοινωνικά Επιθυμητού έχει στατιστικώς σημαντική επίδραση, αλλά με μικρό μέγεθος επίδρασης, στο γραμμικό μοντέλο ($F_{1,424} = 11,95, p < 0,001, \eta^2 = 0,03$), ενώ οι τρεις ομάδες σχεσιακής κατάστασης διαφέρουν συστηματικά μεταξύ τους ($F_{2,424} = 3,85, p < 0,05, \eta^2 = 0,02$). Από τις πολλαπλές συγκρίσεις, φάνηκε πως συμμετέχοντες χωρίς σταθερή σχέση ($M = 2,51, SE = 0,10$) είχαν συστηματικά μεγαλύτερη Σφοδρή Επιθυμία από τους συμμετέχοντες σε σύμφωνο συμβίωσης ή γάμο ($M = 2,18, SE = 0,11$).

Πίνακας 21

Παραμετρική Μονομεταβλητή Ανάλυση Συνδιακόμανσης της Σφοδρής Επιθυμίας Θέαςης Πορνογραφίας για την Επίδραση της Σχεσιακής Κατάστασης με Έλεγχο της Συνεπίδρασης του Κοινωνικά Επιθυμητού

Πηγές Διασποράς	SS II	df	MS	F	η^2
Κοινωνικά Επιθυμητό (συμμεταβλητή)	11,14	1	11,14	11,95***	0,03
Σχεσιακή Κατάσταση	7,18	2	3,59	3,85*	0,02
Εντός Ομάδων	395,25	424	0,93		

Σημείωση. * $p < 0,05$. *** $p < 0,001$

Σφοδρή Επιθυμία Θέαςης Πορνογραφίας κατά Τόπο Κατοικίας. Επίσης, ελέγχθηκε εάν οι τρεις ομάδες τόπου κατοικίας διαφέρουν συστηματικά ως προς τη ΣΕΘΠ (Πίνακας 22), και φάνηκε πως αυτό ισχύει, καθώς διαφέρουν στατιστικώς σημαντικά ($F_{2,444} = 5,30, p < 0,01, \eta^2 = 0,02$), με μικρό μέγεθος επίδρασης, με αφαίρεση της επίδρασης του Κοινωνικά Επιθυμητού ($F_{1,443} = 13,40, p < 0,001, \eta^2 = 0,03$). Στις κατά ζεύγη συγκρίσεις, φάνηκε στους Εκτιμώμενους Περιθωρίους Μέσους Όρους, διέφεραν συστηματικά οι συμμετέχοντες που κατοικούσαν στα μεγάλα αστικά κέντρα ($M = 2,44, SE = 0,05$) με όσους κατοικούσαν σε χωριά και κωμοπόλεις ($M = 2,01, SE = 0,12$).

Πίνακας 22

Παραμετρική Μονομεταβλητή Ανάλυση Συνδιακύμανσης της Σφοδρής Επιθυμίας Θέαςης Πορνογραφίας για την Επίδραση του Τόπου Κατοικίας με Έλεγχο της Συνεπίδρασης του Κοινωνικά Επιθυμητού

Πηγές Διασποράς	SS Π	df	MS	F	η^2
Κοινωνικά Επιθυμητό (συμμεταβλητή)	12,52	1	12,52	13,40***	0,03
Τόπος Κατοικίας	9,90	2	4,95	5,30**	0,02
Εντός Ομάδων	415,02	444	0,93		

Σημείωση. *** $p < 0,001$

Σεξουαλική Ονειροπόληση κατά Φύλο. Κατόπιν, εξετάστηκε εάν τα δυο φύλα διαφέρουν ως προς τη μέτρηση της ΣΟ, ωστόσο φάνηκε πως, δεδομένης της αφαίρεσης της επίδρασης του Κοινωνικά Επιθυμητού ($F_{1,445} = 26,79, p < 0,001, \eta^2 = 0,06$), τα δυο φύλα δεν διαφέρουν συστηματικά ως προς αυτή τη μέτρηση (Πίνακας 23).

Πίνακας 23

Παραμετρική Μονομεταβλητή Ανάλυση Συνδιακύμανσης της Σεξουαλικής Ονειροπόλησης για την Επίδραση του Φύλου με Έλεγχο της Συνεπίδρασης του Κοινωνικά Επιθυμητού

Πηγές Διασποράς	SS Π	df	MS	F	η^2
Κοινωνικά Επιθυμητό (συμμεταβλητή)	2480,94	1	2480,94	26,79***	0,06
Φύλο	25,71	1	25,71	0,28	0,00
Εντός Ομάδων	41205,13	445	92,60		

Σημείωση. *** $p < 0,001$

Διπαραγοντικές Αναλύσεις Συνδιακύμανσης των Διαστάσεων Κατανάλωσης Πορνογραφίας κατά Σχεσιακή Κατάσταση και κατά Φύλο (με Συμμεταβλητή την Τάση για το Κοινωνικά Επιθυμητό)

Συχνότητα Κατανάλωσης Πορνογραφίας κατά Σχεσιακή κατάσταση και κατά Φύλο . Στην περίπτωση των διαστάσεων της Κατανάλωσης Πορνογραφίας (ΚΠ), εφαρμόστηκε η διμεταβλητή ανάλυση συνδιασποράς, για την αλληλεπίδραση του φύλου και της σχεσιακής κατάστασης. Αρχικά, εξετάστηκαν οι κύριες επιδράσεις και η αλληλεπίδραση ως προς τη Συχνότητα Κατανάλωσης Πορνογραφίας (στο εξής **ΣΚΠ**) (Πίνακας 24). Με αφαίρεση της επίδρασης του Κοινωνικά Επιθυμητού ($F_{1,421} = 8,57, p < 0,01, \eta^2 = 0,02$), φάνηκε πως οι ομαδοποιήσεις δεν διαφέρουν συστηματικά ως προς την αλληλεπίδρασή τους. Υπήρξε όμως διαφοροποίηση ως προς τις κύριες επιδράσεις: τα δυο φύλα διαφέρουν μεταξύ τους ως προς τη Συχνότητα ($F_{1,421} = 123,81, p < 0,001, \eta^2 = 0,23$), και συγκεκριμένα οι άνδρες ($M = 2,73, SE = 0,10$) έβλεπαν συχνότερα πορνογραφία σε σχέση με τις γυναίκες ($M = 1,32, SE = 0,07$). Παράλληλα, οι συμμετέχοντες διέφεραν ως προς τη σχεσιακή τους κατάσταση ($F_{2,421} = 16,49, p < 0,001, \eta^2 = 0,07$), και συγκεκριμένα συμμετέχοντες χωρίς σταθερή σχέση ($M = 2,43, SE = 0,09$) έβλεπαν συχνότερα πορνογραφία σε σχέση με άτομα σε σύμφωνο ελεύθερης συμβίωσης ή γάμο ($M = 1,48, SE = 0,14$). Από την άλλη, άτομα με σταθερή σχέση δίχως σύμφωνο συμβίωσης ($M = 2,17, SE = 0,10$) έβλεπαν συχνότερα πορνογραφία από άτομα σε σύμφωνο συμβίωσης ή γάμο ($M = 1,48, SE = 0,14$).

Πίνακας 24

Παραμετρική Διμεταβλητή Ανάλυση Συνδιακύμανσης της Συχνότητας Κατανάλωσης Πορνογραφίας για την Αλληλεπίδραση του Φύλου και της Σχεσιακής Κατάστασης με Έλεγχο της Συνεπίδρασης του Κοινωνικά Επιθυμητού

Πηγές Διασποράς	SS III	df	MS	F	η^2
Κοινωνικά Επιθυμητό (συμμεταβλητή)	11,78	1	11,78	8,57**	0,02
Φύλο	170,21	1	170,21	123,81***	0,23
Σχεσιακή Κατάσταση	45,35	2	22,67	16,49***	0,07
Αλληλεπίδραση (Φ×ΣΚ)	0,17	2	0,08	0,06	0,00
Εντός Ομάδων	578,77	421	1,37		

Σημείωση. ** $p < 0,01$. *** $p < 0,001$

Διάρκεια Κατανάλωσης Πορνογραφίας κατά Σχεσιακή κατάσταση και κατά

Φύλο. Εξετάστηκε η ύπαρξη αλληλεπίδρασης μεταξύ φύλου και σχεσιακής κατάστασης ως προς την επίδραση στη Διάρκεια Κατανάλωσης Πορνογραφίας (στο εξής **ΔΚΠ**) (Πίνακας 25) και φάνηκε πως η αλληλεπίδραση των δυο ομαδοποιήσεων είναι στατιστικώς ασήμαντη. Από την άλλη, οι κύριες επιδράσεις φύλου ($F_{1,421} = 13,07$, $p < 0,001$, $\eta^2 = 0,03$) και σχεσιακής κατάστασης ($F_{2,421} = 5,70$, $p < 0,01$, $\eta^2 = 0,03$) ήταν στατιστικώς σημαντικές. Οι άνδρες ($M = 2,50$, $SE = 0,10$), ανεξαρτήτως σχεσιακής κατάστασης, έβλεπαν πορνό για περισσότερη διάρκεια σε σχέση με τις γυναίκες ($M = 2,08$, $SE = 0,07$). Από την άλλη, άτομα χωρίς σταθερή σχέση ($M = 2,51$, $SE = 0,09$) αλλά και άτομα σε σταθερή σχέση χωρίς σύμφωνο ($M = 2,37$, $SE = 0,09$) έβλεπαν πορνό για περισσότερη διάρκεια από άτομα σε σύμφωνο ή γάμο ($M = 1,99$, $SE = 0,13$). Παράλληλα, η μέτρηση Κοινωνικά Επιθυμητού δεν φαίνεται να συνεπιδρά στην ανάλυση αυτή.

Πίνακας 25

Παραμετρική Διμεταβλητή Ανάλυση Συνδιακύμανσης της Διάρκειας Κατανάλωσης Πορνογραφίας για την Αλληλεπίδραση του Φύλου και της Σχεσιακής Κατάστασης με Έλεγχο της Συνεπίδρασης του Κοινωνικά Επιθυμητού

Πηγές Διασποράς	SS III	df	MS	F	η^2
Κοινωνικά Επιθυμητό (συμμεταβλητή)	0,77	1	0,77	0,65	0,00
Φύλο	15,53	1	15,53	13,07***	0,03
Σχεσιακή Κατάσταση	13,54	2	6,77	5,70**	0,03
Αλληλεπίδραση	1,27	2	0,63	0,53	0,00
Εντός Ομάδων	500,19	421	1,19		

Σημείωση. ** $p < 0,01$. *** $p < 0,001$

Τυχαία Έκθεση και Διέγερση από Πορνογραφία κατά Σχεσιακή κατάσταση και κατά Φύλο. Επιπρόσθετα, διερευνήθηκε το εάν αλληλεπιδρούν οι ομαδοποιήσεις του φύλου και της σχεσιακής κατάστασης ως προς την Τυχαία Έκθεση και Διέγερση από Πορνογραφία (στο εξής **TEΔΠ**) (Πίνακας 26). Φάνηκε πως οι δυο επιδράσεις δεν αλληλεπιδρούν αλλά μόνο η επίδραση του φύλου είναι στατιστικώς σημαντική ($F_{1,421} = 24,53, p < 0,001, \eta^2 = 0,06$), με αφαίρεση της επίδρασης του Κοινωνικά Επιθυμητού ($F_{1,421} = 7,86, p < 0,01, \eta^2 = 0,02$). Συγκεκριμένα, οι άνδρες ($M = 2,56, SE = 0,16$) εκτέθηκαν τυχαία σε πορνογραφία και διεγέρθηκαν από αυτήν περισσότερο από τις γυναίκες ($M = 1,57, SE = 0,12$).

Πίνακας 26

Παραμετρική Διμεταβλητή Ανάλυση Συνδιακύμανσης της Τυχαίας Έκθεσης και Διέγερσης για την Αλληλεπίδραση του Φύλου και της Σχεσιακής Κατάστασης με Έλεγχο της Συνεπίδρασης του Κοινωνικά Επιθυμητού

Πηγές Διασποράς	SS III	df	MS	F	η^2
Κοινωνικά Επιθυμητό (συμμεταβλητή)	26,39	1	26,39	7,86**	0,02
Φύλο	82,40	1	82,40	24,53***	0,06
Σχεσιακή Κατάσταση	8,08	2	4,04	1,20	0,01
Αλληλεπίδραση	10,68	2	5,34	1,59	0,01
Εντός Ομάδων	1414,01	421	3,36		

Σημείωση. ** $p < 0,01$. *** $p < 0,001$

Σκόπιμη Έκθεση και Διέγερση από Πορνογραφία κατά Σχεσιακή κατάσταση και κατά Φύλο. Στο ίδιο περίπου μοτίβο, η αλληλεπίδραση των ομαδοποιήσεων στην περίπτωση της Σκόπιμης Έκθεσης και Διέγερσης από Πορνογραφία (στο εξής **ΣΕΔΠ**) δεν ήταν στατιστικώς σημαντική (Πίνακας 27), ωστόσο οι κύριες επιδράσεις του φύλου ($F_{1,421} = 36,56, p < 0,001, \eta^2 = 0,08$) και της σχεσιακής κατάστασης ($F_{2,421} = 9,64, p < 0,001, \eta^2 = 0,04$). Αφαιρέθηκε πάλι η επίδραση του Κοινωνικά Επιθυμητού ($F_{1,421} = 13,29, p < 0,001, \eta^2 = 0,03$). Εδώ, φάνηκε πως οι άνδρες ($M = 4,18, SE = 0,16$) εκτέθηκαν σκόπιμα σε πορνογραφία και διεγέρθηκαν από αυτήν πολύ περισσότερο από τις γυναίκες ($M = 2,96, SE = 0,12$). Παράλληλα, άτομα δίχως σταθερή σχέση ($M = 3,72, SE = 0,15$) αλλά και άτομα με σταθερή σχέση δίχως σύμφωνο συμβίωσης ($M = 4,01, SE = 0,16$) είχαν μεγαλύτερο μέσο όρο από άτομα με σύμφωνο συμβίωσης ή γάμο ($M = 2,90, SE = 0,22$), στη Σκόπιμη Έκθεση και Διέγερση από Πορνογραφία.

Πίνακας 27

Παραμετρική Διμεταβλητή Ανάλυση Συνδιακύμανσης της Σκόπιμης Έκθεσης και Διέγερσης για την Επίδραση του Φύλου και της Σχεσιακής Κατάστασης με Έλεγχο της Συνεπίδρασης του Κοινωνικά Επιθυμητού

Πηγές Διασποράς	SS III	df	MS	F	η^2
Κοινωνικά Επιθυμητό (συμμεταβλητή)	45,82	1	45,82	13,29***	0,03
Φύλο	126,01	1	126,01	36,56***	0,08
Σχεσιακή Κατάσταση	66,43	2	33,21	9,64***	0,04
Αλληλεπίδραση	10,09	2	5,05	1,46	0,01
Εντός Ομάδων	1451,02	421	3,45		

Σημείωση. *** $p < 0,001$

Μονοπαραγοντικές Ανάλυσεις Συνδιακύμανσης για τις Διαστάσεις Κατανάλωσης Πορνογραφίας κατά Τόπο Κατοικίας (με Συμμεταβλητή την Τάση για το Κοινωνικά Επιθυμητό)

Συχνότητα Κατανάλωσης Πορνογραφίας κατά Τόπο Κατοικίας. Στην τελευταία ομάδα αναλύσεων συνδιασποράς, εξετάστηκε η επίδραση του τόπου κατοικίας στις διαστάσεις ΚΠ. Στην περίπτωση της ΣΚΠ (Πίνακας 28), φάνηκε πως οι ομαδοποιήσεις του τόπου κατοικίας διέφεραν συστηματικά μεταξύ τους ($F_{2,444} = 7,60, p < 0,001, \eta^2 = 0,03$), κατόπιν αφαίρεσης της επίδρασης του Κοινωνικά Επιθυμητού ($F_{1,444} = 8,32, p < 0,01, \eta^2 = 0,02$). Στην περίπτωση αυτή, οι συμμετέχοντες από μεγάλα αστικά κέντρα ($M = 2,02, SE = 0,07$) έβλεπαν πορνό σε μεγαλύτερη συχνότητα σε σχέση από άτομα που κατοικούσαν σε χωριά και κωμοπόλεις ($M = 1,27, SD = 0,18$).

Πίνακας 28

Παραμετρική Μονομεταβλητή Ανάλυση Συνδιακύμανσης της Συχνότητας Θέαςης Πορνογραφίας για την Επίδραση του Τόπου Κατοικίας με Έλεγχο της Συνεπίδρασης του Κοινωνικά Επιθυμητού

Πηγές Διασποράς	SS II	df	MS	F	η^2
Κοινωνικά Επιθυμητό (συμμεταβλητή)	15,82	1	15,82	8,32**	0,02
Τόπος Κατοικίας	28,87	2	14,44	7,60***	0,03

Σημείωση. * $p < 0,05$. *** $p < 0,001$

Διάρκεια Κατανάλωσης Πορνογραφίας κατά Τόπο Κατοικίας. Διαφορές μεταξύ των ομάδων του τόπου κατοικίας βρέθηκαν και στην περίπτωση της ΔΚΠ (Πίνακας 29) καθώς $F_{2,444} = 7,93, p < 0,001$ ($\eta^2 = 0,03$), ενώ η μέτρηση του Κοινωνικά Επιθυμητού φάνηκε πως δεν συνεπιδρά συστηματικά. Ουσιαστικά, άτομα από μεγάλα αστικά κέντρα ($M = 2,39, SE = 0,06$) έβλεπαν πορνό για μεγαλύτερη διάρκεια σε σχέση με άτομα από χωριά ή κωμοπόλεις ($M = 1,77, SE = 0,15$).

Πίνακας 29

Παραμετρική Μονομεταβλητή Ανάλυση Συνδιακύμανσης της Διάρκειας Θέασης Πορνογραφίας για την Επίδραση του Τόπου Κατοικίας με Έλεγχο της Συνεπίδρασης του Κοινωνικά Επιθυμητού

Πηγές Διασποράς	SS II	df	MS	F	η^2
Κοινωνικά Επιθυμητό (συμμεταβλητή)	2,25	1	2,25	1,79	0,00
Τόπος Κατοικίας	19,88	2	9,94	7,93***	0,03
Εντός Ομάδων	556,83	444	1,25		

Σημείωση. *** $p < 0,001$

Τυχαία Έκθεση και Διέγερση από Πορνογραφία κατά Τόπο Κατοικίας. Τέλος, στους τομείς Έκθεσης και Διέγερσης από Πορνογραφία, η ΤΕΔΠ δεν φαίνεται να είναι συστηματικά διαφορετική στις τρεις ομάδες τόπου κατοικίας (Πίνακας 30), με συστηματική τη συνεπίδραση του Κοινωνικά Επιθυμητού ($F_{1,444} = 7,92, p < 0,01, \eta^2 = 0,02$).

Πίνακας 30

Παραμετρική Μονομεταβλητή Ανάλυση Συνδιακύμανσης της Τυχαίας Έκθεσης και Διέγερσης για την Επίδραση του Τόπου Κατοικίας με Έλεγχο της Συνεπίδρασης του Κοινωνικά Επιθυμητού

Πηγές Διασποράς	SS II	df	MS	F	η^2
Κοινωνικά Επιθυμητό(συμμεταβλητή)	28,16	1	28,16	7,92**	0,02
Τόπος Κατοικίας	14,06	2	7,03	1,98	0,01
Εντός Ομάδων	1579,28	444	3,56		

Σημείωση. ** $p < 0,01$. *** $p < 0,001$.

Σκόπιμη Έκθεση και Διέγερση από Πορνογραφία κατά Τόπο Κατοικίας. Από την άλλη, (βλ. Πίνακα 31) οι τόποι κατοικίας διαφέρουν ως προς τη ΣΕΔΠ ($F_{2,444} = 17,79, p < 0,001, \eta^2 = 0,07$), με το Κοινωνικά Επιθυμητό να συνεπιδρά συστηματικά ($F_{1,444} = 17,26, p < 0,001, \eta^2 = 0,04$). Εν προκειμένω, άτομα από μεγάλα αστικά κέντρα ($M = 3,77, SE = 0,10$)

εκτέθηκαν σκόπιμα σε πορνογραφία και διεγέρθηκαν από αυτή πολύ περισσότερο από άτομα από χωριά ή κωμοπόλεις ($M = 2,25$, $SD = 0,25$).

Πίνακας 31

Παραμετρική Μονομεταβλητή Ανάλυση Συνδιακύμανσης της Σκόπιμης Έκθεσης και Διέγερσης για την Επίδραση του Τόπου Κατοικίας με Έλεγχο της Συνεπίδρασης του Κοινωνικά Επιθυμητού

Πηγές Διασποράς	SS Π	df	MS	F	η^2
Κοινωνικά Επιθυμητό (συμμεταβλητή)	62,97	1	62,97	17,26***	0,04
Τόπος Κατοικίας	129,81	2	64,90	17,79***	0,07
Εντός Ομάδων	1619,89	444	3,65		

Σημείωση. *** $p < 0,001$

Αναλύσεις Παλινδρόμησης

Διενεργήθηκε ένα σύνολο πέντε αναλύσεων πολλαπλής παλινδρόμησης, με εξαρτημένες μεταβλητές τη Συχνότητα Κατανάλωσης (ΣΚΠ), τη Διάρκεια Κατανάλωσης (ΔΚΠ), την Τυχαία Έκθεση και Διέγερση από Πορνογραφία (ΤΕΔΠ), τη Σκόπιμη Έκθεση και Διέγερση (ΣΕΔΠ), και τη μέτρηση Συνολικής Κατανάλωσης Πορνογραφίας (ΚΠ). Στο γραμμικό μοντέλο συμμετείχαν ως ανεξάρτητες μεταβλητές η Σφοδρή Επιθυμία Θέαςης (ΣΕΘΠ), η Σεξουαλική Ονειροπόληση (ΣΟ) και η μέτρηση Κοινωνικοοικονομικού Επιπέδου (ΚΟΕ). Πρόκειται για γραμμικά μοντέλα καθώς υποτίθεται πως οι μετρήσεις έχουν γραμμική σχέση και, έτσι, εφαρμόστηκε η μέθοδος του πλήρους παλινδρομικού μοντέλου (Enter) που θέτει όλες τις προβλεπτικές μετρήσεις εντός ενός παλινδρομικού υποδείγματος, καθώς δεν στηριχθήκαμε πάνω σε ένα θεωρητικό πλαίσιο που να επιβάλλει τη διαδοχική τοποθέτηση των μεταβλητών στο υπόδειγμα κατά συγκεκριμένη σειρά. Τα αποτελέσματα συγκεντρώνονται στον Πίνακα 32.

Το γραμμικό μοντέλο με το μεγαλύτερο δείκτη αποδιδόμενης διασποράς είναι αυτό που προβλέπει τη ΣΚΠ ($R^2 = 0,32$), ερμηνεύοντας το 32% της συνολικής διασποράς, και αυτό με το μικρότερο δείκτη αυτό που προβλέπει θετικά την ΤΕΔΠ ($R^2 = 0,11$),

ερμηνεύοντας το 11% της διασποράς. Εν γένει οι δείκτες προσδιοριστίας μπορούν να θεωρηθούν μικροί έως μέτριοι για τα χαρακτηριστικά των δεδομένων.

Τη ΣΚΠ ($R^2 = 0,32$) προβλέπουν η ΣΕΘΠ, η ΣΟ, και το ΚΟΕ. Φαίνεται από τους τυποποιημένους συντελεστές β όσο αυξάνονται η ΣΕΘΠ και η ΣΟ, η Συχνότητα αυξάνεται, ενώ όσο αυξάνεται το ΚΟΕ, η Συχνότητα μειώνεται. Η συμβολή της ΣΕΘΠ είναι η ισχυρότερη στο μοντέλο.

Παράλληλα, στην περίπτωση της ΔΚΠ, οι συμμετέχουσες μεταβλητές ερμηνεύουν το 19% της διασποράς. Ωστόσο, στατιστικώς σημαντική συμβολή έχουν η ΣΕΘΠ ($\beta = 4,68, p < 0,001$) και το ΚΟΕ ($\beta = -2,38, p < 0,05$), γεγονός που σημαίνει πως όσο αυξάνεται η ΣΕΘΠ τόσο αυξάνεται η Διάρκεια, ενώ όσο αυξάνεται το ΚΟΕ, τόσο μειώνεται η Διάρκεια.

Στη συνέχεια, η ΤΕΔΠ προβλέπεται από τις μεταβλητές στο μοντέλο που ερμηνεύει το 11% της συνολικής διακύμανσης, και συστηματικά στην πρόβλεψη συνεισφέρουν πάλι η ΣΕΘΠ ($\beta = 8,65, p < 0,001$) και η ΣΟ ($\beta = 3,30, p < 0,001$), και όπως φαίνεται από το πρόσημο του συντελεστή β , όσο αυξάνονται αυτές οι μεταβλητές, τόσο αυξάνεται η ΤΕΔΠ.

Στην τελευταία διάσταση της ΚΠ, τη ΣΕΔΠ από Πορνογραφία, το μοντέλο ερμηνεύει το 24% της διασποράς. Στατιστικώς σημαντική συνεισφορά έχουν πάλι ΣΕΘΠ και η ΣΟ, και, όπως διαπιστώνεται από τους συντελεστές β , όσο αυξάνονται οι μεταβλητές τόσο αυξάνεται η ΣΕΔΠ.

Καθώς θεωρητικά υποστηρίζεται η συνύπαρξη ενός παράγοντα ΚΠ, μαζί με τις τέσσερις διαστάσεις, υπολογίστηκε και η πρόβλεψη της Συνολικής Κατανάλωσης, και το μοντέλο σε αυτή την περίπτωση ερμηνεύει το 30% της διακύμανσης. Για άλλη μια φορά, στατιστικώς σημαντική συνεισφορά έχουν πάλι η ΣΕΘΠ και η ΣΟ, και, όπως διαπιστώνεται από τους συντελεστές β , όσο αυξάνονται οι μεταβλητές τόσο αυξάνεται η ΚΠ.

Πίνακας 32

Αναλύσεις Πολλαπλής Παλινδρόμησης (μέθοδος Enter) με Μεταβλητές Πρόβλεψης τις Διαστάσεις Κατανάλωσης Πορνογραφίας και Ανεξάρτητες Μεταβλητές τη Σφοδρή Επιθυμία Θέαςης, τη Σεξουαλική Ονειροπόληση και το Κοινωνικοοικονομικό Επίπεδο

	<i>F</i>	Adjusted <i>R</i> ²	<i>b</i>	Τυπικό Σφάλμα	β	<i>t</i>
<i>Πρόβλεψη της Συχνότητας Κατανάλωσης</i>						
Σημείο Τομής			0,80	0,44		1,82
Σφοδρή Επιθυμία			0,71	0,06	0,50	11,73***
Σεξουαλική Ονειροπόληση	70,29***	0,32	0,01	0,01	0,09	2,17*
Κοινωνικοοικονομικό Επίπεδο (IQ-scores)			-0,01	0,00	-0,10	-2,68***
<i>Πρόβλεψη της Διάρκειας Κατανάλωσης</i>						
Σημείο Τομής			1,80	0,38		4,68***
Σφοδρή Επιθυμία			0,46	0,05	0,40	8,65***
Σεξουαλική Ονειροπόληση	37,02***	0,19	0,01	0,01	0,05	1,09
Κοινωνικοοικονομικό Επίπεδο (IQ-scores)			-0,01	0,00	-0,10	-2,38*
<i>Πρόβλεψη της Τυχαίας Έκθεσης-Διέγερσης</i>						
Σημείο Τομής			-0,46	0,68		-0,68
Σφοδρή Επιθυμία			0,46	0,09	0,24	4,92***
Σεξουαλική Ονειροπόληση	19,33***	0,11	0,03	0,01	0,16	3,30**
Κοινωνικοοικονομικό Επίπεδο (IQ-scores)			0,00	0,01	0,02	0,47
<i>Πρόβλεψη της Σκόπιμης Έκθεσης-Διέγερσης</i>						
Σημείο Τομής			0,38	0,67		0,56
Σφοδρή Επιθυμία			0,79	0,09	0,39	8,53***
Σεξουαλική Ονειροπόληση	47,85***	0,24	0,04	0,01	0,19	4,15***
Κοινωνικοοικονομικό Επίπεδο (IQ-scores)			0,00	0,01	0,00	0,04
<i>Πρόβλεψη της Συνολικής Κατανάλωσης Πορνογραφίας</i>						
Σημείο Τομής			0,36	0,44		0,82
Σφοδρή Επιθυμία			0,61	0,06	0,44	10,08***
Σεξουαλική Ονειροπόληση	64,11***	0,30	0,03	0,01	0,19	4,46***
Κοινωνικοοικονομικό Επίπεδο (IQ-scores)			0,00	0,00	-0,02	-0,44

Σημείωση. *p <0,05. **p<0,01. ***p <0,001

Μοντελοποίηση Δομικών Εξισώσεων και Διερεύνηση Διαμεσολαβητικής Επίδρασης Μοντέλο Δομικών Εξισώσεων Παλινδρομικού Τύπου

Τα ευρήματα των αναλύσεων παλινδρόμησης που παρατέθηκαν επιτρέπουν να διερευνηθεί περισσότερο η δυνατότητα τοποθέτησης των εμπλεκόμενων μετρήσεων σε ένα δομικό μοντέλο που να τοποθετεί ως «ανεξάρτητη» μεταβλητή τη ΣΕΘΠ και ως «εξαρτημένη» μεταβλητή μια θεωρητική έκφραση των τεσσάρων διαστάσεων ΚΠ. Η ΣΟ θα τοποθετηθεί μεταξύ των δυο αυτών μεταβλητών ώστε να διερευνηθεί, στη συνέχεια, η ύπαρξη επίδρασής της ως διαμεσολαβούσας μεταβλητής. Τα περαιτέρω ευρήματα πρέπει να ληφθούν υπόψη με την πρόσθετη επιφύλαξη του συγχρονικού (cross-sectional) χαρακτήρα αυτής της μελέτης, καθώς δεν είναι δυνατό να εντοπιστεί με ακρίβεια η χρονική επενέργεια μεταξύ των μεταβλητών. Η οποιαδήποτε υπόνοια «αιτιακής σχέσης» μεταξύ των θεωρητικών μεταβλητών παραμένει επισφαλής. Κατ' ουσίαν, η μοντελοποίηση αυτή διερευνάται ως πρώτη αδρή απόπειρα τοποθέτησης των εν λόγω μεταβλητών σε δομική σύνδεση μεταξύ τους, ώστε να εμπεδωθεί καλύτερα η δυνατότητα διερεύνησης περαιτέρω διαμεσολαβητικών επιδράσεων, στη συνέχεια.

Δείκτες Αποδοχής του Μοντέλου

Διενεργήθηκε Μοντελοποίηση Δομικών Εξισώσεων Παλινδρομικού Τύπου μέσω της συνάρτησης κώδικα *lavaan* του λογισμικού R. Στον Πίνακα 33 παρατίθενται οι βασικοί δείκτες σύγκλισης του μοντέλου, και στον Πίνακα 34 οι εκτιμήσεις των παραμέτρων και οι δείκτες αποδιδόμενης διακύμανσης των επιμέρους παλινδρομικών αναλύσεων. Το Σχήμα 1 συνιστά μια οπτικοποίηση του μοντέλου, μέσω της συνάρτησης *tidySEM*.

Εξετάζοντας τους Δείκτες Σύγκλισης, φαίνεται πως το κριτήριο χ^2 , που ως στατιστικά σημαντικό, απορρίπτει τη μηδενική υπόθεση της τέλει σύγκλισης, μολονότι ο λόγος χ^2/df είναι ικανοποιητικός. Εντούτοις, σημειώνεται πως το κριτήριο χ^2 είναι αρκετά ευαίσθητο στο μέγεθος του δείγματος ($N = 451$). Ωστόσο, δείκτες όπως ο Tucker Lewis

Index (TLI) και ο Comparative Fit Index (CFI), αμφότεροι μεγαλύτεροι του 0,90, καταδεικνύουν αντίστοιχα τη βελτίωση του μοντέλου και την ικανοποιητική απόκλιση από το μηδενικό υπόδειγμα. Από την άλλη, ο δείκτης Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA), αν και στατιστικά ασήμαντος, είναι υψηλότερος από τον ιδεατό ουδό του 0,06, επομένως οριακά μη αποδεκτός (0,078), αλλά ο δείκτης Standardized Root Mean Square Residual (SRMR) είναι αποδεκτός. Μπορεί να υποστηριχθεί πως η σύγκλιση πλησιάζει την επάρκεια, ωστόσο οποιαδήποτε ερμηνευτική πρέπει να γίνει με επιφύλαξη.

Πίνακας 33

Δείκτες Σύγκλισης του Μοντέλου

$\chi^2 (df)$	p	χ^2/df	CFI	TLI	AIC	BIC	RMSEA	SRMR
29,76	<0,001	3,72	0,972	0,948	6932,86	6945,056	0,078	0,032

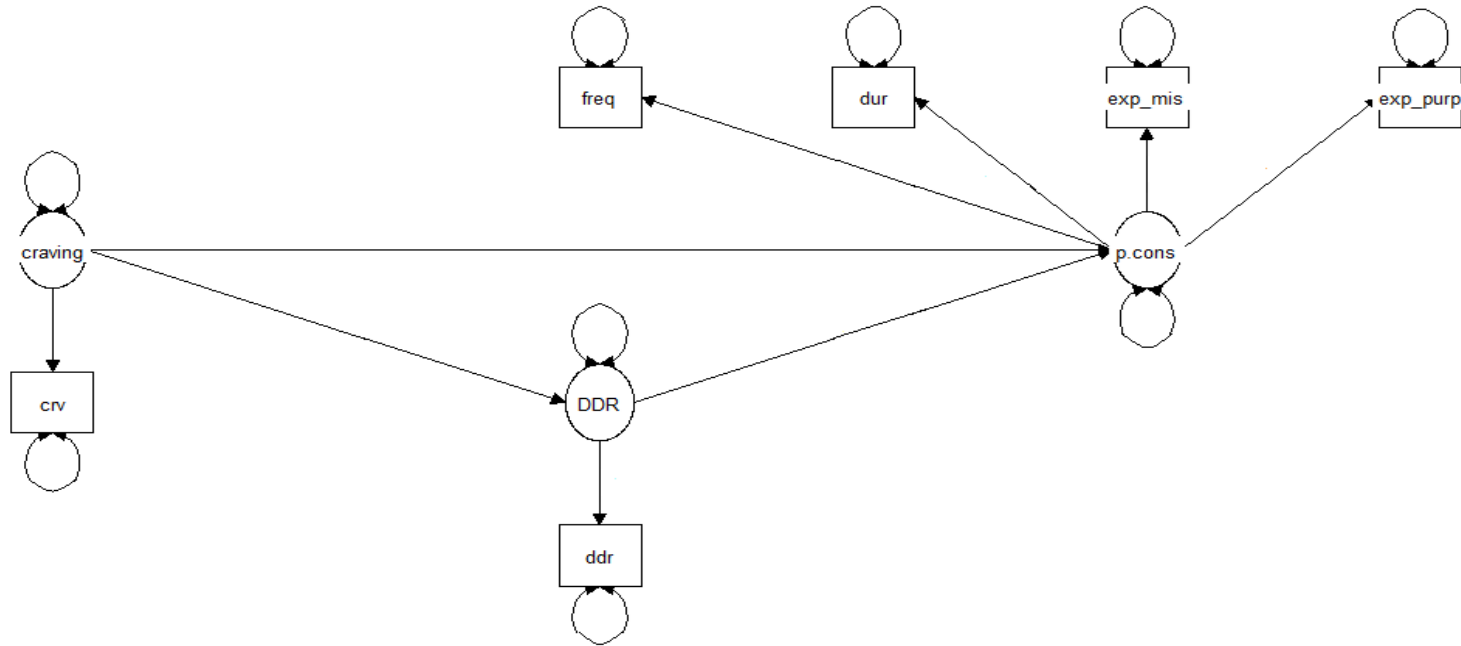
Παράμετροι του Εξεταζόμενου Μοντέλου

Ο Πίνακας 34 περιλαμβάνει τις τιμές των Παραμέτρων και Σταθμισμένων Παραμέτρων, αλλά και της αποδιδόμενης διασποράς των επιμέρους παλινδρομικών υποδειγμάτων. Φαίνεται πως οι επιμέρους παρατηρούμενες μεταβλητές αποδίδονται ικανοποιητικά στις αντίστοιχες θεωρητικές (Θ), με λιγότερο ισχυρές συνδέσεις αυτές της ΔΚΠ και της ΤΕΔΠ με τη θεωρητική μεταβλητή της ΚΠ. Σε επίπεδο παλινδρομήσεων μεταξύ των θεωρητικών μεταβλητών, φαίνεται πως μπορούν να υποστηριχθούν οι «αιτιακές» σχέσεις μεταξύ τους: πιο ισχυρές είναι οι σχέσεις της ΣΕΘΠ στη ΣΟ και στην ΚΠ.

Σχήμα 1

Σχηματική Απεικόνιση του Εξεταζόμενου Μοντέλου

Σημείωση. Το γράφημα απεικονίζει τις παρατηρούμενες μεταβλητές με παραλληλόγραμμα, τις θεωρητικές μεταβλητές με ελλείψεις, και τις παλινδρομικές διαδρομές με βέλη. Τα σφάλματα απεικονίζονται με κυκλικό βέλος διπλής κατεύθυνσης. Οι επεξηγήσεις των συντομογραφιών μπορούν να βρεθούν στον Πίνακα 34.

Πίνακας 34

Εκτιμήσεις Παραμέτρων και Αποδιδόμενη Διασπορά για τις Διαστάσεις των Θεωρητικών Μεταβλητών και για τις Παλινδρομήσεις του Μοντέλου

Λανθάνουσες (Θ) και Παρατηρούμενες Μεταβλητές	Παράμετροι	Σταθμισμένες Παράμετροι	R ²
~ Craving			
Σφοδρή Επιθυμία Θεάσης (crv)	1,000	1,000***	1,000
~ Daydreaming (DDR)			
Σεξουαλική Ονειροπόληση (ddr)	1,000	1,000***	1,000
~ Porn Consumption (p.cons)			
Συχνότητα Κατανάλωσης (freq)	1,000	0,813***	0,662
Διάρκεια Κατανάλωσης (dur)	0,718	0,584***	0,341
Τυχαία Έκθεση και Διέγερση (exp_mis)	0,605	0,492***	0,243
Σκόπιμη Έκθεση και Διέγερση (exp_purp)	0,976	0,794***	0,631
Παλινδρομήσεις			
→ Daydreaming (DDR)			
Craving	0,410	0,410***	0,168
→ Porn Consumption (p.cons)			
Craving	0,465	0,572***	0,439
Daydreaming (DDR)	0,142	0,174***	

Σημείωση. *** $p < 0,001$

Στη συνέχεια διενεργήθηκαν αναλύσεις διαμεσολάβησης ώστε να ελεγχθεί εάν η σχέση μεταξύ ΣΕΘΠ και ΚΠ διαμεσολαβείται από τη ΣΟ, εν είδει μηχανισμού γνωστικής διαμεσολάβησης της κινητήριας ώσης. Συγκεκριμένα, έγιναν πέντε αναλύσεις διαμεσολάβησης, τέσσερις με μεταβλητή-αποτέλεσμα (output variable – Y) τις τέσσερις διαστάσεις κατανάλωσης πορνογραφίας, και μια με μεταβλητή-αποτέλεσμα τη θεωρητικώς αναμενόμενη Συνολική Κατανάλωση. Ως προβλεπτική μεταβλητή (predictor variable – X) τοποθετήθηκε η ΣΕΘΠ, και ως διαμεσολαβητική μεταβλητή (mediator variable – M) η ΣΟ.

Πίνακας 35

Συνολικές Άμεσες και Έμμεσες Επιδράσεις για κάθε Μοντέλο Διαδρομών

Διαδρομές	Συνολική Επίδραση της X στην Y			Άμεση Επίδραση της X στην Y			Έμμεση Επίδραση της X στην Y δια της M			95% CI	
	St.Est.	S.E.	z	St.Est.	S.E.	z	St.Est.	S.E.	z	Κάτω	Άνω
crv → ddr → freq	0,549	0,056	13,965***	0,510	0,061	11,894***	0,039	0,026	2,173*	0,005	0,106
crv → ddr → dur	0,432	0,049	10,172***	0,410	0,053	8,823***	0,022	0,022	1,137	-0,018	0,068
crv → ddr → exp_mis	0,305	0,086	6,800***	0,239	0,093	4,923***	0,066	0,040	3,122**	0,047	0,206
crv → ddr → exp_purp	0,462	0,085	11,074***	0,386	0,092	8,585***	0,077	0,041	3,823***	0,077	0,283
crv → ddr → t.cons	0,519	0,056	12,894***	0,440	0,061	10,183***	0,079	0,027	4,060***	0,058	0,165

Σημείωση. * $p < 0,05$. ** $p < 0,01$. *** $p < 0,001$. St.Est: Σταθμισμένη Εκτίμηση (Standardized Estimate). 95% CI: Διαστήματα Εμπιστοσύνης στο Επίπεδο 95% (95% Confidence Intervals). crv: Σφοδρή Επιθυμία Θέαςης Πορνογραφίας (Craving). ddr: Σεξουαλική Ονειροπόληση (Sexual Daydreaming). freq: Συχνότητα Κατανάλωσης Πορνογραφίας (Frequency). dur: Διάρκεια Κατανάλωσης Πορνογραφίας (Duration). exp_mis: Τυχαία Έκθεση και Διέγερση. exp_purp: Σκόπιμη Έκθεση και Διέγερση. t.cons: Συνολική Κατανάλωση Πορνογραφίας.

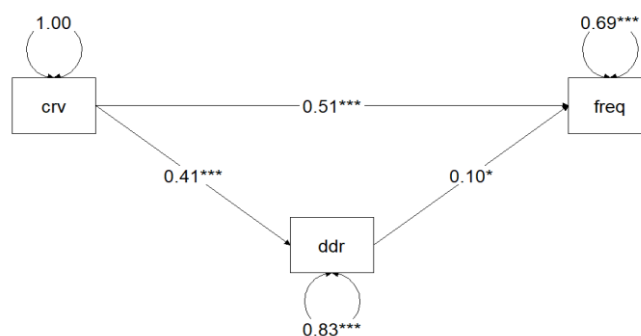
Φυσικά, σημειώνεται πως βασικό πρόσκομμα της ανάλυσης αυτής είναι η μη ξεκάθαρη – και ως εκ τούτου αυθαίρετα οριζόμενη – χρονική επενέργεια των εμπλεκόμενων μεταβλητών. Οι αναλύσεις έγιναν μέσω της συνάρτησης κώδικα *lavaan* του λογισμικού R και διασταυρώθηκαν, χάριν αξιοπιστίας, με τις αντίστοιχες του κώδικα μακροεντολών PROCESS v. 4.1. του Hayes (2022) για το SPSS. Και στα δυο περιβάλλοντα, συμπεριλήφθηκε ο υπολογισμός των διαστημάτων εμπιστοσύνης, ιδίως για τον προσδιορισμό της στατιστικής σημαντικότητας της έμμεσης επίδρασης. Ο Πίνακας 35 συγκεντρώνει τις Σταθμισμένες Εκτιμήσεις με τη στατιστική τους σημαντικότητα και τα Τυπικά Σφάλματα για τις Συνολικές, Άμεσες και Έμμεσες Επιδράσεις, και τα Διαστήματα Εμπιστοσύνης των Έμμεσων Επιδράσεων για κάθε εξεταζόμενη διαδρομή.

Διαμεσολάβηση της Σχέσης ΣΚΠ και ΣΕΘΠ από τη ΣΟ

Στην περίπτωση της ΣΚΠ ως μεταβλητής-στόχου, παρατηρείται τόσο στατιστικώς σημαντική άμεση επίδραση της ΣΕΘΠ (St.Est = 0,510, $p < 0,001$) όσο και έμμεση επίδρασή της μέσω της διαμεσολάβησης της ΣΟ (St.Est = 0,039, CI = 0,005 - 0,106). Έτσι, η ΣΟ διαμεσολαβεί μερικώς μεταξύ της ΣΕΘΠ και της ΣΚΠ (Σχήμα 2).

Σχήμα 2

Μοντέλο Διαμεσολάβησης μεταξύ της Σφοδρής Επιθυμίας Θέαςης Πορνογραφίας, της Σεξουαλικής Ονειροπόλησης και της Συχνότητας Κατανάλωσης Πορνογραφίας

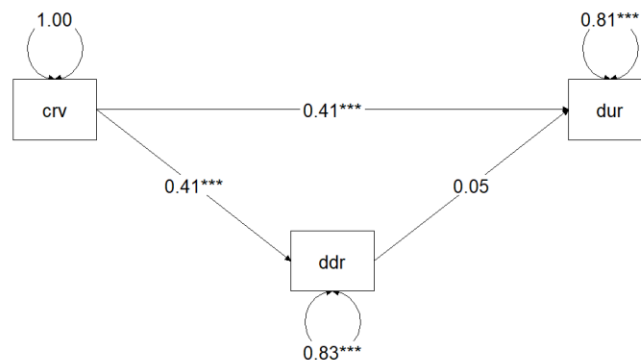
Διαμεσολάβηση της Σχέσης ΔΚΠ και ΣΕΘΠ από τη ΣΟ

Παράλληλα, αξιολογήθηκε ο διαμεσολαβητικός ρόλος της ΣΟ στη σχέση ΣΕΘΠ και ΔΚΠ. Τα αποτελέσματα έδειξαν μια στατιστικώς σημαντική άμεση επίδραση (St.Est = 0,410, $p < 0,001$), αλλά μια ασήμαντη έμμεση επίδραση (St.Est = 0,022, CI = -0,018 - 0,068).

Επομένως η ΣΟ δεν διαμεσολαβεί στην εξεταζόμενη σχέση (Σχήμα 3).

Σχήμα 3

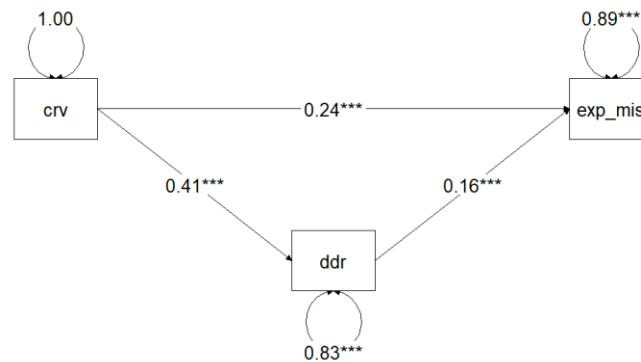
Μοντέλο Διαμεσολάβησης μεταξύ της Σφοδρής Επιθυμίας Θέαςης Πορνογραφίας, της Σεξουαλικής Ονειροπόλησης και της Διάρκειας Κατανάλωσης Πορνογραφίας

Διαμεσολάβηση της Σχέσης ΤΕΔΠ και ΣΕΘΠ από τη ΣΟ

Επίσης, αξιολογήθηκε ο διαμεσολαβητικός ρόλος της ΣΟ στη σχέση ΣΕΘΠ και ΤΕΔΠ. Βρέθηκε τόσο μια στατιστικώς σημαντική άμεση επίδραση (St.Est = 0,239, $p < 0,001$) όσο και μια σημαντική έμμεση επίδραση (St.Est = 0,066, CI = 0,047 - 0,206). Έτσι, φαίνεται πως η ΣΟ λειτουργεί μερικώς διαμεσολαβητικά μεταξύ της ΣΕΘΠ και ΤΕΔΠ (Σχήμα 4).

Σχήμα 4

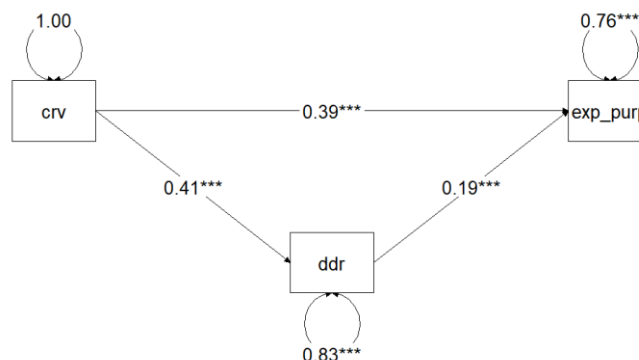
Μοντέλο Διαμεσολάβησης μεταξύ της Σφοδρής Επιθυμίας Θέαςης Πορνογραφίας, της Σεξουαλικής Ονειροπόλησης και της Τυχαίας Έκθεσης και Διέγερσης από Πορνογραφία

Διαμεσολάβηση της Σχέσης ΣΕΔΠ και ΣΕΘΠ από τη ΣΟ

Εκτός αυτών, διερευνήθηκε ο διαμεσολαβητικός ρόλος της ΣΟ στη σχέση ΣΕΘΠ και ΣΕΔΠ. Τα αποτελέσματα έδειξαν μια στατιστικώς σημαντική άμεση επίδραση (St.Est = 0,386, $p < 0,001$) όσο και μια σημαντική έμμεση επίδραση (St.Est = 0,077, $CI = 0,077 - 0,283$). Ως εκ τούτου, υποστηρίζεται πως η ΣΟ λειτουργεί μερικώς διαμεσολαβητικά μεταξύ της ΣΕΘΠ και της ΣΕΔΠ (Σχήμα 5).

Σχήμα 5

Μοντέλο Διαμεσολάβησης μεταξύ της Σφοδρής Επιθυμίας Θέαςης Πορνογραφίας, της Σεξουαλικής Ονειροπόλησης και της Σκόπιμης Έκθεσης και Διέγερσης από Πορνογραφία

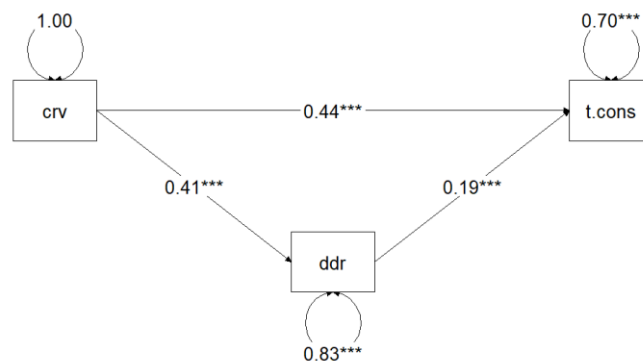

Διαμεσολάβηση της Σχέσης ΚΠ και ΣΕΘΠ από τη ΣΟ

Τέλος, καθώς αναμένεται η ύπαρξη μιας συνολικής μέτρησης ΚΠ, εξετάστηκε ο διαμεσολαβητικός ρόλος της ΣΟ στη σχέση ΣΕΘΠ και ΚΠ. Η ανάλυση διαμεσολάβησης υπέδειξε πως πάλι εντοπίζεται τόσο μια στατιστικώς σημαντική άμεση επίδραση (St.Est = 0,440, $p < 0,001$) της όσο και μια σημαντική έμμεση επίδραση (St.Est = 0,079, CI = 0,058 - 0,165) της ΣΕΘΠ στη ΣΚ. Έτσι, υποστηρίζεται η ύπαρξη μερικής διαμεσολάβησης αυτής της σχέσης από τη ΣΟ (Σχήμα 6).

Σχήμα 6

Μοντέλο Διαμεσολάβησης μεταξύ της Σφοδρής Επιθυμίας Θέαςης Πορνογραφίας, της Σεξουαλικής Ονειροπόλησης και της Συνολικής Κατανάλωσης Πορνογραφίας

Σε αυτό το σημείο ολοκληρώνεται το πρώτο μέρος των Αποτελεσμάτων αυτής της μελέτης. Εν γένει, τα ευρήματα επιβεβαίωσαν τις υποθέσεις για τις διαφορές μεταξύ των ομαδοποιήσεων ως προς τις μεταβλητές ενδιαφέροντος. Μπορεί να σημειωθεί μάλιστα ότι οι μεταβλητές αυτές τοποθετήθηκαν σε ένα ικανοποιητικής σύγκλισης μοντέλο που αναδεικνύει τις προβλεπτικές σχέσεις μεταξύ τους. Τέλος, η ΣΟ φάνηκε να διαμεσολαβεί μεταξύ της ΣΕΘΠ και των διαστάσεων ΚΠ.

Η αυθαίρετη ομαδοποίηση αλλά και η υποαντιπροσώπευση κάθε ομάδας τύπου κατοικίας στις Αναλύσεις Διακύμανσης, δημιουργούν την ανάγκη για μια καλύτερη περιγραφική ομαδοποίηση των τύπων, ώστε να επιχειρηθούν νέες πολλαπλές συγκρίσεις. Αυτός είναι και ο στόχος του δεύτερου μέρους των Αποτελεσμάτων, το οποίο ακολουθεί.

Ομαδοποίηση των Συμμετεχόντων Βάσει Οικολογικών Δεικτών του Τόπου Κατοικίας και Σύγκρισή τους ως προς τις Μετρήσεις Πορνογραφίας

Στο μέρος αυτό των Αποτελεσμάτων θα παρατεθούν τα ευρήματα των στατιστικών μεθόδων ομαδοποίησης που αξιοποιήθηκαν για τη συσπείρωση των συμμετεχόντων, ώστε να διερευνηθούν οι διαφορές των εν λόγω ομάδων στις μεταβλητές ενδιαφέροντος.

Ακολουθήθηκε πολυμεταβλητή μέθοδος, καθώς ενεπλάκησαν τρεις αριθμητικές μετρήσεις ως μεταβλητές ομαδοποίησης. Το σχέδιο παρουσιάζεται με λεπτομέρειες ευθύς παρακάτω.

Σχεδιασμός και Προετοιμασία

Οι συμμετέχοντες ερωτήθηκαν ευθέως στο ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο για τον τόπο κατοικίας τους, με την παράκληση να τον σημειώσουν ως Πόλη και Δήμο, βάσει του προγράμματος διοικητικής διαίρεσης Κλεισθένης Ι (σε ισχύ από 1/9/2019). Σε περίπτωση που δεν ήθελαν να απαντήσουν, καλούνταν να συμπληρώσουν μια σειρά από ερωτήματα ώστε να εξαχθεί εμμέσως ένα σύνολο χαρακτηριστικών για τον τόπο κατοικίας τους. Λόγω, ωστόσο, του ανομοιογενούς χαρακτήρα των δεδομένων που έδωσε η εν λόγω διπλή μέθοδος, αποφασίστηκε να διατηρηθούν, ειδικά για την εξαγωγή του τόπου κατοικίας, μόνο όσοι συμμετέχοντες έδωσαν ακριβή απάντηση για το Δήμο Κατοικίας, και όσοι από όσους αποφάσισαν να απαντήσουν τις εναλλακτικές ερωτήσεις αλλά δήλωσαν πως κατοικούν είτε στο Μητροπολιτικό Κέντρο της Αθήνας είτε στη Θεσσαλονίκη. Επιλέχθηκαν εν τέλει $N_{\text{συμμ.}} = 397$ συμμετέχοντες.

Κατά συνέπεια, εντός των περιοχών που παρείχαν οι συμμετέχοντες αυτοί, επιχειρήθηκε αναγωγή επιμέρους συνοικιών στο Δήμο όπου εντάσσονται, ώστε να μπορεί να καταρτιστεί η συνοδός λίστα των εξαρτημένων οικολογικών μεταβλητών. Για παράδειγμα, άτομα που δήλωσαν ως τόπο κατοικίας «Αμπελόκηποι Αθηνών», «Ιλίσια», «Νέος Κόσμος» κ.λπ. θεωρήθηκε πως ανήκουν στο Δήμο Αθηναίων, καθώς αποδείχθηκε εξαιρετικά δύσκολη η εύρεση αξιόπιστων οικολογικών δεικτών σε επίπεδο συνοικιών ή χωριών. Ειδικά στην

περίπτωση του λεκανοπεδίου Αθηνών, έγινε προσπάθεια εξαγωγής των μετρήσεων από τον πλησιέστερο στον εκάστοτε δήμο μετεωρολογικό σταθμό της Εθνικής Μετεωρολογικής Υπηρεσίας [EMY] (2021) και από ξένες μετεωρολογικές υπηρεσίες (geotsy.com) Έτσι, το τελικό σύνολο παρατηρούμενων Δήμων Κατοικίας ήταν $N_{\text{δήμων}} = 73$.

Αξιοποιήθηκαν για κάθε έναν από τους ανωτέρω δήμους τρεις αριθμητικές μεταβλητές ως δείκτες για την ομαδοποίηση: (1) μέση θερμοκρασία το μήνα Ιανουάριο σε βαθμούς Κελσίου, (2) μέση βροχόπτωση το χρόνο (σε χιλιοστόμετρα υετού), και (3) πληθυσμός (σε κατοίκους) σύμφωνα με την πρόσφατη απογραφή (ΕΛΣΤΑΤ, 2021). Στο τέλος, κάθε συμμετέχων της ομαδοποίησης συνδέθηκε με μια τριάδα μετρήσεων, ανάλογα με το δήμο κατοικίας του, και η τεχνική της ομαδοποίησης εφαρμόστηκε στο σύνολο των συμμετεχόντων ανάλογα με αυτές τις μετρήσεις.

Πολυδιάστατη Γεωμετρική Βαθμονόμηση Ομοιοτήτων - ΠΓΒΟ (Multidimensional Scaling) σε Τρεις και Δυο Διαστάσεις

Η ΠΓΒΟ συνιστά πολυμεταβλητή μέθοδο ομαδοποίησης μετρήσεων (μεταβλητών-variables ή περιπτώσεων-cases), που βασίζεται στη χάραξη μετρικών σημείων μιας κλίμακας πάνω σε ένα καθοριζόμενο από τις εμπλεκόμενες μετρήσεις συνεχές. Τα δεδομένα προέρχονται από πίνακες ανομοιότητας (dissimilarity matrices), οι οποίοι εξάγονται από μετρήσεις εγγύτητας αποστάσεων των μετρήσεων μέσω της Ευκλείδειας μεθόδου (Μυλωνάς, 2018). Στην Ευκλείδεια μέθοδο υπολογισμού των αποστάσεων «η απόσταση [μεταξύ δύο ατόμων] είναι ίση με τη τετραγωνική ρίζα του αθροίσματος των τετραγώνων των διαφορών των μεταβλητών τους ανά δυο» (Νικολάου, 2019, σελ. 323). Η ανάλυση έγινε εξ' ολοκλήρου στο R, βάσει των συναρτήσεων `dist` για εύρεση των Ευκλειδείων αποστάσεων και `cmdscale` αρχικά για τη βαθμονόμηση των συμμετεχόντων ως cases σε τρεις διαστάσεις ($k = 3$). Παράλληλα, υπολογίστηκαν χρήσιμοι δείκτες για την επάρκεια σύγκλισης της τελικής επίλυσης. Συγκεκριμένα, πρόκειται για το δείκτη *stress*, βάσει αλγορίθμου του Μυλωνά

(2018, σελ. 421) επί της μεθόδου των Dawson (2015) και Takane et al. (1997), την αποδιδόμενη διασπορά (R^2) και το κριτήριο F με τη στατιστική του σημαντικότητα. Στην περίπτωση των τριών διαστάσεων, προέκυψε υπερσύγκλιση (over-fit) και, ως εκ τούτου, το υπόδειγμα επανυπολογίστηκε για δυο διαστάσεις ($k = 2$). Οι δείκτες και στις δυο περιπτώσεις παρατίθενται στον Πίνακα 36. Είναι φανερό πως η εικόνα των δεικτών για τις δυο διαστάσεις (κύκλος) παρουσιάζει πολύ ικανοποιητική σύγκλιση.

Πίνακας 36

Στατιστικό Κριτήριο F , Αποδιδόμενη Διασπορά και Δείκτης Stress για Δυο και Τρεις Διαστάσεις της ΠΓΒΟ

k	F	r^2	stress
3 (σφαίρα)	∞	1,00	2,33 ⁻¹⁵
2 (κύκλος)	1856777***	0,96	0,08

Σημείωση. *** $p < 0,001$

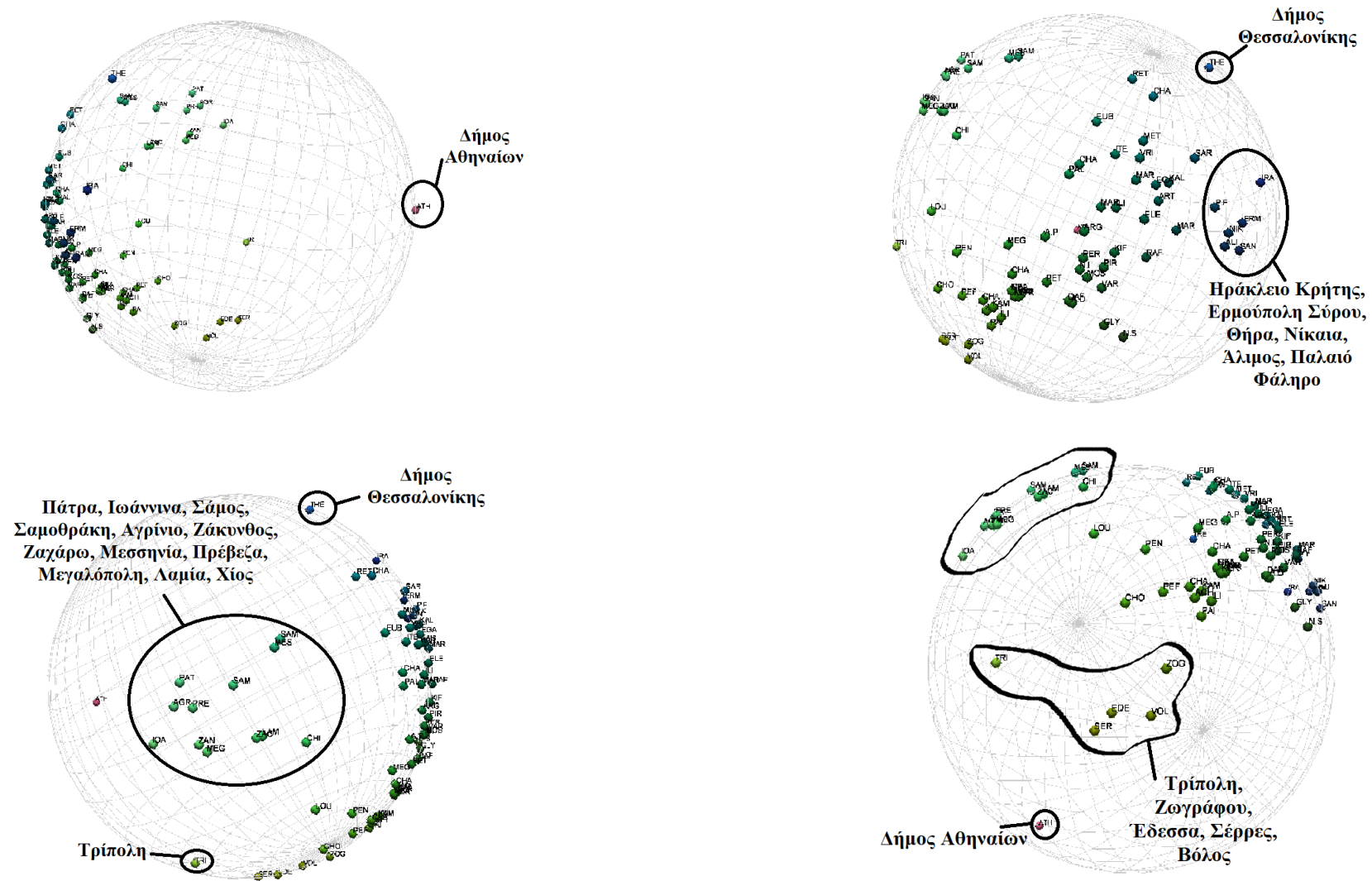
Επιχειρήθηκε η διαγραμματική απεικόνιση των συμμετεχόντων σε μια διαδραστικά περιστρεφόμενη σφαίρα, αλλά και σε κύκλο (περιφέρεια / «ισημερινός» της σφαίρας), μέσω του λογισμικού MDS-T Software. Σε αυτό το λογισμικό, οι καρτεσιανές τεταγμένες μετατρέπονται σε ακτίνια και μοίρες κατόπιν υπολογισμού της αντίστροφης συνάρτησης της εφαπτομένης και ορισμένων άλλων ποσοτήτων (Mylonas, 2009 · Papazoglou & Mylonas, 2017). Η ερμηνεία θα γίνει με βάση την επίλυση στον κύκλο (καθώς Stress < 0,15). Για αυτό, έγινε προσπάθεια εύρεσης του ουδού διαχωρισμού (cut-off score) των ομάδων, μέσω της διερευνητικής επιβεβαίωσης (exploratory confirmation), αφαιρώντας τη μεταβλητή του πληθυσμού, που παρουσίαζε μεγάλη ανομοιογένεια. Δεν υπήρξε σημαντική ερμηνευτική διαφοροποίηση κατόπιν της μεταβλητής του πληθυσμού, και έτσι διατηρήθηκε η αρχική επίλυση στις δυο διαστάσεις και με τις τρεις οικολογικές μεταβλητές. Στο Σχήμα 7, φαίνονται τέσσερις οπτικές γωνίες της σφαίρας απεικόνισης, και στο Σχήμα 8 οι

ομαδοποιήσεις πάνω στον κύκλο, όπως προέκυψαν από το λογισμικό. Οι ομάδες χαρακτηρίζονται από τα παρακάτω αδρά γνωρίσματα:

1. Η Ομάδα 1 ($N = 213$) αποτελείται από το Δήμο Αθηναίων, που χαρακτηρίζεται από μεγάλο πληθυσμό σε σχέση με τους υπόλοιπους δήμους της ανάλυσης.
2. Η Ομάδα 2 ($N = 35$) αποτελείται από τους δήμους Σερρών, Έδεσσας, Τρίπολης, Βόλου, Ιωαννιτών, Αγρινίου, Ζακύνθου, Μεγαλόπολης, Πατρέων, Ζωγράφου, Ζαχάρω, Χολαργού, Ανατολικής Σάμου, Λαμίας, Λουτρακίου-Περαχώρας-Αγίων Θεοδώρων, Χίου, Μεσσήνης, Πεύκης, Πεντέλης, και Σαμοθράκης. Οι περιοχές αυτές χαρακτηρίζονται από υψηλές βροχοπτώσεις και χαμηλές θερμοκρασίες, αλλά και από διακύμανση στον πληθυσμό.
3. Η Ομάδα 3 ($N = 113$) αποτελείται από τους δήμους Χαλανδρίου, Αχαρνών, Παιανίας, Αγίων Αναργύρων-Καματερού, Μεγαρέων, Ηλιούπολης, Χαϊδαρίου, Νέας Ιωνίας, Γαλασίου, Κερατσινίου, Βύρωνα, Φιλοθέης-Ψυχικού, Καισαριανής, Αγίας Παρασκευής, Παλλήνης, Χαλκίδας, Ρεθύμνου, Πετρούπολης, Δελφών, Αργυρούπολης, Αμαρουσίου, Χανίων, Περιστερίου, Νέου Ηρακλείου, Μεταμόρφωσης, Ιλίου, Βριλησίων, Δάφνης, Μαραθώνα, Μοσχάτου, Αγίου Δημητρίου, Πειραιώς, Κηφισιάς, Αιγάλεω, Βάρης-Βούλας-Βουλιαγμένης, Ελευσίνας, Σπάτων-Αρτέμιδος, Καλλιθέας, Θεσσαλονίκης, Σαρωνικού, Ραφήνας-Πικερμίου, Γλυφάδας και Περιφερειακής Ενότητας Ευβοίας. Πρόκειται για περιοχές κατά πλειοψηφία στο Λεκανοπέδιο και τις ακτές της Αττικής. Μοιράζονται τα ίδια επίπεδα υετού κοντά στη διάμεσο του δείγματος αλλά χαρακτηρίζονται από μεγάλη διακύμανση στον πληθυσμό.
4. Η Ομάδα 4 ($N = 33$) περιλαμβάνει τους δήμους Παλαιού Φαλήρου, Νέας Σμύρνης, Νίκαιας, Αλίμου, Ερμούπολης, Ηρακλείου Κρήτης και Θήρας. Οι περιοχές αυτές χαρακτηρίζονται από θερμοκρασίες υψηλότερες της διαμέσου για το μήνα Ιανουάριο.

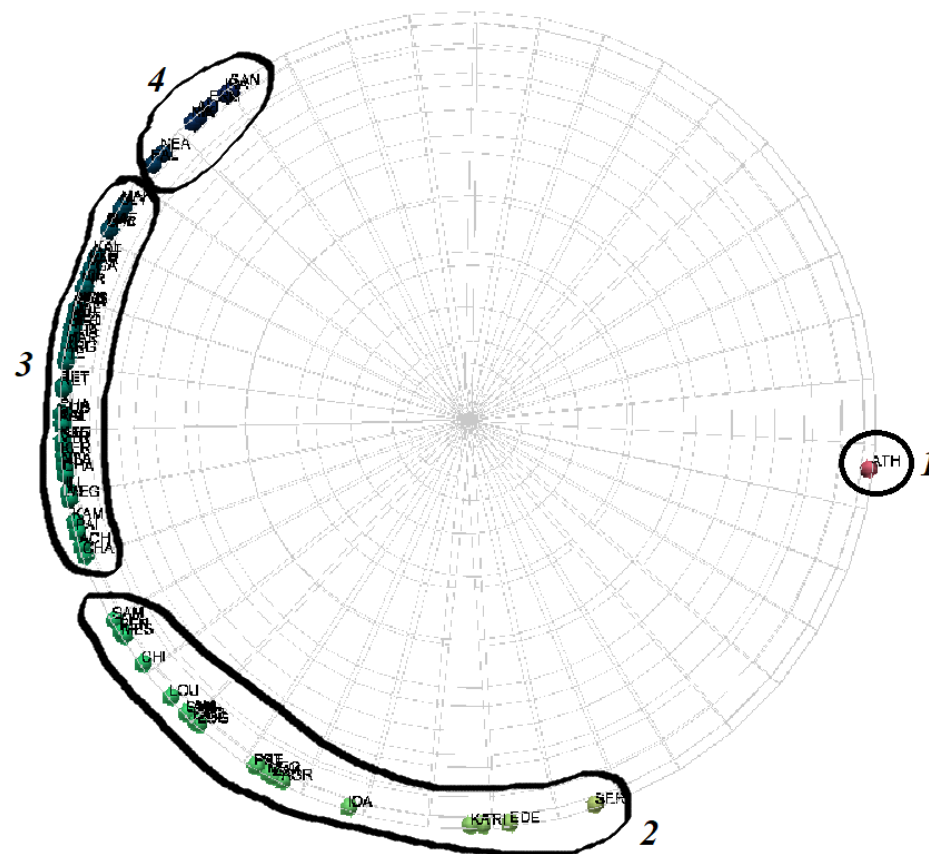
Σχήμα 7

Τρισδιάστατο Σχήμα (Σφαίρα) των Καρτεσιανών Τεταγμένων των Συμμετεχόντων με Σημειούμενες της Περιοχές Προέλευσης

Σχήμα 8

Δισδιάστατο Σχήμα (Κύκλος) των Καρτεσιανών Τεταγμένων των Συμμετεχόντων με Σημειούμενους τους Αριθμούς των Ομάδων

Στον Πίνακα 37 παρατίθενται οι περιγραφικοί δείκτες για τους οικολογικούς δείκτες της ανάλυσης.

Πίνακας 37

Περιγραφικά Στοιχεία Οικολογικών Δεικτών (Θερμοκρασίας, Υετού, Πληθυσμού)

Δείκτης	Median	Min.	Max.
Θερμοκρασία Ιανουαρίου (σε °C)	8,00	2,00	20,00
Ετήσιος Υετός (σε mm)	412,00	200,00	1765,00
Πληθυσμός	637798	2622	637798

Μονοπαραγοντικές Αναλύσεις Διακύμανσης για τις Διαστάσεις Κατανάλωσης

Πορνογραφίας κατά Ομάδα Τόπου Κατοικίας

Κατόπιν αυτής της ομαδοποίησης, διενεργήθηκαν παραμετρικές μονομεταβλητές μονοπαραγοντικές αναλύσεις διακύμανσης για τις μεταβλητές ενδιαφέροντος, δηλαδή τη σφοδρή επιθυμία θέασης πορνογραφίας, τη σεξουαλική ονειροπόληση, τη συχνότητα και διάρκεια κατανάλωσης πορνογραφίας, την τυχαία και σκόπιμη έκθεση και διέγερση από πορνογραφία. Στις κατά ζεύγη συγκρίσεις μέσω διαφορών ανεξάρτητων μεταβλητών με πάνω από δυο ομαδοποιήσεις εφαρμόστηκε η διόρθωση κατά Bonferroni, επί των Εκτιμώμενων Περιθωρίων Μέσων Όρων.

Συχνότητα Κατανάλωσης Πορνογραφίας κατά Ομάδα Τόπου Κατοικίας.

Διενεργήθηκε παραμετρική μονομεταβλητή μονοπαραγοντική ανάλυση διακύμανσης για την εξέταση της επίδρασης της Ομάδας Τόπου Κατοικίας στις μεταβλητές κατανάλωσης πορνογραφίας. Ως προς τη συχνότητα κατανάλωσης πορνογραφίας (Πίνακας 40) φάνηκε πως οι ομάδες διαφέρουν ($F_{3,390} = 4,13, p < 0,01, \eta^2 = 0,03$). Συγκεκριμένα, οι κάτοικοι του Δήμου Αθηναίων ($M = 1,99, SE = 0,10$), οι κάτοικοι των δήμων υψηλού υετού και χαμηλής

θερμοκρασίας της Ομάδας 2 ($M = 2,16$, $SE = 0,24$) και οι κάτοικοι περιοχών του Λεκανοπεδίου και διάμεσου υετού ($M = 1,91$, $SE = 0,13$) έβλεπαν συχνότερα πορνογραφία σε σχέση με τους κατοίκους δήλων υψηλών θερμοκρασιών της Ομάδας 4 ($M = 1,12$, $SE = 0,24$).

Πίνακας 40

Παραμετρική Μονομεταβλητή Ανάλυση Διακύμανσης της Συχνότητας Κατανάλωσης Πορνογραφίας για την Επίδραση των Ομάδων Τόπου Κατοικίας

Πηγές Διασποράς	SS II	df	MS	F	η^2
Ομάδα Κατοικίας	23,98	3	7,99	4,13**	0,03
Εντός Ομάδων	754,44	390	1,93		

Σημείωση. ** $p < 0,01$. *** $p < 0,001$

Διάρκεια Κατανάλωσης Πορνογραφίας κατά Ομάδα Τόπου Κατοικίας. Στη συνέχεια, ελέγχθηκε εάν οι Ομάδες Κατοικίας διέφεραν ως προς τη ΔΚΠ, πράγμα που φάνηκε ότι ισχύει (Πίνακας 41), καθώς $F_{3,390} = 3,11$, $p < 0,05$, $\eta^2 = 0,02$. Πράγματι, οι κάτοικοι του δήμου Αθηναίων ($M = 2,35$, $SE = 0,08$) και οι κάτοικοι περιοχών του Λεκανοπεδίου και διάμεσου υετού της Ομάδας 3 ($M = 2,34$, $SE = 0,11$) έβλεπαν πορνογραφία για μεγαλύτερη διάρκεια σε σχέση με τους κατοίκους δήλων υψηλών θερμοκρασιών της Ομάδας 4 ($M = 1,74$, $SE = 0,20$).

Πίνακας 41

Παραμετρική Μονομεταβλητή Ανάλυση Διακύμανσης της Διάρκειας Κατανάλωσης Πορνογραφίας για την Επίδραση των Ομάδων Τόπου Κατοικίας

Πηγές Διασποράς	SS II	df	MS	F	η^2
Ομάδα Κατοικίας	11,95	3	3,98	3,11*	0,02
Εντός Ομάδων	498,92	390	1,28		

Σημείωση. * $p < 0,05$. *** $p < 0,001$.

Τυχαία Έκθεση και Διέγερση από Πορνογραφία κατά Ομάδα Τόπου Κατοικίας.

Παράλληλα, εξετάστηκε εάν οι Ομάδες Κατοικίας διέφεραν ανάλογα με την ΤΕΔΠ. Τα αποτελέσματα της οικείας ανάλυσης διασποράς παρατίθενται στον Πίνακα 42, όπου και φαίνεται πως οι ομάδες δεν διαφέρουν συστηματικά.

Πίνακας 42

Παραμετρική Μονομεταβλητή Ανάλυση Διακύμανσης της Τυχαίας Έκθεσης και Διέγερσης από Πορνογραφία για την Επίδραση των Ομάδων Τόπου Κατοικίας

Πηγές Διασποράς	SS II	df	MS	F	η^2
Ομάδα Κατοικίας	18,93	3	6,31	1,83	0,01
Εντός Ομάδων	1344,68	390	3,45		

Σημείωση. * $p < 0,05$.

Σκόπιμη Έκθεση και Διέγερση από Πορνογραφία κατά Ομάδα Τόπου

Κατοικίας. Επίσης, ελέγχθηκε εάν οι Ομάδες Κατοικίας διέφεραν ανάλογα με τη ΣΕΔΠ.

Στον Πίνακα 43 φαίνεται πως οι ομάδες διαφέρουν συστηματικά, καθώς $F_{3,390} = 3,05$, $p < 0,05$, $\eta^2 = 0,02$. Συγκεκριμένα, οι πολλαπλές συγκρίσεις έδειξαν πως τόσο οι κάτοικοι του δήμου Αθηναίων ($M = 3,66$, $SE = 0,14$) όσο και οι κάτοικοι περιοχών του Λεκανοπεδίου και διάμεσου νετού της Ομάδας 3 ($M = 3,67$, $SE = 0,34$) εκτίθεντο και διεγείρονταν περισσότερο από πορνογραφία σε σχέση με τους κατοίκους δήλων υψηλών θερμοκρασιών της Ομάδας 4 ($M = 2,61$, $SE = 0,35$).

Πίνακας 43

Παραμετρική Μονομεταβλητή Ανάλυση Διακύμανσης της Σκόπιμης Έκθεσης και Διέγερσης από Πορνογραφία για την Επίδραση των Ομάδων Τόπου Κατοικίας

Πηγές Διασποράς	SS II	df	MS	F	η^2
Ομάδα Κατοικίας	36,45	3	12,15	3,05*	0,02
Εντός Ομάδων	1556,10	390	3,99		

Σημείωση. * $p < 0,05$.

Συνολική Κατανάλωσης Πορνογραφίας κατά Ομάδα Τόπου Κατοικίας. Τέλος, για επιβαλλόμενους από τη θεωρία λόγους, ελέγχθηκε εάν οι Ομάδες διαφέρουν ως προς τη συνολική κατανάλωση πορνογραφίας, πράγμα που φαίνεται να ισχύει (Πίνακας 44), μιας και $F_{3,390} = 4,05$, $p < 0,01$, $\eta^2 = 0,03$. Συγκεκριμένα, τόσο οι κάτοικοι του δήμου Αθηναίων ($M = 2,59$, $SE = 0,09$) όσο και οι κάτοικοι περιοχών του Λεκανοπεδίου και διάμεσου νετού της Ομάδας 3 ($M = 2,63$, $SE = 0,13$) καταλάωναν συνολικά περισσότερη πορνογραφία σε σχέση με τους κατοίκους δήλων υψηλών θερμοκρασιών της Ομάδας 4 ($M = 1,76$, $SE = 0,23$).

Πίνακας 44

Παραμετρική Μονομεταβλητή Ανάλυση Διακύμανσης της Συνολικής Κατανάλωσης Πορνογραφίας για την Επίδραση των Ομάδων Τόπου Κατοικίας

Πηγές Διασποράς	SS II	df	MS	F	η^2
Ομάδα Κατοικίας	21,86	3	7,29	4,05**	0,03
Εντός Ομάδων	701,38	390	1,80		

Σημείωση. * $p < 0,05$.

Συζήτηση

Η μελέτη αυτή εξέτασε τη σχέση μεταξύ της σφοδρής επιθυμίας θέασης πορνογραφίας, της σεξουαλικής ονειροπόλησης και των διαστάσεων της κατανάλωσης πορνογραφίας, σε μονομεταβλητό και πολυμεταβλητό επίπεδο, ώστε να διερευνηθούν οι διαφορές μεταξύ ομαδοποιήσεων του δείγματος, με αφαίρεση της επίδρασης του κοινωνικά επιθυμητού, αλλά και οι προβλεπτική ισχύ των υπό εξέταση μεταβλητών για την κατανάλωση πορνογραφίας. Παράλληλα, ενέπλεξε τις υπό εξέταση μεταβλητές σε ένα μοντέλο δομικών εξισώσεων και να διερευνήσει την ύπαρξη διαμεσολαβητικής επίδρασης μεταξύ της σφοδρής επιθυμίας θέασης πορνογραφίας και της κατανάλωσης πορνογραφίας. Τέλος, στα πλαίσια συνεξέτασης της κατανάλωσης πορνογραφίας και του ΚΟΕ, επιχειρήθηκε μια περιγραφική ομαδοποίηση βάσει κοινωνικών και οικολογικών δεικτών, και κατόπιν η σύγκριση των αναδυόμενων ομάδων. Τα αποτελέσματα που παρατέθηκαν στο οικείο κεφάλαιο θα συζητηθούν τώρα βάσει των δεδομένων και των ερμηνευτικών προτάσεων της βιβλιογραφίας.

Φύλο και Σφοδρή Επιθυμία Θέασης Πορνογραφίας, Σεξουαλική Ονειροπόληση και Κατανάλωση Πορνογραφίας

Στα πλαίσια του πρώτου διερευνητικού ζητήματος αναμενόταν πως οι άνδρες θα παρουσίαζαν υψηλότερη σφοδρή επιθυμία θέασης πορνογραφίας από τις γυναίκες, γεγονός που επιβεβαιώθηκε από τα ευρήματα. Πρόκειται για φαινόμενο που εντοπίζεται με συνέπεια σε σχετικές μελέτες (Chen et al., 2021· Kraus et al., 2016· Marino et al., 2023· Paul & Shim, 2008· Weinstein et al., 2015). Σύμφωνα με το δεύτερο διερευνητικό ζήτημα, οι άνδρες θα παρουσίαζαν υψηλότερο μέσο όρο από τις γυναίκες στην κατανάλωση πορνογραφίας. Και αυτό φάνηκε πως ισχύει, σε συνέπεια με το προηγούμενο διερευνητικό ζήτημα. Αρκετές

μελέτες επιβεβαιώνουν το εύρημα αυτό (Berger et al., 2019· Hald, 2006· Kor et al., 2014· Ostrander, 2021· Pornhub, 2017, 2022· Regnerus et al., 2016· Sabina et al., 2008).

Αυτές οι διαφοροποιήσεις των δυο φύλων, τόσο στην ώση προς κατανάλωση πορνογραφίας όσο και στις διαστάσεις αυτής της κατανάλωσης, ίσως αντικατοπτρίζουν τη διαφορετική προσέγγιση ανδρών και γυναικών απέναντι στο πορνογραφικό ερέθισμα. Μια πιθανή ερμηνεία είναι ψυχοκοινωνική, καθώς η κοινωνικοποίηση ανδρών και γυναικών ως προς τη σεξουαλικότητα γίνεται διαφορετικά, καθώς οι άνδρες αναμένεται κοινωνικά να ξεκινήσουν σεξουαλική δραστηριότητα νωρίτερα από τις γυναίκες (Traen et al., 2006), έστω και στα πλαίσια πειραματισμού. Για παράδειγμα, η τυχαία και η σκόπιμη έκθεση σε πορνογραφία αναδεικνύουν ως μεταβλητές το χαρακτήρα μιας συστηματικής παρουσίας των πορνογραφικών ερεθισμάτων στη σεξουαλικότητα των ανδρών, οι οποίοι μπορεί να ήρθαν τυχαία σε επαφή με πορνογραφικό υλικό και έκτοτε να ξεκίνησαν μια πιο συστηματική κατανάλωσή του. Παρά το γεγονός πως η πορνογραφία, ειδικά στην ηλικιακή κλάση των 20-30 ετών, που συνιστά και το μεγαλύτερο τμήμα του δείγματος αυτής της μελέτης, φαίνεται να καθίσταται όλο και πιο αποδεκτή μορφή διερεύνησης και έκφρασης της σεξουαλικότητας, αλλά και διαπαιδαγώγησης γύρω από αυτή (Litsou et al., 2021), φαίνεται πως οι άνδρες τείνουν να προτιμούν τη χρήση περισσότερο μοναχικών διαδικτυακών μορφών σεξουαλικής δραστηριότητας με σκοπό τη διέγερση. Από την άλλη, οι γυναίκες ίσως καταναλώσουν πορνογραφία παρουσία της/του συντρόφου τους (Hald., 2006. Shaughnessy et al., 2010).

Μια εναλλακτική ερμηνεία του φαινομένου διατυπώνεται από τον Hald (2006) και είναι εξελικτική. Κατ' ουσίαν, τα πορνογραφικά σενάρια εμπλέκουν γυναίκες με κατά κόρον υπερτονισμένα δευτερογενή χαρακτηριστικά του φύλου, γεγονός που παραπέμπει σε γνωρίσματα σφριγηλότητας και γονιμότητας, τα οποία και είναι ελκυστικά για άνδρες εξελικτικά προσανατολισμένους σε βραχύχρονες σχέσεις με σκοπό την αναπαραγωγή (Hald,

2006). Αυτό το μοτίβο δεν ισχύει για τις γυναίκες, που, σύμφωνα με μια εξελικτική οπτική, αποσκοπούν σε συντροφικές σχέσεις συναισθηματικής επένδυσης, χαρακτηριστικό το οποίο δεν αντικατοπτρίζεται στους άνδρες πρωταγωνιστές πορνογραφικών σεναρίων (Hald, 2006). Αυτό συνάδει με την ερμηνεία που δίδουν οι Ogas & Gaddam (2012), σύμφωνα με την οποία η ερωτική επιθυμία στους άνδρες κινητοποιείται περισσότερο από οπτικά ερεθίσματα, ενώ στις γυναίκες η επιθυμία είναι περισσότερο ψυχολογικά και συναισθηματικά κατευθυνόμενη.

Στα πλαίσια της εξέτασης αυτών των μεταβλητών σεξουαλικής συμπεριφοράς, διατυπώθηκε το πρώτο επιμέρους ερευνητικό ερώτημα σχετικά με την επίδραση του φύλου στη σεξουαλική ονειροπόληση. Ως προς τη σεξουαλική ονειροπόληση *per se*, δεν επιβεβαιώνονται οι ενδείξεις των παλαιότερων μελετών, που υποδείκνυαν πως οι άνδρες και γυναίκες διαφέρουν στην αναφορά περιστατικών σεξουαλικής ονειροπόλησης (Giambra, 1979-80) ή στην παρουσία παρεισφρητικών σεξουαλικών σκέψεων (Byers et al., 1998), που διαμορφώνονταν διαφορετικά ανάλογα με το φύλο (Bendeck & Rubenstein, 1942· Friedman & Downey, 2000).

Μια πιθανή ερμηνεία για την απουσία διαφοροποίησης μεταξύ των φύλων συνίσταται στο ότι τα ερωτήματα της συγκεκριμένης κλίμακας μετρούν μια μόνιμη παρουσία σκέψεων σεξουαλικού περιεχομένου στην καθημερινή ζωή, κατά μόνας ή ως μη-σχετικές-με-το-ζητούμενο σκέψεις (task-unrelated thoughts), αλλά το περιεχόμενο αυτών των σκέψεων είναι αρκετά αδρό και επιφανειακό, και δεν αγγίζει συγκεκριμένους τομείς, σε επίπεδο ιδιωτικά κατασκευασμένων φαντασιακών σεναρίων, που θα μπορούσαν να διαφοροποιήσουν τα δυο φύλα. Για παράδειγμα, οι Byers et al. (1998) τόνισαν πως οι άνδρες ανέφεραν περισσότερο παρεισφρητικές σεξουαλικές σκέψεις επιθετικής φύσης, ενώ οι γυναίκες είχαν περισσότερες σεξουαλικές φαντασιώσεις παράδοσης και παθητικότητας. Η ερμηνεία που δίδεται στην απουσία διαφοράς των δυο φύλων επιβεβαιώνεται και από το εύρημα των Leitenberg & Henning (1995), οι οποίοι δεν εντόπισαν διαφορές των δυο φύλων ως προς τη συχνότητα

συνειδητών σεξουαλικών φαντασιώσεων, κατά τη διάρκεια της συνουσίας ή εκτός της σεξουαλικής δραστηριότητας. Ένα αντικρουόμενο εύρημα είναι αυτό των Byers et al. (1998), που σημειώνουν πως οι άνδρες ανέφεραν περισσότερες σεξουαλικές σκέψεις και φαντασιώσεις, όταν οι έννοιες της φαντασίωσης και της σκέψης δεν διαφοροποιούνταν στο ερευνητικό σχέδιο. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να αναδεικνύονται έμφυλες διαφορές, όταν οι σκέψεις προσδιορίζονται με χαρακτηριστικά των σεξουαλικών φαντασιώσεων.

Σχισιακή Κατάσταση, Σφοδρή Επιθυμία Θέαςης Πορνογραφίας και Κατανάλωση Πορνογραφίας

Στα πλαίσια του δεύτερου επιμέρους ερευνητικού ερωτήματος, εξετάστηκε η επίδραση της σχισιακής κατάστασης στις μεταβλητές της σφοδρής επιθυμίας θέαςης πορνογραφίας και στις διαστάσεις της κατανάλωσης πορνογραφίας.

Παρά το παράδειγμα των ευρημάτων των Antons et al. (2019) και Jain et al. (2020), που δεν εντόπισαν κάποια διαφορά μεταξύ ομάδων σχισιακής κατάστασης, η βιβλιογραφία εμφανίζει με σχετική συνέπεια το εύρημα να διαφέρουν οι άνθρωποι χωρίς σχέση/άγαμοι με τους έγγαμους ως προς την κατανάλωση πορνογραφίας. Η ερμηνεία που έχει δοθεί στο φαινόμενο είναι η σύνδεση της κατανάλωσης πορνογραφίας εντός μιας συντροφικής σχέσης – ιδίως από άνδρες – με μια χαμηλότερη ικανοποίηση από τη σχέση, υψηλότερη συγκρουσιακότητα (Jain et al., 2020), λιγότερη θετική επικοινωνία του ζευγαριού (Willoughby et al., 2016), και υψηλότερες πιθανότητες για διάλυση της εν λόγω σχέσης (Perry & Davis, 2017). Παράλληλα, άνθρωποι που βλέπουν πορνογραφία έχουν περισσότερες πιθανότητες να βιώνουν μοναξιά, λόγω συγκρούσεων στη σχέση τους, και άνθρωποι που δεν βρίσκονται σε σχέση ή βιώνουν μοναξιά έχουν περισσότερες πιθανότητες να βλέπουν περισσότερη πορνογραφία, καθώς η μοναξιά και η απομόνωση δημιουργούν τις κατάλληλες συνθήκες για τη μορφοποίηση ιδιωτικών φαντασιώσεων που θα πυροδοτούν και

θα διαιωνίζουν την κατανάλωση πορνογραφίας (Butler et al., 2018), εγκαθιδρύοντας τη σφοδρή επιθυμία, στα πλαίσια ίσως μιας συμπεριφορικής εξάρτησης.

Συμπληρωματικά, φαίνεται πως άτομα που είναι άγαμα ή δίχως σχέση αναζητούν συχνότερα θεραπεία για προβληματική χρήση πορνογραφίας (Kraus et al., 2016), γεγονός που υπονοεί ότι τα άτομα αυτά βλέπουν περισσότερο τέτοιο υλικό ή, τουλάχιστον, η συστηματική και επαναλαμβανόμενη κατανάλωση εντάσσεται σε πλαίσια «προβληματικής» χρήσης πορνογραφίας, κάτι που με τη σειρά του υπονοεί την ύπαρξη υψηλότερης και κατά το πλείστον δύσκολα ελεγχόμενης σφοδρής επιθυμίας. Επίσης, αναδεικνύεται μια διαφορά στο ζήτημα της διαπροσωπικής δέσμευσης, στα πλαίσια μιας θεσμικής κατοχύρωσης της σχέσης (γάμος ή σύμφωνο ελεύθερης συμβίωσης). Πιθανόν, οι σχέσεις δέσμευσης συνοδεύονται από ασφάλεια και ικανοποίηση από την ποιότητα της συναισθηματικής σύνδεσης και τη σεξουαλική επαφή, πράγμα που διαμορφώνει τις συνθήκες για μειωμένη ανάγκη κατανάλωσης πορνογραφίας, μολονότι υπάρχει το ενδεχόμενο οι σχέσεις δέσμευσης να συνοδεύονται από επίδραση του κοινωνικά επιθυμητού με τρόπο συστηματικότερο από ό,τι διαφάνηκε στα πλαίσια της παρούσας μελέτης. Από την άλλη, σχέσεις μικρότερης δέσμευσης (σταθερές σχέσεις δίχως σύμφωνο), μη σταθερές σχέσεις, ή μια κατάσταση δίχως σχέση φαίνεται πως αφήνουν το περιθώριο για διερεύνηση των ορίων διαπροσωπικής εγγύτητας ή την αναζήτηση νέων συντρόφων, όπως υπέθεσε και ο Porovic (2010) στη μελέτη του.

Τέλος, είναι πιθανό, στα πλαίσια της προηγούμενης ερμηνείας, οι άνδρες, που συνιστούν τους πιο συχνούς χρήστες πορνογραφίας, να υποβιβάζουν τις μονογαμικές σχέσεις ή σχέσεις δέσμευσης, καθώς πιθανόν έχουν μη ρεαλιστικές αξιώσεις από τη/το σύντροφό τους. Ακριβώς εξαιτίας αυτού, οι σύντροφοι των χρηστών αυτών ίσως επενδύουν όλο και λιγότερο στη σχέση τους, λόγω του αισθήματος ανασφάλειας λόγω της μυστικότητας αλλά

και προδοσίας που δημιουργεί η χρήση της πορνογραφίας (Perry & Davis, 2017· Willoughby et al., 2016).

Κοινωνικοοικονομικό Επίπεδο και Σφοδρή Επιθυμία Θέαςης Πορνογραφίας, Σεξουαλική Ονειροπόληση και Κατανάλωση Πορνογραφίας

Το δεύτερο επιμέρους ερευνητικό ερώτημα διερευνούσε το εάν υπάρχει συσχέτιση μεταξύ του ΚΟΕ και των τριών εξεταζόμενων μεταβλητών, της σφοδρής επιθυμίας θέαςης, της σεξουαλικής ονειροπόλησης, και των διαστάσεων κατανάλωσης πορνογραφίας. Μολονότι και ο τόπος μόνιμης κατοικίας συνιστά σημαντικό τμήμα του ΚΟΕ, η σχέση του με τις εξεταζόμενες μεταβλητές θα μελετηθεί στο επόμενο υποκεφάλαιο καθώς τα δεδομένα για αυτόν δεν συλλέχθηκαν μέσω της κλίμακας ΚΟΕ αυτής της μελέτης.

Τα ευρήματα της μελέτης αυτής συμφωνούν με μελέτες που θέλουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του ΚΟΕ, όπως το εισόδημα, το εργασιακό ωράριο, και το επίπεδο εκπαίδευσης να συνδέονται αρνητικά ή και καθόλου με τη συχνότητα και τη διάρκεια κατανάλωσης πορνογραφίας (Stack et al., 2004). Κάτι τέτοιο έρχεται, με τη σειρά του, σε αντίθεση με ευρήματα που υποστήριζαν πως το ΚΟΕ και η κατανάλωση πορνογραφίας σχετίζονται ανάλογα, με την ερμηνεία πως άνθρωποι με υψηλότερο ΚΟΕ έχουν τους οικονομικούς πόρους για να υποστηρίξουν πρόσβαση σε διαδικτυακή ή ακριβότερη πορνογραφία (Efrati & Amichai-Hamburger, 2020· Luder et al., 2011), αλλά και την εκπαίδευση (Traen et al., 2006) για να την απενοχοποιήσουν, και έτσι να τη χρησιμοποιήσουν περισσότερο.

Αυτή η ασθενώς αντιστρόφως ανάλογη σχέση ΚΟΕ και κατανάλωσης, αλλά και διάρκειας πορνογραφίας, για την οποία υπάρχουν αμυδρές ενδείξεις σε αυτή τη μελέτη, ειδικά στα πλαίσια των παλινδρομικών μοντέλων, μπορεί δυνητικά να ερμηνευτεί, όπως παρατέθηκε στο εισαγωγικό μέρος, από μια εφαρμογή της θεωρίας της κοινωνικής

ανταλλαγής, όπως αρχικά περιέγραψε ο Sprecher (1998) για τις σεξουαλικές σχέσεις και στη συνέχεια επεξέτεινε ο Yang (2016) ειδικά για την πορνογραφία. Ουσιαστικά, άτομα με χαμηλότερο ΚΟΕ έχουν χαμηλότερους πόρους σε επίπεδο υλικών/χρηματικών απολαβών, χρόνου, και εκπαίδευσης, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να παράσχουν σε μια/έναν πιθανή/ο σύντροφο τα υλικά και συμβολικά εχέγγυα για μια σχέση που μπορεί να βασιστεί στην ισότιμη ανταλλαγή (equity), ώστε να διατηρηθεί. Παρατηρώντας τις διαμορφούμενες κατηγορίες στην περιγραφή του δείγματος, ωστόσο, γίνεται αντιληπτό πως μια τέτοια ερμηνεία δεν μπορεί να είναι ενιαία. Μεγάλο τμήμα του δείγματος έχουν ολοκληρώσει κάποια βαθμίδα της ανώτατης εκπαίδευσης (73%), εργάζονται σε επιστημονικά επαγγέλματα (41%) ή είναι άνεργοι (22%), και έχουν χαμηλό εισόδημα (36%). Παράλληλα το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος ανήκει στην ηλικιακή ομάδα 18-30 ετών, που κατά την ενηλικίωσή της είχε τη δυνατότητα πρόσβασης στη διαδικτυακή πορνογραφία. Επομένως είναι πιθανό η κατεύθυνση της συνάφειας να έχει πολωθεί από την υπεραντιπροσώπηση αυτών των ομάδων.

Παρά ταύτα, μια ερμηνεία που εμπλέκει την ασθενώς αντιστρόφως ανάλογη σχέση εκπαίδευσης και κατανάλωσης πορνογραφίας είναι αυτή που αποπειράθηκαν οι Traen et al. (2015) σε νορβηγικό δείγμα. Φαίνεται δηλαδή πως άτομα με υψηλότερη εκπαίδευση και ανώτατες σπουδές τηρούν μια στάση αποδοχής και απενοχοποίησης της πορνογραφίας, αναγνωρίζοντάς τη ως ηθικό διαλεκτικοποιημένο ζήτημα σχετιζόμενο με τη σεξουαλικότητα, για το οποίο μπορούν να επιχειρηματολογήσουν. Ωστόσο, πιθανόν να μην ενστερνίζονται τη χρήση της πορνογραφίας για επαύξηση της σεξουαλικής τους εμπειρίας, σε αντίθεση με άτομα χαμηλότερης εκπαίδευσης. Μια παράλληλη πιθανή ερμηνεία είναι του συγγραφέα και αφορά το εισόδημα, καθώς είναι πιθανό άτομα υψηλότερου ΚΟΕ, και ιδίως εισοδήματος, να μην αξιοποιούν την πορνογραφία για τη βελτίωση της σεξουαλικής τους εμπειρίας αλλά να απευθύνονται σε υπηρεσίες σεξεργασίας, που είναι δαπανηρότερες.

Τέλος, πρέπει να ληφθεί υπόψιν η επίδραση του κοινωνικά επιθυμητού. Φαίνεται πως, το ΚΟΕ σχετίζεται ασθενέστατα αρνητικά ή και καθόλου με τις εξεταζόμενες μεταβλητές, ενώ η σχέση του με την τάση για το κοινωνικά επιθυμητό είναι σχεδόν μηδαμινή. Αυτό δεν ήταν αναμενόμενο, καθώς οι μελέτες συνδέουν τη διάσταση της εκπαίδευσης στο ΚΟΕ με την ανάπτυξη της τάσης για το κοινωνικά επιθυμητό. Η σύνδεση αυτή ερμηνεύεται λόγω της έκθεσης νεαρών ατόμων σε νεότερα φεμινιστικά ιδεολογικά-πολιτικά αφηγήματα ως προς το μειωτικό χαρακτήρα της σεξουαλικής αντικειμενικοποίησης (sexual objectification) του γυναικείου σώματος μέσα στην πορνογραφία (Jütten, 2016· Traen et al., 2015), κάτι που μπορεί να συμβάλλει στην πόλωση των αποκρίσεων από το κοινωνικά επιθυμητό. Μια διόγκωση του κοινωνικά επιθυμητού λόγω αυτών των αφηγημάτων, μπορεί να αιτιολογηθεί στα πλαίσια θεωριών της κοινωνικής ψυχολογίας για τη συμμόρφωση, όπως της θεωρίας της πληροφοριακής επιρροής αναφοράς (Hogg & Turner, 1987· Hogg & Vaughan, 2010). Πρόκειται για την τάση των ατόμων να εντοπίζονται και να πιέζονται να συμμορφωθούν με μια ομαδική νόρμα, αφομοιώνοντάς τη στις σκέψεις και τη συμπεριφορά, και αυτό-κατηγοριοποιούμενα στα πλαίσια μιας ενδο-ομαδικής ομοιομορφίας κατά τρόπο κανονιστικό. Αυτό διαφέρει από την κανονιστική επιρροή, που συνιστά εναλλακτική ερμηνεία αυτού του φαινομένου, και υπογραμμίζει πως η συμμόρφωση των ατόμων με τις προσδοκίες των άλλων στην ενδο-ομάδα γίνεται για να κερδηθεί η επιδοκμασία ή να αποφευχθεί η κριτική (Hogg & Vaughan, 2010).

Επίδραση του Κοινωνικά Επιθυμητού στην Κατανάλωση Πορνογραφίας

Στα πλαίσια του τρίτου διερευνητικού ζητήματος ελέγχθηκε εάν η σχέση του κοινωνικά επιθυμητού και της κατανάλωσης πορνογραφίας είναι αντιστρόφως ανάλογη, κάτι που επιβεβαιώθηκε για τις διαστάσεις κατανάλωσης πορνογραφίας, αλλά και για τη σφοδρή επιθυμία θέασης πορνογραφίας και τη σεξουαλική ονειροπόληση. Τα ευρήματα έρχονται σε

συμφωνία με τα ευρήματα άλλων μελετών, που αφορούσαν την πόλωση από το κοινωνικά επιθυμητό των απαντήσεων για τη σεξουαλική συμπεριφορά και την πρόσφατη κατανάλωση πορνογραφίας (King, 2022· Rasmussen et al., 2018). Η πορνογραφία και το συνοδό κίνητρο για την κατανάλωσή της ήταν μέχρι πρότινος μια κοινωνικά κατακριτέα πρακτική (Carroll et al., 2008), η οποία συνήθως γίνεται ιδιωτικά και συνοδεύεται από πρακτικές αυνανισμού. Ο συνδυασμός αυτός εγείρει φαντασιώσεις απαγόρευσης και κριτικής των πρακτικών τους τόσο από άτομα του εγγύς οικογενειακού κύκλου όσο και από τις κοινωνικές τους συναναστροφές. Έτσι, παρά το γεγονός πως η πλειοψηφία των συμμετεχόντων ανήκε σε μια ηλικιακή ομάδα εξοικειωμένη με τις τεχνολογίες και τη σταδιακή απομυθοποίηση της διαδικτυακής πορνογραφίας, είναι πιθανό η έντονη ώση για πορνογραφία και η κατανάλωσή της να συνοδεύονται από κοινωνική αναστολή και αιδώ.

Παράλληλα, εντοπίστηκε ένα μη αναμενόμενο εύρημα που αφορά την επίδραση του κοινωνικά επιθυμητού στις συσχετίσεις των μεταβλητών. Ως προς τις συσχετίσεις, φάνηκε πως, κατόπιν αφαίρεσης της επίδρασης του κοινωνικά επιθυμητού, οι συνάφειες μειώθηκαν. Το φαινόμενο μπορεί να είναι τυχαίου χαρακτήρα ή να σχετίζεται με τα μετρικά χαρακτηριστικά της κλίμακας μέτρησης του κοινωνικά επιθυμητού που παρουσίασε χαμηλή αξιοπιστία στον αρχικό ψυχομετρικό έλεγχο.

Για το εύρημα αυτό μπορεί να προταθεί και μια εναλλακτική, κάπως παρακινδυνευμένη, εξήγηση από το συγγραφέα. Πιθανόν, άτομα με σημαντική την αναστολή στην παραδοχή σεξουαλικών σκέψεων ή συμπεριφορών που εμπλέκουν την πορνογραφία να αποτράπηκαν εξ αρχής να συμμετάσχουν στη μελέτη, με αποτέλεσμα οι συμμετέχοντες που τελικά έδωσαν αποκρίσεις είτε να θεωρούν ως κοινωνικά επιθυμητή την απόκρυψη της ενασχόλησης με τις εξεταζόμενες συμπεριφορές είτε να αντιλαμβάνονται ως κοινωνικά επιθυμητή την απομυθοποίηση της πορνογραφίας και την όλο και περισσότερο καθολική

αποδοχή της. Κάτι τέτοιο ίσως αντανακλάται στην αμυδρή αύξηση των συναφειών των μεταβλητών, πιθανόν λόγω της επίδρασης του κοινωνικά επιθυμητού.

Το φαινόμενο αυτό ίσως να ρυθμίζεται και από τις αντιλήψεις των συμμετεχόντων απέναντι στην πορνογραφία ανάλογα με το φύλο τους (Rasmussen et al., 2018· Traen et al., 2006). Ουσιαστικά, μπορεί να υποτεθεί ότι, μαζί με τους άνδρες συμμετέχοντες που έχουν αρνητικές αντιλήψεις για την πορνογραφία (Traen et al., 2006), βρίσκονται στο δείγμα και άνδρες συμμετέχοντες που αντιμετωπίζουν τη σεξουαλική έκφραση μέσω της πορνογραφίας περισσότερο θετικά, ως τμήμα συστηματικού πειραματισμού τους με τη σεξουαλικότητά τους, ακολουθώντας την κοινωνική νόρμα που ορίζει για το άτομο μια φανερή εκδήλωση της σεξουαλικής του ετοιμότητας και επιθυμίας, εν είδει υπερ-απόκρισης (over-reporting) (King, 2022· Traen et al., 2006). Όπως και να έχει, οι ερμηνευτικές αυτές απόπειρες πρέπει να ληφθούν υπόψη με επιφύλαξη, καθώς οι ενδείξεις για τη συζητούμενη επίδραση του κοινωνικά επιθυμητού ήταν φευγαλέες και δεν συνιστούσαν τον πυρήνα των μελετών αυτής της έρευνας.

Πρόβλεψη της Κατανάλωση Πορνογραφίας από τη Σφοδρή Επιθυμία Θέαςης

Πορνογραφίας: η Σεξουαλική Ονειροπόληση ως Διαμεσολαβητής

Σύμφωνα με το τέταρτο διερευνητικό ζήτημα, ελέγχθηκε εάν η σφοδρή επιθυμία θέαςης πορνογραφίας θα προβλέπει την κατανάλωση πορνογραφίας συστηματικά και αυτό διεφάνη στα ευρήματα. Ως ώση που έχει καλλιεργηθεί στα πλαίσια οικοδόμησης της «προβληματικής» χρήσης πορνογραφίας ως συμπεριφορικής εξάρτησης (Alaracón et al., 2019· Allen et al., 2017· Antons et al., 2019· Kraus & Rosenber, 2014), η σφοδρή επιθυμία εκβάλλει στην ίδια τη συμπεριφορά, όπως διατυπώνουν και νεότερες μοντελοποιήσεις (Brand et al., 2016· Dong & Potenza, 2014). Χωρίς να είναι απαραίτητο πως η σύνδεση ώσης και κατανάλωσης συνεπάγεται πάντα μια εγκαθιδρυμένη εξάρτηση, είναι γεγονός πως, η

σφοδρή επιθυμία νοείται ως «μια σχετικά σταθερή ενασχόληση ή κλίση προς τη χρήση πορνογραφίας» (Kraus & Rosenber, 2014, παρ. 5), και νοείται με τον ίδιο τρόπο όπως η λαχτάρα για την ουσία, σε άτομα που είναι ουσιοεξαρτημένα.

Μολονότι το εύρημα αναμενόταν και πλαισιώνεται ικανοποιητικά από τη βιβλιογραφία, η ερμηνευτική προσέγγιση των ευρημάτων που αφορούν το τέταρτο επιμέρους ερευνητικό ερώτημα χρειάζεται να γίνει με μεγάλη προσοχή. Η διερεύνηση αφορούσε αφορούσε το εάν μπορεί να στοιχειοθετηθεί ένα μοντέλο διαμεσολάβησης της σχέσης ώσης (ως σφοδρής επιθυμίας θέασης πορνογραφίας) και της κατανάλωσης πορνογραφίας από τη σεξουαλική ονειροπόληση. Το εύρημα στα πλαίσια της διερεύνησης αυτής πρέπει να συζητηθεί στα πλαίσια θεωριών της ψυχαναλυτικής μεταψυχολογίας αλλά και γνωστικών μοντέλων που μελετούν τη σχέση ώσης και κατανάλωσης στις εξαρτήσεις.

Η αντίληψη της ονειροπόλησης ως ψυχικού παραγώγου που μπορεί να λειτουργήσει διαμεσολαβητικά εντοπίζεται στην ψυχαναλυτική βιβλιογραφία ήδη από τον Freud (1900, 1907, 1918), που προσεγγίζει την ονειροπόληση ως συνειδητό ψυχικό μόρφωμα που προέρχεται από απωθημένο ασυνείδητο υλικό, μοιράζεται παρεμφερείς μηχανισμούς με την ονειρική δραστηριότητα και λειτουργεί βάσει της δευτερογενούς εργασίας (Laplanche & Pontalis, 1987), συμβάλλοντας στη εγκαθίδρυση της αρχής της πραγματικότητας. Υπό αυτό το πρίσμα, διαμορφώνεται η λειτουργία της (συνειδητής) φαντασίωσης/ονειροπόλησης ως μεζάζοντα της ψυχικής σκευής ανάμεσα στην ενορμητική ώση και τη συμπεριφορά, με έναν τρόπο κατά τον οποίο η φαντασίωση λειτουργεί ως μέσο διαχείρισης και μερικής ικανοποίησης της ώσης (Feshbach, 1955· Levy, 1973· Rapaport, 1951). Ωστόσο, μολονότι η παρουσία της ονειροπόλησης ως διαμεσολαβητή επιβεβαιώθηκε, φαίνεται πως δεν εκβάλλει σε μειωμένη κατανάλωση, αλλά το αντίθετο.

Έτσι, λοιπόν, υπάρχουν στοιχεία της ψυχοδυναμικής θεωρίας που μπορούν να ερμηνεύσουν τινί τρόπω τη συμπληρωματική διαμεσολάβηση. Ενδεικτικά, το συνειδητό

φανταστικό σενάριο πιθανόν προκύπτει από ψυχοκοινωνικές ιδιομορφίες, δυσλειτουργικές σχέσεις με το αντικείμενο και πρώιμα άγχη, με αποτέλεσμα τη συσσώρευση λιβιδινικής ενέργειας, την οποία η βαθμίδα του Εγώ δεν μπορεί να διαχειριστεί, για αυτό και επιζητείται η εκτόνωση στην ίδια τη σεξουαλική συμπεριφορά, μέσω της φетиχοποίησης – υποβάθμισης του αντικειμένου (Friedman & Downy, 2000· Giugliano, 2003· McDonald & O' Connor, 2021). Για αυτό το λόγο, η γένεση αυτής της συνειδητής φαντασίωσης, βρίσκει την εκτόνωσή της στην πορνογραφική κατανάλωση, καθώς το οπτικοποιημένο σενάριο της πορνογραφίας συνιστά μια κατά προσέγγιση πραγμάτωση ενός ιδιογραφικού «ελκυστικού σεναρίου», που έχει διαμορφωθεί βάσει της δευτερογενούς διεργασίας, ως συγκερασμός ασυνείδητων συγκρούσεων και κεκαλυμμένης έκφρασης της επιθυμίας (Wood, 2011). Επομένως, υπό αυτό το πρίσμα, η ονειροπόληση συντείνει στην πορνογραφική κατανάλωση καθώς η πορνογραφία συνιστά μια εξαιρετικά ελκυστική πραγμάτωση του εκάστοτε σεναρίου, με μια πλειάδα επιλογών, ώστε να ανακουφιστεί η ώση.

Πέρα από την ψυχαναλυτική ερμηνευτική απόπειρα πλαισίωσης του ευρήματος της διαμεσολάβησης, αυτό μπορεί να συζητηθεί και στα πλαίσια νεότερων γνωστικών μοντέλων διαμεσολάβησης που εμπλέκουν τη σφοδρή επιθυμία θέασης πορνογραφίας, την κατανάλωση πορνογραφίας, αλλά και παράγοντες που μεσολαβούν στη σχέση, προηγούνται της σφοδρής επιθυμίας ή συνδιακυμαίνονται. Για παράδειγμα, στο μοντέλο των Casselli & Spada (2015), η σφοδρή επιθυμία διαμορφώνεται από τη σκέψη επιθυμίας (desire thinking) αλλά και θετικές ή αρνητικές μεταγνώσεις, ώστε να εκβάλλει στη συμπεριφορά, ενώ στο μοντέλο των Dong & Potenza (2014), ειδικά για τις συμπεριφορικές εξαρτήσεις του διαδικτύου, η σφοδρή επιθυμία εκβάλλει στη συμπεριφορά και ο βρόχος της εξάρτησης συντηρείται από τη διαμεσολάβηση των εκτελεστικών λειτουργιών (π.χ. συμπεριφορική αναστολή, διαχείριση σφαλμάτων, γνωστική ευελιξία μετάθεση της ικανοποίησης κ. ά.). Τέλος, στο πιο εμπλουτισμένο μοντέλο των Brand et al. (2016), η σφοδρή επιθυμία αποτελεί

ένα ψυχοσυναισθηματικό αποτέλεσμα της υποκειμενικής αντίληψης και της πυροδότησης της διεγερτικής ώσης προς ικανοποίηση από την απαντητικότητα-στην-ένδειξη (cue reactivity), το οποίο θα οδηγήσει στη συμπεριφορά κατόπιν της διαμεσολάβησης εκτελεστικών γνωστικών διεργασιών και διεργασιών λήψης αποφάσεων, τα οποία δυσλειτουργούν σε άτομα με εξαρτήσεις.

Κατόπιν αυτών δημιουργείται το ερώτημα πώς μπορεί να ερμηνευθεί η διαμεσολαβητική θέση της σεξουαλικής ονειροπόλησης με τη βοήθεια του πλαισίου αυτών των μοντέλων. Πρόκειται για έναν ψυχικό παράγωγο που μπορεί να λειτουργήσει παράλληλα με τις εκτελεστικές λειτουργίες, για ένα φανταστικό μόρφωμα που συνοδεύει τη δημιουργία της σφοδρής επιθυμίας, λειτουργώντας ως affect ή για μια γνωστική βαθμίδα (agent) που προηγείται ακόμα και της σφοδρής επιθυμίας;

Ξεκινώντας από το τελευταίο ερώτημα, το ενδεχόμενο η ονειροπόληση να προηγείται της σφοδρής επιθυμίας και να συμβάλλει στη διόγκωσή της δεν συμφωνεί με το μοντέλο που εξετάστηκε στην παρούσα μελέτη, ωστόσο δημιουργεί εύφορο έδαφος για περαιτέρω αποσαφήνιση σε μελλοντικές έρευνες. Παρά ταύτα, εάν ιδωθεί υπό το ερμηνευτικό πρίσμα του μοντέλου των Casseli & Spada (2015), η σεξουαλική ονειροπόληση μπορεί να εντάσσεται στα πλαίσια της επιθυμίας σκέψης (desire thinking) ή οποία έχει και νοερά/φανταστικά στοιχεία αλλά και στοιχεία λεκτικής ενασχόλησης με την επιθυμία. Σε αυτό το πλαίσιο, η ονειροπόληση, χάρη στην ενεργοποίηση θετικών μεταγνωσιών, εκβάλλει στη σφοδρή επιθυμία και τη διογκώνει.

Εάν, από την άλλη, η σεξουαλική ονειροπόληση ιδωθεί ως ψυχικό μόρφωμα που έπεται της ενεργοποίησης της σφοδρής επιθυμίας, όπως εξετάστηκε δηλαδή στην παρούσα μελέτη, τότε, στα πλαίσια του υποδείγματος των Brand et al. (2016), πιθανόν η ονειροπόληση αναδύεται και λειτουργεί παράλληλα με τις εκτελεστικές λειτουργίες.

Υπάρχουν ενδείξεις που μπορούν να πλαισιώσουν τη σχέση της ονειροπόλησης, ως νοητικής

περιπλάνησης (mind wandering), και των εκτελεστικών λειτουργιών, οι οποίες σε περίπτωση συμπεριφορικών εξαρτήσεων δυσλειτουργούν.

Η σχέση αυτή μπορεί να ερμηνευθεί στα πλαίσια της θεωρίας της γενικής διαθεσιμότητας (global availability hypothesis) (Marcusson-Clavertz et al., 2022). Σύμφωνα με αυτή, ένα ενδεχόμενο πλεόνασμα γνωστικών πόρων θα μπορούσε να διοχετευθεί στην ονειροπόληση, σε περιπτώσεις που τα γνωστικά συστήματα πρέπει να απασχοληθούν σε κάποιο έργο. Ωστόσο, σε περιπτώσεις απαιτητικών γνωστικών έργων, που διεκπεραιώνονται με υψηλή συγκέντρωση και προσοχή, δεσμεύεται μεγάλο μέρος των γνωστικών πόρων, με αποτέλεσμα η ημερήσια ονειροπόληση να μειώνεται (Kane et al., 2007). Κατ' αναλογία, καθώς στην περίπτωση των συμπεριφορικών εξαρτήσεων, οι εκτελεστικές λειτουργίες δεν λειτουργούν επαρκώς, είναι πιθανό το διαθέσιμο πλεόνασμα να διατίθεται στην ονειροπόληση ως ψυχοσυναισθηματικό μόρφωμα για τη διαχείριση της διεγερτικής ώσης. Παράλληλα, η σεξουαλική ονειροπόληση, μολονότι είναι εντελώς ιδιωτική πρακτική, είναι πιθανόν να γεννά αισθήματα ενοχής και πιθανής δυσφορίας στο άτομο, και αυτό, με τη σειρά του, να συνδέεται με την αποτυχία των μηχανισμών γνωστικής αναστολής (όπως διατύπωσαν και οι Banks & Welhaf, 2022), με αποτέλεσμα το πέρασμα από την ώση στην ίδια τη συμπεριφορά.

Τόπος Κατοικίας και Κατανάλωση Πορνογραφίας

Το πέμπτο διερευνητικό ζήτημα εξέταζε εάν άτομα από έντονα αστικοποιημένα περιβάλλοντα θα είχαν υψηλότερη βαθμολογία στις μεταβλητές κατανάλωσης πορνογραφίας και σφοδρής επιθυμίας θέασης πορνογραφίας. Το ζήτημα πρέπει να ιδωθεί μαζί με το πέμπτο επιμέρους ερευνητικό ερώτημα το οποίο διερευνούσε εάν μπορεί να στοιχειοθετηθεί μια περιγραφική ομαδοποίηση των τόπων κατοικίας.

Ξεκινώντας από το τελευταίο, φαίνεται πως μπόρεσε να υπάρξει μια στοιχειώδης δισδιάστατη ομαδοποίηση, βασισμένη στη θερμοκρασία, τον υετό και τον πληθυσμό, μολονότι ακόμη και η εκδοχή αυτή παρουσιάζει αρκετές αρρυθμίες. Σε αυτό μπορεί να συνετέλεσε η συλλογή των οικολογικών δεδομένων, όπως περιεγράφηκε και σε προηγούμενα κεφάλαια, καθώς υπήρχε πενία πηγών δεδομένων για ορισμένες μεταβλητές. Παρά ταύτα, μπόρεσε, τουλάχιστον αδρά, να επιβεβαιωθεί η υπόθεση των Georgas & Berry (1995) για τη δυνατότητα των κοινωνικο-πολιτισμικών δεικτών να ομαδοποιήσουν τις εθνοτικές ομάδες (εδώ περιοχές τις επικράτειας) στα πλαίσια του κοινωνικο-πολιτισμικού πλαισίου (Berry et al., 1986).

Έτσι, έγιναν συγκρίσεις για τις μεταβλητές ενδιαφέροντος, μεταξύ των ομάδων που προέκυψαν από τα δεδομένα του ερωτηματολογίου και μεταξύ των ομάδων που προέκυψαν από την πολυμεταβλητή ομαδοποίηση μέσω των οικολογικών δεικτών, προκειμένου να διερευνηθεί το πέμπτο διερευνητικό ζήτημα. Τα ευρήματα που προέκυψαν πιθανόν να επηρεάζονται από την υπεραντιπροσώπευση ορισμένων ομάδων στις συγκρίσεις. Παρ' όλα αυτά, φαίνεται πως τα ευρήματα έρχονται σε συμφωνία με άλλες μελέτες (Buzzell, 2005. Svedin et al., 2011). Μια επικρατούσα ερμηνεία για αυτό είναι πως τα μεγάλα αστικά κέντρα χαρακτηρίζονται από αλλοτρίωση, έντονους ρυθμούς ζωής, αλλά και μοναξιά, ειδικά στους νέους ενήλικες (McDonald et al., 2020). Ειδικά η μοναξιά έχει συνδεθεί με την κατανάλωση πορνογραφίας (Stack et al., 2004), καθώς διαμορφώνει τις συνθήκες για τη διαιώνιση της ιδιωτικής ανάπτυξης των φαντασιώσεων και της ικανοποίησης από την κατανάλωση πορνογραφίας. Παράλληλα, κάτι τέτοιο μπορεί να επεκταθεί και στην περίπτωση ατόμων που κατοικούν μόνιμα σε περιοχές με υψηλές βροχοπτώσεις και χαμηλές θερμοκρασίες. Ένα τέτοιο οικολογικό-κοινωνικό πλαίσιο μπορεί να συνδέεται με λιγότερες συναναστροφές αλλά και μειωμένο κίνητρο για διαπροσωπικές συναναστροφές έξω από το σπίτι. Απεναντίας, η ανάγκη, λόγω καιρικών συνθηκών, διαμονής εντός του σπιτιού ή άλλων κτηρίων, αυξάνει τις

πιθανότητες εύρεσης ιδιωτικού χώρου αλλά και χρήσης μιας ηλεκτρονικής συσκευής πρόσβασης στο διαδίκτυο για την κατανάλωση πορνογραφίας.

Περιορισμοί και Ερευνητικές Προτάσεις

Η έρευνα αυτή χαρακτηρίζεται από περιορισμούς τόσο σε επίπεδο μετρικό αλλά και μεθοδολογικό. Αρχικά, η δειγματοληψία, μολονότι έγινε προσπάθεια να παραμείνει στα πλαίσια μιας όσο το δυνατόν μεγαλύτερης τυχαιότητας, επηρεάζεται από την πόλωση της κατά συστάδες δειγματοληψίας. Παράλληλα, ο διαδικτυακός τρόπος διανομής της φόρμας συλλογής δεδομένων είναι πιθανό να απέκλεισε άτομα που δεν έχουν πρόσβαση στον Ιστό. Τέτοιου είδους αρρυθμίες μπορεί να οδήγησαν στις δυσανάλογες αντιπροσωπεύσεις ομάδων που ενεπλάκησαν στις αναλύσεις.

Παράλληλα, μολονότι ο έλεγχος της δομής των εμπλεκόμενων ψυχοτεχνικών μέσων ήταν ικανοποιητικός, δεν ήταν ενδελεχής, αλλά ενδεικτικός. Για παράδειγμα, η κλίμακα του Κοινωνικά Επιθυμητού χαρακτηριζόταν από ζητήματα αξιοπιστίας, τα οποία, λόγω της ιδιαίτερης φύσης αυτής της μέτρησης, δεν στάθηκαν αρκετά για να αποκλείσουν τη μέτρηση από τις αναλύσεις, οι οποίες έτσι κι αλλιώς πρέπει να εξεταστούν με τη δέουσα επιφύλαξη. Επίσης, η κλίμακα της Σεξουαλικής Ονειροπόλησης, παρά την ανάδειξη δυο παραγόντων στην οικεία Διερευνητική Ανάλυση Παραγόντων, αξιοποιήθηκε μονοπαραγοντικά, προς διευκόλυνση των περαιτέρω αναλύσεων και επειδή η ελαστικότερη Ανάλυση Κυρίων Συνιστωσών συνέτεινε προς την κατεύθυνση της μιας συνιστώσας. Παράλληλα, σε καμία κλίμακα δεν εξετάστηκε η δομική ισοτιμία των εργαλείων για τις εμπλεκόμενες ομαδοποιήσεις, παρά το ότι οι μετέπειτα αναλύσεις χρησιμοποίησαν τα ψυχοτεχνικά μέσα στις συγκρίσεις ομάδων (φύλο, σχεσιακή κατάσταση και τόπος κατοικίας).

Ειδικότερα από άποψη στατιστική – μεθοδολογική, η διενέργεια πολλαπλών μονοπαραγοντικών αναλύσεων συνδιακύμανσης αυτής της μελέτης κρύβει τον κίνδυνο να

υποπέσει ο ερευνητής σε «συγγενικό σφάλμα» ή familywise error. Πρόκειται για την πιθανότητα ο ερευνητής να διαπράξει σφάλμα Τύπου I, ήτοι να εντοπίσει ένα πλασματικό εύρημα, μια πιθανότητα που είναι σαφώς υψηλότερη στα πλαίσια ελέγχου πολλαπλών υποθέσεων. Στην έρευνα αυτή, η επίδραση ενός τέτοιου σφάλματος δεν ελέγχθηκε ούτε αφαιρέθηκε μέσω του Familywise Error Ratio (FWER).

Σε παρεμφερή πλαίσια, η πολυδιάστατη ομαδοποίηση των τόπων κατοικίας ενδέχεται να πολώθηκε από το μικρό αριθμό των μεταβλητών, την υπερεκπροσώπηση του Δήμου Αθηναίων, και το μη αξιόπιστο τρόπο συλλογής των τιμών των οικολογικών δεικτών, καθώς, όπως αναφέρθηκε στο οικείο τμήμα, τα κλιματολογικά χαρακτηριστικά εξάγονταν σε πολλές περιπτώσεις κατά προσέγγιση. Τέλος, δεν κατέστη δυνατό να συλλεχθούν δεδομένα από μεγαλύτερο αριθμό δήμων, ώστε να εξασφαλιστεί αντιπροσωπευτικότητα τουλάχιστον σε επίπεδο διοικητικής περιφέρειας.

Παράλληλα, μολονότι οι οδηγίες που δόθηκαν στους συμμετέχοντες αναφέρονταν σε όλα τα είδη πορνογραφίας, δεν είναι βέβαιο ποιο μέσο διάδοσης πορνογραφίας είχαν στο μυαλό τους οι συμμετέχοντες και πόσο πρόσφατο είναι (π.χ. διαδικτυακά βίντεο έναντι περιοδικών, κινηματογραφικών ταινιών κ. ά.). Τα μέσα συλλογής δεδομένων φαίνεται να είναι κατασκευασμένα ώστε να μετρούν άτυπα τη διαδικτυακή πορνογραφία, γεγονός που ίσως πόλωσε τις απαντήσεις ή οδήγησε μεγαλύτερη μερίδα νεότερων ατόμων, που είναι εξοικειωμένα με τη διαδικτυακή πορνογραφία, να συμμετάσχουν. Όπως και να έχει, η πλειονότητα των βιβλιογραφικών πορισμάτων που χρησιμοποιήθηκαν στη συζήτηση των ευρημάτων κινούνται γύρω από την πορνογραφία ως εξάρτηση σχετιζόμενη με το διαδίκτυο, γεγονός που αναδεικνύει ότι υπήρχε ανάγκη ο μεθοδολογικός διαχωρισμός των μέσων διάδοσης του πορνογραφικού υλικού να είχε γίνει πιο σχολαστικά εξ αρχής.

Επιπλέον, οι ερευνητικές υποθέσεις για τη σχέση της σφοδρής επιθυμίας και της κατανάλωσης πορνογραφίας διατυπώθηκαν στη βάση θεωριών συμπεριφορικών

εξαρτήσεων, και ειδικότερα βιβλιογραφίας επί των εξαρτήσεων από το διαδίκτυο. Άλλωστε, περιγράφηκαν στο εισαγωγικό μέρος οι απόψεις που νοούν την «προβληματική χρήση πορνογραφίας» ως εξάρτηση. Παρά ταύτα, η μελέτη αυτή διενεργήθηκε με δείγμα γενικού πληθυσμού σε ένα μεγάλο εύρος ηλικιών, με αποτέλεσμα να παρεισφρέουν συνδιακυμαινόμενες μεταβλητές και να αναδύονται διαφοροποιήσεις που πιθανόν δεν θα υπήρχαν εάν το δείγμα αποτελούνταν από άτομα με ζητήματα εξαρτήσεων ή με ζητήματα που αφορούν εν γένει την εξάρτηση από το διαδίκτυο, και με τους ελαττωματικούς γνωστικούς εκτελεστικούς μηχανισμούς αναστολής της συμπεριφοράς που συνοδεύουν την εξάρτηση.

Ένας τελευταίος περιορισμός αφορά το μεθοδολογικό χειρισμό της σεξουαλικής ονειροπόλησης. Η δυσκολία να συζητηθεί το εύρημα της διαμεσολάβησης οφείλεται στο ότι δεν εξετάστηκαν μαζί και άλλοι διαμεσολαβητικοί παράγοντες, όπως οι γνωστικές διεργασίες λήψης αποφάσεων, η μεταγνωστική δραστηριότητα και οι εκτελεστικές λειτουργίες (ειδικά η επίλυση προβλημάτων και η αναστολή της ικανοποίησης), ώστε να αφενός να αναδυθεί πιο ξεκάθαρα πώς σχετίζονται με την ονειροπόληση και αφετέρου να διαφανεί ποια είναι η θέση της ονειροπόλησης μέσα σε ένα γνωστικό μοντέλο διαμεσολάβησης. Στα ίδια πλαίσια, μιας και αφετηρία της μοντελοποίησης υπήρξαν άλλα γνωστικά μοντέλα, δεν εξετάστηκε η σχέση σφοδρής επιθυμίας θέασης και κατανάλωσης πορνογραφίας ως βρόχος ανάδρασης. Δηλαδή, μολονότι το μοντέλο που εξετάστηκε βασίστηκε στη θεώρηση των μεταβλητών ως τμημάτων μιας συμπεριφορικής εξάρτησης, δεν ελέγχθηκε στατιστικά πώς η ίδια η κατανάλωση εγκαθιδρύει και ενισχύει τη σφοδρή επιθυμία, ώστε να υποστηριχθεί ο φαύλος κύκλος της εξάρτησης, και εάν η σεξουαλική ονειροπόληση έχει κάποια λειτουργία σε αυτό.

Με εφελτήριο τα ανωτέρω όρια της μελέτης αυτής, παρατίθενται μερικές προτάσεις για περαιτέρω ερευνητική εργασία και αποσαφηνίσεις. Αρχικά, θα ήταν χρήσιμο, να

εξεταστεί η δομική ισοτιμία των εργαλείων ως προς τουλάχιστον την ομαδοποίηση του φύλου, και να εξεταστεί εάν η δομή επιβεβαιώνεται μέσω της Επιβεβαιωτικής Ανάλυσης Παραγόντων. Παράλληλα, θα ήταν σημαντικό να μελετηθεί η μεταβλητή του αυνανισμού. Η κατανάλωση πορνογραφίας συνοδεύεται από την αυτοϊκανοποίηση, δίχως να είναι αυτονόητο πως κάθε θεατής αυνανίζεται κατά τη θέαση. Η μελέτη της επίδρασης της αυτοϊκανοποίησης μπορεί να αναδείξει νέα δεδομένα στην εγκαθίδρυση της εξάρτησης αλλά και στο ρόλο της φαντασίωσης/ονειροπόλησης στη σχέση ώσης και κατανάλωσης. Εκτός αυτού, θα ήταν πιο δόκιμο να διερευνηθεί η σεξουαλική ονειροπόληση ως σειρά εικοποημένων σεξουαλικών σεναρίων και να συγκριθεί η επίδραση αυτών των σεναρίων με την επίδραση της σεξουαλικής ονειροπόλησης ως παρεισφρητικών σκέψεων (mind-intrusive thoughts) στην καθημερινή ζωή.

Συμπληρωματικά, θα λειτουργούσε αποσαφηνιστικά εάν ερευνοούνταν οι εκτελεστικές γνωστικές διεργασίες σε σχέση με την εξάρτηση από την πορνογραφία αλλά και τη φαντασιωτική δραστηριότητα ειδικά σε άτομα με εγκαθιδρυμένη συμπεριφορική εξάρτηση από την πορνογραφία. Τέλος, το παρόν σχέδιο θα μπορούσε να επεκταθεί σε ένα σχέδιο μικτής μεθοδολογίας, όπου η εμβάθυνση στις στάσεις απέναντι στην πορνογραφία και στη φαντασιωτική δραστηριότητα των ατόμων με σημαντική σφοδρή επιθυμία θέασης θα γινόταν μέσω ποιοτικών εργαλείων. Σε αυτό το πλαίσιο, θα ήταν χρήσιμο να διερευνηθεί η σχέση συγκεκριμένων φαντασιώσεων με την κατανάλωση συγκεκριμένων ειδών πορνογραφίας.

Βιβλιογραφία

- Allen, A., Kannis-Dymand, L., & Katsikitis, M. (2017). Problematic internet pornography use: The role of craving, desire thinking, and metacognition. *Addictive behaviors, 70*, 65-71. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2017.02.001>
- American Psychological Association. (n.d.). *Socioeconomic Status*. <https://www.apa.org/topics/socioeconomic-status>
- Antons, S., Trotzke, P., Wegmann, E., & Brand, M. (2019). Interaction of craving and functional coping styles in heterosexual males with varying degrees of unregulated Internet-pornography use. *Personality and Individual Differences, 149*, 237-243. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2019.05.051>
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). <https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425596>
- Banks, J. B., & Welhaf, M. S. (2022). Individual differences in dimensions of mind wandering: The mediating role of emotional valence and intentionality. *Psychological research, 86*(5), 1495-1517. <https://doi.org/10.1007/s00426-021-01579-2>
- Benedek, T., and Rubenstein, B. B. (1942). The sexual cycle in women. *Psychosomatic Medicine: Medicine Monographs III, Nos. 1 and 2*. National Research Council.
- Benderson et al. (2008). *Dictionnaire de la Pornographie*. PUF.
- Berger, J. H., Kehoe, J. E., Doan, A. P., Crain, D. S., Klam, W. P., Marshall, M. T., & Christman, M. S. (2019). Survey of sexual function and pornography. *Military Medicine, 184*(11-12), 731-737.
- Berry, J. W., Bahuchet, S., Van De Koppel, J., Annis, R., Senechal, C., Cavalli-

Sforza, L. L., & Witkin, H. (1986). *On the edge of the forest. Cultural adaptation and cognitive development in Central Africa*. Swets North America/Swets and Zeitlinger (Lisse).

Bóthe, B., Tóth-Király, I., Potenza, M. N., Orosz, G., & Demetrovics, Z. (2020). High-frequency pornography use may not always be problematic. *The Journal of Sexual Medicine*, 17(4), 793-811. <https://doi.org/10.1016/j.jsxm.2020.01.007>

Brand, M., Laier, C., & Young, K. S. (2014). Internet addiction: coping styles, expectancies, and treatment implications. *Frontiers in Psychology*, 5, 1256. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2014.01256>

Brand, M., Young, K. S., Laier, C., Wölfling, K., & Potenza, M. N. (2016). Integrating psychological and neurobiological considerations regarding the development and maintenance of specific Internet-use disorders: An Interaction of Person-Affect-Cognition-Execution (I-PACE) model. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 71, 252-266. <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2016.08.033>

Buzzell, T. (2005). Demographic characteristics of persons using pornography in three technological contexts. *Sexuality & Culture*, 9, 28-48.

Butler, M. H., Pereyra, S. A., Draper, T. W., Leonhardt, N. D., & Skinner, K. B. (2018). Pornography use and loneliness: A bidirectional recursive model and pilot investigation. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 44(2), 127-137. <https://doi.org/10.1080/0092623X.2017.1321601>

Byers, E. S., Purdon, C., & Clark, D. A. (1998). Sexual intrusive thoughts of college students. *Journal of Sex Research*, 35(4), 359-369. <https://doi.org/10.1080/00224499809551954>

- Carroll, J. S., Padilla-Walker, L. M., Nelson, L. J., Olson, C. D., McNamara Barry, C., & Madsen, S. D. (2008). Generation XXX: Pornography acceptance and use among emerging adults. *Journal of Adolescent Research, 23*(1), 6-30.
<https://doi.org/10.1177/0743558407306348>
- Caselli, G., & Spada, M. M. (2015). Desire thinking: What is it and what drives it?. *Addictive Behaviors, 44*, 71-79. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2014.07.021>
- Chen, L., Luo, X., Bóthe, B., Jiang, X., Demetrovics, Z., & Potenza, M. N. (2021). Properties of the Problematic Pornography Consumption Scale (PPCS-18) in community and subclinical samples in China and Hungary. *Addictive Behaviors, 112*(106591). <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2020.106591>
- Coleman, E. (1992). Is your patient suffering from compulsive sexual behavior?. *Psychiatric Annals, 22*(6), 320-325. <https://doi.org/10.3928/0048-5713-19920601-09>
- Cooper, A. (1998). Sexuality and the Internet: Surfing into the new millennium. *Cyberpsychology & Behavior, 1*(2), 187-193.
<https://doi.org/10.1089/cpb.1998.1.187>
- De Alarcón, R., de la Iglesia, J. I., Casado, N. M., & Montejo, A. L. (2019). Online porn addiction: What we know and what we don't—A systematic review. *Journal of Clinical Medicine, 8*(1), 91. <https://doi.org/10.3390/jcm8010091>
- Dictionnaire de l'Académie française (n.d.). Pornographie. In *Dictionnaire de l'Académie française* (9th Ed.). <https://www.dictionnaire-academie.fr/article/A9P3438>
- Davis, R. A. (2001). A cognitive-behavioral model of pathological Internet use. *Computers in Human Behavior, 17*(2), 187-195. [https://doi.org/10.1016/S0747-5632\(00\)00041-8](https://doi.org/10.1016/S0747-5632(00)00041-8)

Dawson, M. R. W. (2015). *Computing the fit of an MDS solution using R*.

<http://cognitionandreality.blogspot.com/2015/04/computing-fit-of-mds-solution-using-r.html>

Dong, G., & Potenza, M. N. (2014). A cognitive-behavioral model of Internet gaming disorder: Theoretical underpinnings and clinical implications. *Journal of psychiatric research*, 58, 7-11. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2014.07.005>

Dong, G., Lin, X., & Potenza, M. N. (2015). Decreased functional connectivity in an executive control network is related to impaired executive function in Internet gaming disorder. *Progress in Neuro-Psychopharmacology and Biological Psychiatry*, 57, 76-85. <https://doi.org/10.1016/j.pnpbp.2014.10.012>

Efrati, Y., & Amichai-Hamburger, Y. (2019). The use of online pornography as compensation for loneliness and lack of social ties among Israeli adolescents. *Psychological Reports*, 122(5), 1865-1882.

<https://doi.org/10.1177/0033294118797580>

Efrati, Y., & Amichai-Hamburger, Y. (2020). Are adolescents who consume pornography different from those who engaged in online sexual activities?. *Children and Youth Services Review*, 111, 104843. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.104843>

Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία [EMY]. (2021). *Κλιματικά Δελτία 2021*.

[Κλιματικά Δεδομένα ανά Πόλη- ΜΕΤΕΩΓΡΑΜΜΑΤΑ, ΕΜΥ, Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία \(emy.gr\)](https://www.emy.gr/Κλιματικά_Δεδομένα_ανά_Πόλη-ΜΕΤΕΩΓΡΑΜΜΑΤΑ,EMY,Εθνική_Μετεωρολογική_Υπηρεσία_(emy.gr))

Eko, L. (2016). The Origins of Pornography: The Heterogeneous, Sex-Themed Art of Ancient Greece. In *The Regulation of Sex-Themed Visual Imagery: From Clay Tablets to Tablet Computers* (pp. 51-62). Palgrave Macmillan US.

Ελληνική Στατιστική Αρχή. (2021). *Αποτελέσματα απογραφής πληθυσμού και κατοικιών*.

<https://www.statistics.gr/2021-census-res-pop-results>

- Epskamp, S. (2022). *semPlot: Path diagrams and visual analysis of various SEM packages' output*. R package version 1.1.6. <https://CRAN.R-project.org/package=semPlot>
- Feshbach, S. (1955). The drive-reducing function of fantasy behavior. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 50(1), 3.
- Friedman, R. C., & Downey, J. I. (2000). Psychoanalysis and sexual fantasies. *Archives of Sexual Behavior*, 29, 567-586. <https://doi.org/10.1023/A:1002054404229>
- Freud, S. (1958). Formulations on the two principles of mental functioning. In *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume XII (1911-1913): The case of Schreber, Papers on Technique and Other Works* (pp. 213-226).
- Freud, S. (1908/1993). Hysterische Phantasien und ihre Beziehung zur Bisexualität. In *GESAMMELTE WERKE: VII: WERKE AUS DEN JAHREN 1906–1909* (pp. 191-199).
- Freud, S. (1995). *Η Ερμηνεία των Ονείρων*. Επίκουρος.
- Freud, S. (2005). *Μεταψυχολογικά Κείμενα του 1915*. Επίκουρος.
- Freud, S. (2011). *Ο Ποιητής και η Φαντασίωση*. Πλέθρον.
- Freud, S. (2014). *Τρεις Μελέτες για τη Σεξουαλική Θεωρία*. Πλέθρον.
- Georgas, J., & Berry, J. W. (1995). An ecocultural taxonomy for cross-cultural psychology. *Cross-Cultural Research*, 29(2), 121-157. <https://doi.org/10.1177/10693971950290020>
- Georgas, J., Van De Vijver, F. J., & Berry, J. W. (2004). The ecocultural framework, ecosocial indices, and psychological variables in cross-cultural research. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 35(1), 74-96. <https://doi.org/10.1177/0022022103260459>
- Geotsy. (2022). *Climate data*. [Time and Weather Data - Geotsy](https://www.geotsy.com/)

- Giambra, L. M. (1979-80). Sex differences in daydreaming and related mental activity from the late teens to the early nineties. *The International Journal of Aging and Human Development*, 10(1), 1-34. <https://doi.org/10.2190/01BD-RFNE-W34G-9ECA>
- Giambra, L.M. (1983). Sexual Daydreams in 40 to 60 year old women: The influence of menopause, sexual activity, and health. In Shorr, J.E., Sobel-Whittington, G., Robin, P., Connella, J.A. (Eds.), *Theoretical and Clinical Applications*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-4684-1179-9_24
- Giambra, L. M., & Singer, J. L. (2010). Sexual Daydreaming Scale of the Imaginal Processes Inventory. In T. D. Fisher, C. M. Davies, W. L. Yarber, & S. L. Davies (Eds.), *Handbook of Sexuality-Related Measures* (3rd ed.). Routledge.
- Giugliano, J. R. (2003). A psychoanalytic overview of excessive sexual behavior and addiction. *Sexual Addiction & Compulsivity*, 10(4), 275-290. <https://doi.org/10.1080/713775415>
- Glasser, M. (1996). Aggression and sadism in the perversions. In I. Rosen (Ed.), *Sexual deviation* (pp. 279–299). Oxford University Press.
- Grubbs, J. B., Stauner, N., Exline, J. J., Pargament, K. I., & Lindberg, M. J. (2015). Perceived addiction to Internet pornography and psychological distress: Examining relationships concurrently and over time. *Psychology of Addictive Behaviors*, 29(4), 1056-1067. <https://doi.org/10.1037/adb0000114>
- Hald, G. M. (2006). Gender differences in pornography consumption among young heterosexual Danish adults. *Archives of sexual behavior*, 35, 577-585. <https://doi.org/10.1007/s10508-006-9064-0>
- Hatch, S. G., Esplin, C. R., Hatch, H. D., Halstead, A., Olsen, J. & Braithwaite, S. R. (2020): The Consumption of Pornography Scale – General (COPS – G). *Sexual and Relationship Therapy*. <https://doi.org/10.1080/14681994.2020.1813885>

- Hatfield, E., Utne, M. K., & Traupmann, J. (1979). Equity theory and intimate relationships. In R. Burgess & T. L. Huston (Eds.), *Social Exchange in Developing Relationships* (pp. 99-133). Academic Press.
- Hayes, A. F. (2017). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach*. Guilford Publications.
- Hogg, M. A., & Turner, J. C. (1987). Social identity and conformity: A theory of referent information influence. In W. Doise & S. Moscovici (Eds.), *Current Issues in European Social Psychology* (Vol. 2, pp. 139-182). Cambridge University Press.
- Hogg, M. A. & Vaughan, G. M. (2010). *Κοινωνική Ψυχολογία*. Gutenberg.
- Hofstede, G. (1980). *Culture's Consequences*. Sage.
- Hui, C. H., & Triandis, H. C. (1985). Measurement in cross-cultural psychology: A review and comparison of strategies. *Journal of cross-cultural psychology*, 16(2), 131-152.
<https://doi.org/10.1177/0022002185016002001>
- IBM Corp. (2011). *IBM SPSS Statistics for Windows, Version 20.0*. IBM Corp.
- Jain, S., Pandey, N., & Mehrotra, S. (2020). A psychological perspective of craving towards pornography and its effect on relationship satisfaction and sexual attitude. *Indian Journal of Public Health Research & Development*, 11(1), 569-574.
<https://doi.org/10.37506/ijphrd.v11i1.510>
- Jenkins, J. Philip (2023, January 9). *Pornography*. Encyclopedia Britannica.
<https://www.britannica.com/topic/pornography>
- Jütten, T. (2016). Sexual objectification. *Ethics*, 127(1), 27-49.
<https://doi.org/10.1086/687331>

Kadavala, B. N., Vasavada, D. A., Kumar, P., Bhatt, R. B., Patel, V. K., & Tiwari, D. S.

(2021). A multicenter study on problematic pornography consumption: prevalence and correlates among undergraduate medical students. *Asian Journal of Social Health and Behavior*, 4(3), 122. Kafka, M. P. (2010). Hypersexual disorder: A proposed diagnosis for DSM-V. *Archives of Sexual Behavior*, 39, 377-400. <https://doi.org/10.1007/s10508-009-9574-7>

Kane, M. J., Brown, L. H., McVay, J. C., Silvia, P. J., Myin-Germeys, I., & Kwapil,

T. R. (2007). For whom the mind wanders, and when: An experience-sampling study of working memory and executive control in daily life. *Psychological Science*, 18(7), 614-621. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.2007.01948.x>

Kane, M. J., Gross, G. M., Chun, C. A., Smeekens, B. A., Meier, M. E., Silvia, P. J.,

& Kwapil, T. R. (2017). For whom the mind wanders, and when, varies across laboratory and daily-life settings. *Psychological science*, 28(9), 1271-1289. <https://doi.org/10.1177/095679761770608>

Κανάκης, Α. (2023, 3^η Φεβρουαρίου). ΒΙΝΥΛΙΟ: Πριν το Ίντερνετ - Β' Μέρος [Video].

YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=S-8Ke_YXHdk&t=3281s

King, B. M. (2022). The influence of social desirability on sexual behavior surveys: A

review. *Archives of Sexual Behavior*, 51(3), 1495-1501. <https://doi.org/10.1007/s10508-021-02197-0>

Kohut, T. A. (2014). *An empirical investigation of the concept of "pornography"*. Electronic

Thesis and Dissertation Repository. 2063. <https://ir.lib.uwo.ca/etd/2063>

Kohut, T., Balzarini, R. N., Fisher, W. A., Grubbs, J. B., Campbell, L., & Prause, N. (2020).

Surveying pornography use: A shaky science resting on poor measurement foundations. *The Journal of Sex Research*, 57(6), 722-742.

<https://doi.org/10.1080/00224499.2019.1695244>

- Kor, A., Zilcha-Mano, S., Fogel, Y. A., Mikulincer, M., Reid, R. C., & Potenza, M. N. (2014). Psychometric development of the problematic pornography use scale. *Addictive behaviors, 39*(5), 861-868. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2014.01.027>
- Kraus, S. W., Martino, S., & Potenza, M. N. (2016). Clinical characteristics of men interested in seeking treatment for use of pornography. *Journal of Behavioral Addictions, 5*(2), 169-178. <https://doi.org/10.1556/2006.5.2016.036>
- Kraus, S., & Rosenberg, H. (2014). The pornography craving questionnaire: Psychometric properties. *Archives of Sexual Behavior, 43*, 451-462. <https://doi.org/10.1007/s10508-013-0229-3>
- Laplanche, J. & Pontalis, J.-B. (1986). *Λεξιλόγιο της Ψυχανάλυσης*. Κέδρος.
- Laier, C., Pekal, J., & Brand, M. (2014). Cybersex addiction in heterosexual female users of Internet pornography can be explained by gratification hypothesis. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking, 17*(8), 505-511. <https://doi.org/10.1089/cyber.2013.0396>
- Lavidas, K., Gialamas, V. (2019). Adaption and psychometric properties of the short forms Marlowe-Crowne social desirability scale with a sample of Greek university students. *European Journal of Education Studies, 6*(8), 230-239. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3552531>
- Leitenberg, H., & Henning, K. (1995). Sexual fantasy. *Psychological Bulletin, 117*(3).
- Levy, L. A. (1973). Directed fantasy as a factor in the mediation of aggressive drive level. Dissertation. Wayne State University.
- Lewczuk, K., Wójcik, A., & Gola, M. (2019). Increase in the prevalence of online pornography use: Objective data analysis from the period between 2004 and 2016 in Poland. *Archives of sexual behavior, 1-15*. <https://doi.org/10.1007/s10508-021-02090->

Litsou, K., Byron, P., McKee, A., & Ingham, R. (2021). Learning from pornography: Results of a mixed methods systematic review. *Sex Education, 21*(2), 236-252.

<https://doi.org/10.1080/14681811.2020.1786362>

Livingstone, S., & Bober, M. (2005). UK children go online: Final report of key project findings. <https://eprints.lse.ac.uk/399/>

Luder, M. T., Pittet, I., Berchtold, A., Akre, C., Michaud, P. A., & Suris, J. C. (2011). Associations between online pornography and sexual behavior among adolescents: Myth or Reality?. *Archives of Sexual Behavior, 40*, 1027-1035.

<https://doi.org/10.1007/s10508-010-9714-0>

Marcusson-Clavertz, D., Cardeña, E., & Terhune, D. B. (2016). Daydreaming style moderates the relation between working memory and mind wandering: Integrating two hypotheses. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition, 42*(3), 451. <https://doi.org/10.1037/xlm0000180>

Marcusson-Clavertz, D., Persson, S. D., Cardeña, E., Terhune, D. B., Gort, C., & Kuehner, C. (2022). The contribution of latent factors of executive functioning to mind wandering: an experience sampling study. *Cognitive Research: Principles and Implications, 7*(1), 1-25. <https://doi.org/10.1186/s41235-022-00383-9>

Marino, C., Melodia, F., Pivetta, E., Mansueto, G., Palmieri, S., Caselli, G., Canale, N., Vieno, A., Conti, F., & Spada, M. M. (2023). Desire thinking and craving as predictors of problematic Internet pornography use in women and men. *Addictive Behaviors, 136*, 107469. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2022.107469>

McDonald, K. J., Willemsen, G., Boomsma, D. I., & Schermer, J. A. (2020). Predicting loneliness from where and what people do. *Social Sciences, 9*(4), 51.

<https://doi.org/10.3390/socsci9040051>

- McDonald, M., & O'Connor, J. (2021). 'What are you looking for?': a psychoanalytically oriented qualitative study of men's compulsive use of internet pornography. *Psychoanalytic Psychotherapy*, 35(1), 24-43.
<https://doi.org/10.1080/02668734.2021.1910554>
- Mennig, M., Tennie, S., & Barke, A. (2020). A psychometric approach to assessments of problematic use of online pornography and social networking sites based on the conceptualizations of internet gaming disorder. *BMC Psychiatry*, 20, 1-13.
<https://doi.org/10.1186/s12888-020-02702-0>
- Microsoft Corporation. (2018). *Microsoft Excel*. <https://office.microsoft.com/excel>
- Μυλωνάς, Κ., & Ξανθοπούλου, Χ. (2007). Η μέτρηση του κοινωνικο-οικονομικού επιπέδου: μια εναλλακτική μεθοδολογική και στατιστική προσέγγιση. *Ψυχολογία*, 14(1), 76-95. https://doi.org/10.12681/psy_hps.23852
- Μυλωνάς, Κ. (2018). *Στατιστική: Ανάλυση επαγωγών στις κοινωνικές επιστήμες*. Πεδίο.
- Νικολάου, Χ. (2019). *Ανάλυση δεδομένων με την R*. Δίσκιμα.
- Ogas, O., & Gaddam, S. (2012). *A billion wicked thoughts: What the internet tells us about sexual relationships*. Plume.
- Ostrander, M. J. (2021). *Social Anxiety, Pornography Use, and Loneliness: A Mediation Analysis*. *Dissertation*. Liberty University.
- Papazoglou, S., & Mylonas, K. (2017). An examination of alternative multidimensional scaling techniques. *Educational and Psychological Measurement*, 77(3), 429-448.
<https://doi.org/10.1177/0013164416661823>
- Paul, B., & Shim, J. W. (2008). Gender, sexual affect, and motivations for Internet pornography use. *International Journal of Sexual Health*, 20(3), 187-199.
<https://doi.org/10.1080/19317610802240154>

Paulhus, D. L. (1984). Two-component models of socially desirable responding.

Journal of Personality and Social Psychology, 46, 598-609.

Paulhus, D. L. (2002). Socially desirable responding: The evolution of a construct. In H. I.

Braun, D. N. Jackson, & D. E. Wiley (Eds.), *The role of constructs in psychological and educational measurement* (pp. 61-84). Routledge.

Παπάζογλου, Σ. (2018). *Ιδιότυποι τρόποι απόκρισης: σύγκριση μεταξύ παραδοσιακών*

συνθηκών μέτρησης και συνθηκών συμμετοχής σε διαδικτυακή έρευνα. Διδακτορική Διατριβή, Τμήμα Ψυχολογίας, Φιλοσοφική Σχολή, ΕΚΠΑ.

Παρασκευόπουλος, Ι. Ν. (1993). *Μεθοδολογία επιστημονικής έρευνας*. Τόμοι Α και Β.

Αθήνα: Εκδόσεις ΑθηνάΤεστ.

Perry, S. L., & Davis, J. T. (2017). Are pornography users more likely to experience a

romantic breakup? Evidence from longitudinal data. *Sexuality & Culture*, 21, 1157-

1176. <https://doi.org/10.1007/s12119-017-9444-8>

Pierucci, J. M., O'Brien, C. T., McInnis, M. A., Gilpin, A. T., & Barber, A. B. (2014).

Fantasy orientation constructs and related executive function development in preschool: Developmental benefits to executive functions by being a fantasy-oriented child. *International Journal of Behavioral Development*, 38(1), 62-69.

<https://doi.org/10.1177/0165025413508512>

Popovic, M. (2011). Pornography use and closeness with others in men. *Archives of Sexual*

Behavior, 40, 449-456. <https://doi.org/10.1007/s10508-010-9648-6>

Pornhub Insights. (2017, October 5th). *Greece Insights*.

<https://www.pornhub.com/insights/greece-insights>

Pornhub Insights. (2022). *The Year 2022 in Review*.

<https://www.pornhub.com/insights/2022-year-in-review>

Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα. (n.d). *Πορνογραφία*. Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής.

https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/search.html?lq=%CF%81%CE%BD%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AF%CE%B1

Purifoy, F. E., Grodsky, A., & Giambra, L. M. (1992). The relationship of sexual daydreaming to sexual activity, sexual drive, and sexual attitudes for women across the life-span. *Archives of sexual behavior*, 21(4), 369-385.

<https://doi.org/10.1007/BF01542026>

Rasmussen, K. R., Grubbs, J. B., Pargament, K. I., & Exline, J. J. (2018). Social desirability bias in pornography-related self-reports: The role of religion. *The Journal of Sex Research*, 55(3), 381-394. <https://doi.org/10.1080/00224499.2017.1399196>

R Core Team (2021). *R: A language and environment for statistical computing*. <https://www.R-project.org/>

Regnerus, M., Gordon, D., & Price, J. (2016). Documenting pornography use in America: A comparative analysis of methodological approaches. *The Journal of Sex Research*, 53(7), 873-881. <https://doi.org/10.1080/00224499.2015.1096886>

Revel, J.-F. (2017). Επίμετρο. Στο M. de Sade, *120 Ημέρες στα Σόδομα*. Εξάντας.

Revelle, W. (2022). *psych: Procedures for personality and psychological research*. <https://CRAN.R-project.org/package=psych> Version = 2.2.9.

Rosseel, Y. (2012). lavaan: An R package for Structural Equation Modeling. *Journal of Statistical Software*, 48(2), 1-36. <https://doi.org/10.18637/jss.v048.i02>

RStudio Team (2019). *RStudio: Integrated Development for R*. <http://www.rstudio.com/>

Sabina, C., Wolak, J., & Finkelhor, D. (2008). The nature and dynamics of internet

pornography exposure for youth. *CyberPsychology & Behavior*, 11(6), 691-693.

Schwartz, S. H. (1994). Are there universal aspects in the structure and contents of human values?. *Journal of social issues*, 50(4), 19-45.

<https://doi.org/10.1089/cpb.2007.0179>

Shaughnessy, K., Byers, E. S., & Walsh, L. (2011). Online sexual activity experience of heterosexual students: Gender similarities and differences. *Archives of Sexual Behavior*, 40, 419-427. <https://doi.org/10.1007/s10508-010-9629-9>

Singer, J. L., & McCraven, V. G. (1961). Some characteristics of adult daydreaming. *The Journal of Psychology*, 51(1), 151-164.

<https://doi.org/10.1080/00223980.1961.9916467>

Singer, J. L. (2003). Daydreaming, consciousness, and self-representations: Empirical approaches to theories of William James and Sigmund Freud. *Journal of Applied Psychoanalytic Studies*, 5(4), 461-483.

Snagowski, J., Wegmann, E., Pekal, J., Laier, C., & Brand, M. (2015). Implicit associations in cybersex addiction: Adaption of an Implicit Association Test with pornographic pictures. *Addictive Behaviors*, 49, 7-12.

<https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2015.05.009>

Snagowski, J., Wegmann, E., Pekal, J., Laier, C., & Brand, M. (2015). Implicit associations in cybersex addiction: Adaption of an Implicit Association Test with pornographic pictures. *Addictive Behaviors*, 49, 7-12.

<https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2015.05.009>

Sprecher, S. (1998). Social exchange theories and sexuality. *Journal of Sex Research*, 35(1), 32-43. <https://doi.org/10.1080/00224499809551915>

Stack, S., Wasserman, I., & Kern, R. (2004). Adult social bonds and use of internet

pornography. *Social Science Quarterly*, 85(1), 75–88. <https://doi.org/10.1111/j.0038-4941.2004.08501006.x>

- Svedin, C. G., Åkerman, I., & Priebe, G. (2011). Frequent users of pornography. A population based epidemiological study of Swedish male adolescents. *Journal of adolescence*, 34(4), 779-788. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2010.04.010>
- Schwartz, S. H. (1994). Are there universal aspects in the structure and contents of human values?. *Journal of social issues*, 50(4), 19-45.
- Takane, Y., Young, F. W., & De Leeuw, J. (1977). Nonmetric individual differences multidimensional scaling: An alternating least squares method with optimal scaling features. *Psychometrika*, 42, 7-67. <https://doi.org/10.1007/BF02293745>
- Træen, B., Nilsen, T. S. R., & Stigum, H. (2006). Use of pornography in traditional media and on the Internet in Norway. *Journal of sex research*, 43(3), 245-254. <https://doi.org/10.1080/00224490609552323>
- Træen, B., Noor, S. W., Hald, G. M., Rosser, B. S., Brady, S. S., Erickson, D., Galos, D. L., Grey, J. A., Horvath, K. J., Iantaffi, A., Kilian, G., & Wilkerson, J. M. (2015). Examining the relationship between use of sexually explicit media and sexual risk behavior in a sample of men who have sex with men in Norway. *Scandinavian Journal of Psychology*, 56(3), 290-296. <https://doi.org/10.1111/sjop.12203>
- Tsaliki, L. (2011). Playing with porn: Greek children's explorations in pornography. *Sex Education*, 11(3), 293-302. <https://doi.org/10.1080/14681811.2011.590087>
- Van de Vijver, F., & Leung, K. (1997). Methods and data analysis of comparative research. In J. W. Berry, Y. H. Poortinga, & J. Pandey (Eds.), *Handbook of Cross-Cultural Psychology* (Vol. 1), 257-300.
- van Lissa, C. J. (2022). *tidySEM: Tidy Structural Equation Modeling. R package version 0.2.3*. <https://CRAN.R-project.org/package=tidySEM>

- Weinstein, A. M., Zolek, R., Babkin, A., Cohen, K., & Lejoyeux, M. (2015). Factors predicting cybersex use and difficulties in forming intimate relationships among male and female users of cybersex. *Frontiers in Psychiatry, 6*, 54.
<https://doi.org/10.3389/fpsy.2015.00054>
- Wickham, H., Bryan, J. (2022). *readxl: Read Excel files*. R package version 1.4.1.
<https://CRAN.R-project.org/package=readxl>
- Wickham, H., François, R., Henry, L., Müller, K. (2022). *dplyr: A grammar of data manipulation*. R package version 1.0.10. <https://CRAN.R-project.org/package=dplyr>
- Wood, H. (2011). The internet and its role in the escalation of sexually compulsive behaviour. *Psychoanalytic Psychotherapy, 25*(2), 127-142.
<https://doi.org/10.1080/02668734.2011.576492>
- World Health Organization (2019). International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems (11th ed.). <https://icd.who.int/>
- Willoughby, B. J., Carroll, J. S., Busby, D. M., & Brown, C. C. (2016). Differences in pornography use among couples: Associations with satisfaction, stability, and relationship processes. *Archives of sexual behavior, 45*, 145-158.
<https://doi.org/10.1007/s10508-015-0562-9>
- Wilson, G. D. (1988). Measurement of sex fantasy. *Sexual and Marital Therapy, 3*(1), 45-55.
<https://doi.org/10.1080/02674658808407692>
- Yang, X. Y. (2016). Is social status related to internet pornography use? Evidence from the early 2000s in the United States. *Archives of sexual behavior, 45*(4), 997-1009. <https://doi.org/10.1007/s10508-015-0584-3>

Παράρτημα

ΜΕΡΟΣ Α – ΕΝΤΥΠΟ ΕΝ ΕΠΙΓΝΩΣΕΙ ΣΥΝΑΙΝΕΣΗΣ

«ΠΟΡΝΟΓΡΑΦΙΑ: ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΘΥΜΙΑ»

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΚΑΙ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ

Σας ευχαριστώ για την πρόθεσή σας να συμμετάσχετε στην έρευνα με τίτλο «Πορνογραφία: σεξουαλικές σκέψεις και επιθυμία»! Η μελέτη αυτή διεξάγεται στα πλαίσια της διπλωματικής διατριβής του Χαράλαμπου Ρισβά, μεταπτυχιακού φοιτητή του ΠΜΣ «Κλινική Ψυχολογία» του Τμήματος Ψυχολογίας του Εθνικού & Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Ακολουθεί ένα κείμενο με χρήσιμες πληροφορίες για την έρευνα. Δώστε παρακαλώ λίγο χρόνο να διαβάσετε προσεκτικά το κείμενο. Στο τέλος, αφού το διαβάσετε, μπορείτε να δηλώσετε τη συναίνεσή σας για τη συμμετοχή σας στην έρευνα και να προχωρήσετε στο ερωτηματολόγιο. Για να συμμετάσχετε στην έρευνα πρέπει να έχετε συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας σας και να κατοικείτε μόνιμα στην Ελλάδα για τουλάχιστον τρία (3) χρόνια.

Τι ακριβώς μελετά αυτή η έρευνα;

Η παρακολούθηση προϊόντων πορνογραφίας (στο εξής, "πορνό", εντός του ερωτηματολογίου) είναι μια αρκετά διαδεδομένη συμπεριφορά στους ενήλικες. Παλαιότερα το πορνογραφικό υλικό ήταν έντυπο ενώ ειδικά στις μέρες μας όπου η πρόσβαση στο διαδίκτυο είναι ευκολότερη μέσω μιας ευρείας γκάμας ηλεκτρονικών συσκευών (π.χ. tablets, smartphones κ.λ.π.), είναι πιο σύνηθες να βλέπει κανείς πορνογραφικά βίντεο στο διαδίκτυο. Αν και στην επιστημονική βιβλιογραφία ο ορισμός της πορνογραφίας ποικίλει, μπορούμε να συμφωνήσουμε ότι πρόκειται για (γραπτές, εικονογραφημένες, βιντεοσκοπημένες) απεικονίσεις σεξουαλικών πράξεων με στόχο τη σεξουαλική διέγερση. Σκοπός, λοιπόν, αυτής της έρευνας είναι να μελετήσει σε μεγαλύτερο βάθος τη συμπεριφορά αυτή αλλά και τις προσωπικές σκέψεις σας γύρω από τη σεξουαλικότητα.

Ποιος διεξάγει την έρευνα;

Η έρευνα διεξάγεται στα πλαίσια ολοκλήρωσης των εγκύκλιων υποχρεώσεων του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Κλινική Ψυχολογία» του Τμήματος Ψυχολογίας του Εθνικού & Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Η έρευνα συμμορφώνεται πλήρως με τις αρχές του κώδικα δεοντολογίας της έρευνας στην Ψυχολογία και έχει εγκριθεί από τη Συντονιστική Επιτροπή του ΠΜΣ «Κλινική Ψυχολογία» και από την Επιτροπή Ερευνητικής Δεοντολογίας του Τμήματος Ψυχολογίας.

Τι ισχύει όσον αφορά τα πνευματικά δικαιώματα των εργαλείων που χρησιμοποιούνται στην έρευνα;

Τα πνευματικά δικαιώματα κάθε ερωτηματολογίου που αξιοποιείται σε αυτή την έρευνα ανήκουν στους κατασκευαστές-συγγραφείς τους. Απαιτείται άδεια για τη χορήγηση και προσαρμογή αυτών. Κατά συνέπεια, σε αυτή τη μελέτη έχουν τηρηθεί αυστηρά οι κανόνες ερευνητικής δεοντολογίας ως προς τη χρήση των ψυχοτεχνικών μέσων που θα χρησιμοποιηθούν, ενώ η απαιτούμενη συγκατάθεση των συγγραφέων εξασφαλίστηκε στις περιπτώσεις όπου αυτό ήταν απαραίτητο.

Τι θα συμβαίνει με τα προσωπικά μου δεδομένα και πώς θα χρησιμοποιηθούν;

Είναι απολύτως κατανοητό το ζήτημα της πορνογραφίας και των σκέψεων γύρω από τη σεξουαλικότητα να σας φαίνεται αρκετά προσωπικό και ευαίσθητο. Για αυτούς τους σημαντικούς λόγους είναι ουσιώδες να σας διαβεβαιώσω πως δίδεται μεγάλη προσοχή στην ανωνυμία και την προστασία των προσωπικών σας δεδομένων. Όλες οι απαντήσεις σας θα παραμείνουν αυστηρά ανώνυμες και εμπιστευτικές. Τα δεδομένα που θα συλλεχθούν θα υποβληθούν σε επεξεργασία (στατιστική ανάλυση) σύμφωνα με τη νομοθεσία περί προστασίας των προσωπικών δεδομένων (Γενικός Κανονισμός Προστασίας Δεδομένων – ΓΚΠΔ, 2016/679) και πρόσβαση σε αυτά θα έχουν ο ερευνητής και ο επόπτης της έρευνας, ως αποκλειστικοί υπεύθυνοι για την προστασία τους, και μόνον για τους σκοπούς της μελέτης. Η ανάλυση των δεδομένων θα γίνει σε επίπεδο δείγματος (ομαδικό) και όχι κατ' άτομο, ενώ τα δεδομένα θα διατηρηθούν έως ότου καταρτιστούν ορθώς τα αποτελέσματα και συντεθεί η διπλωματική διατριβή (περί το καλοκαίρι του 2022).

Ξεκίνησα τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου αλλά δεν θέλω να συνεχίσω. Μπορώ να αποχωρήσω από τη μελέτη αυτή;

Ασφαλώς! Η συμμετοχή στην έρευνα είναι εθελοντική. Μπορείτε να αποχωρήσετε από τη μελέτη όποτε το θελήσετε, δίχως αυτό να επιφέρει κάποια επίπτωση ή να απαιτείται οποιαδήποτε αιτιολόγηση για αυτή σας την απόφαση. Εάν θέλετε να έρθετε σε επικοινωνία με τον ερευνητή για περαιτέρω πληροφορίες παροτρύνεστε θερμά να το κάνετε στα e-mails: charalampos.risvas@gmail.com και crisvas@psych.uoa.gr.

Υπάρχει κάποιος κίνδυνος στην περίπτωση που συμμετάσχω;

Δεν διατρέχετε κανέναν απολύτως κίνδυνο. Οι πληροφορίες που θα συλλεγούν θα είναι αυστηρά ανώνυμες και εμπιστευτικές, ενώ σε περίπτωση που το θελήσετε μπορείτε να αποχωρήσετε από τη μελέτη.

Θα δημοσιευτούν τα αποτελέσματα;

Με τη δήλωση της συγκατάθεσής σας συμφωνείτε και με μια ενδεχόμενη μελλοντική κοινοποίηση των πορισμάτων της προκείμενης έρευνας σε επιστημονική εκδήλωση ή/και σε επιστημονική επιθεώρηση (επιστημονικό περιοδικό) της ψυχολογικής επιστήμης, πάντα σε ομαδικό επίπεδο και με την προϋπόθεση πως οι πληροφορίες θα παραμένουν αυστηρά ανώνυμες.

Πόση ώρα θα διαρκέσει αυτή η χορήγηση;

Κατά προσέγγιση, περί τα 20 λεπτά της ώρας.

ΔΗΛΩΣΗ ΤΗΣ ΕΝ ΕΠΙΓΝΩΣΕΙ ΣΥΝΑΙΝΕΣΗΣ (informed consent)

Έχω διαβάσει και έχω κατανοήσει όλες τις πληροφορίες που παρέχονται στο παραπάνω κείμενο για την έρευνα με τίτλο «Πορνογραφία: σεξουαλικές σκέψεις και επιθυμία» πριν τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου. Κατανοώ ότι οποιαδήποτε πληροφορία δοθεί από εμένα στα πλαίσια αυτής της έρευνας θα παραμείνει αυστηρά ανώνυμη και εμπιστευτική. Κατανοώ, παράλληλα, ότι μπορώ να αποχωρήσω από την έρευνα οποιαδήποτε στιγμή, χωρίς να οφείλω να εξηγήσω τον λόγο της αποχώρησής μου και δίχως αυτό να έχει κάποια επίπτωση. Επιπλέον, δίνω τη συγκατάθεσή μου να αξιοποιηθούν ανώνυμα τα δεδομένα που παρέχω σε επιστημονικές

εργασίες και κοινοποιήσεις, καθώς και να αποθηκευτούν ανώνυμα σε ερευνητικό αρχείο του ερευνητή για τους σκοπούς της έρευνας και μόνο.

- ΝΑΙ

- ΟΧΙ

*****

ΜΕΡΟΣ Β - Αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο δημογραφικών στοιχείων (10 items)

i. Πόσων ετών είστε; [εισάγετε αριθμό]

ii. Με ποιο φύλο αυτοπροσδιορίζεστε;

1. Γυναίκα
2. Άνδρας
3. Άλλο: [παρακαλώ προσδιορίστε]

iii. Ποια είναι η οικογενειακή-σχεσιακή σας κατάσταση;

1. Χωρίς σταθερή σχέση
2. Σταθερή σχέση χωρίς συμβίωση
3. Έγγαμη / Έγγαμος
4. Σύμφωνο ελεύθερης συμβίωσης
5. Διαζευγμένη / Διαζευγμένος
6. Χήρα / Χήρος
7. Άλλο [παρακαλώ προσδιορίστε]

iv. Για τους σκοπούς της μελέτης είναι πολύ χρήσιμο να γνωρίζουμε ορισμένα γεωγραφικά και κλιματολογικά χαρακτηριστικά του τόπου κατοικίας σας. Θα ήταν, λοιπόν, πολύ βοηθητικό εάν απαντούσατε την παρακάτω ερώτηση:

Ποιος είναι ο τόπος μόνιμης κατοικίας σας; (εάν δεν θέλετε να απαντήσετε, παρακαλώ προχωρήστε στις επόμενες ερωτήσεις) (Απαραίτητα: Δήμος και Πόλη ή Χωριό ή Συνοικία)_____

Εφόσον δεν απαντήσατε στην παραπάνω ερώτηση, θα χρειαστεί να απαντήσετε σε μερικές άλλες ερωτήσεις:

v. Πού κατοικείτε μόνιμα;

1. Μητροπολιτική περιοχή της Αθήνας
2. Θεσσαλονίκη
3. Άλλη μεγάλη πόλη (άνω των 100.000 κατοίκων)
4. Πόλη μέχρι 100.000 κατοίκους
5. Πόλη μέχρι 10.000 κατοίκους
6. Επαρχιακή πόλη / χωριό (μέχρι 2.000 κατοίκους)

vi. Τι από τα παρακάτω ισχύει για τον τόπο μόνιμης κατοικίας σας;

1. Είναι ορεινός; [ΝΑΙ ή ΟΧΙ]
2. Είναι πεδινός; [ΝΑΙ ή ΟΧΙ]
3. Βρέχεται από θάλασσα; [ΝΑΙ ή ΟΧΙ]
4. Είναι νησί; [ΝΑΙ ή ΟΧΙ]

vii. Πόσο συχνά βρέχει στον τόπο μόνιμης κατοικίας σας κατά μέσο όρο εντός του χρόνου;

1. Δεν βρέχει καθόλου
2. Βρέχει λίγο
3. Βρέχει με μέτρια συχνότητα
4. Βρέχει αρκετά συχνά
5. Βρέχει πάρα πολύ συχνά

viii. Πόση υγρασία έχει στον τόπο μόνιμης κατοικίας σας κατά μέσο όρο εντός του χρόνου;

1. Δεν έχει καθόλου υγρασία
2. Έχει λίγη υγρασία
3. Έχει μέτρια υγρασία

4. Έχει αρκετή υγρασία

5. Έχει πάρα πολλή υγρασία

ix. Πόσο συχνά, εντός του χρόνου, τα αντικείμενα έξω από το σπίτι σας είναι βρεγμένα το πρωί, δίχως να έχει βρέξει;

1. Ποτέ

2. Σπάνια

3. Καμιά φορά

4. Αρκετές φορές

5. Πολύ συχνά

x. Ποια είναι -περίπου- η μέση θερμοκρασία στον τόπο μόνιμης κατοικίας σας το χειμώνα (σε °C); [σημειώστε αριθμό] _____